

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

PRZEMOC W SZKOLE

RAPORT Z BADAŃ

**Badanie zrealizowane na zlecenie dzienników regionalnych
grup wydawniczych Polskapresse i Media Regionalne**

Warszawa, marzec 2006

Spis treści

<i>Informacja o badaniu</i>	4
1 <i>Informacje o szkole</i>	6
1.1 Wyposażenie szkół oraz podejmowane przez nie działania (opinie uczniów)	6
1.2 Samorządy klasowe i szkolne	9
1.2.1 Działalność samorządów klasowych	9
1.2.2 Działalność samorządów szkolnych	11
1.3 Rzecznik Praw Ucznia	12
1.4 Ochrona w szkole	13
2 <i>Ogólna opinia o szkole</i>	14
2.1 Spojrzenie na szkołę z punktu widzenia uczniów, rodziców oraz nauczycieli	14
2.2 Zadowolenie rodziców ze szkoły, do której uczęszczają ich dzieci	20
2.3 Uczucia uczniów związane ze szkołą	21
3 <i>Uczniowie o nauczycielach</i>	26
3.1 Wizerunek nauczycieli	26
3.2 Nauczyciele akceptowani i nieakceptowani	31
3.2.1 Skala nieakceptacji	31
3.2.2 Skala akceptacji	33
4 <i>Konflikty z nauczycielami – opinia uczniów</i>	35
4.1 Przyczyny konfliktów z nauczycielami	36
4.2 Odpowiedzialność za nieporozumienia między nauczycielami a uczniami	38
5 <i>Nauczyciele o uczniach</i>	39
6 <i>Wzajemne relacje między uczniami</i>	43
6.1 Autorefleksja nad własną pozycją w klasie	45
6.2 Konflikty między uczniami	46
6.2.1 Przyczyny konfliktów między uczniami	46
6.3 Na co uczniowie zwracają uwagę rozmawiając o innych	48
6.4 Liderzy opinii	49
7 <i>Przemoc w szkole</i>	51
7.1 Przemoc w szkole – opinia ogólna	51
7.2 Przemoc pomiędzy uczniami	52
7.3 Reakcja uczniów na różne formy osobiście doświadczonej przemocy	60
7.4 Podatność na przemoc szkolną – opinie uczniów	61
7.5 Reakcja uczniów na przypadki przemocy pomiędzy uczniami	62
7.6 Reakcja nauczycieli na przypadki przemocy pomiędzy uczniami	63
7.7 Przemoc wobec nauczycieli	66
7.8 Przemoc jako problem szkoły	69
8 <i>Zaangażowanie rodziców w sprawy szkoły</i>	72

8.1	Zaangażowanie rodziców w sprawy szkoły - fakty	72
8.2	Ocena zaangażowania rodziców w sprawy szkoły	75
9	<i>Relacje dzieci z rodzicami w sytuacji konfliktu szkolnego</i>	79
9.1	Informowanie rodziców o konflikcie z rówieśnikami lub nauczycielami	79
9.2	Przewidywane reakcje rodziców w sytuacji konfliktu dziecka z nauczycielem	83
10	<i>Prawa nauczyciela i prawa ucznia</i>	86
10.1	Prawa nauczyciela	86
10.2	Prawa ucznia	91
10.3	Prawa nauczyciela i prawa ucznia – w krzywym zwierciadle	95
10.4	Prawa nauczyciela i prawa ucznia - typologia postaw uczniów i nauczycieli	97
11	<i>Informacja o respondentach – uczniowie</i>	99
11.1	Informacje społeczno-demograficzne.	99
11.2	Rodziny uczestników badania	100
11.3	Aspiracje edukacyjne uczniów oraz rodziców wobec dzieci	104
11.4	Średnia ocen oraz udział w olimpiadach i konkursach przedmiotowych	105
11.5	Aktywność szkolna	108
11.6	Zajęcia dodatkowe. Czas wolny.	109
11.7	Finanse	112
11.8	Samooceana	114
12	<i>Informacje o respondentach – nauczyciele</i>	116
12.1	Informacje społeczno-demograficzne	116
12.2	Praca zawodowa	117

Informacja o badaniu

Zakres projektu badawczego

Projekt badawczy złożony z trzech modułów:

- uczniowie
- nauczyciele
- rodzice

Próba i metoda badawcza:

Szkoły (nauczyciele i uczniowie):

- ogólnopolska próba 150 szkół
- podział równoliczny na trzy typy szkół: podstawowe (N=50), gimnazja (N=50), szkoły ponadgimnazjalne (N=50); w ramach szkół ponadgimnazjalnych uwzględnione licea ogólnokształcące, profilowane, technika i ZSZ

Uczniowie:

- w każdej ze szkół badaniem objęta jedna klasa (w szkołach podstawowych tylko klasy z poziomu IV – VI)
- metoda: audytoryjny wywiad ankietowy
- liczebność zrealizowana: N = 3085 wywiadów

Nauczyciele:

- w każdej z objętych badaniem szkół wywiady z sześcioma nauczycielami
- nauczyciele dobierani po dwóch z każdej grupy przedmiotów w podziale na przedmioty: humanistyczne, ścisłe i pozostałe objęte programem nauczania MEN dla danego typu szkoły
- metoda: kwestionariusz do samodzielnego wypełnienia

- liczebność zrealizowana: N = 900 wywiadów

Rodzice:

- ogólnopolska próba reprezentatywna dorosłych Polaków;
- selekcja: posiadanie dziecka (dzieci) w wieku szkolnym (uczących się w szkole podstawowej, gimnazjum lub ponadpodstawowej)
- bezpośredni wywiad ankietarski
- liczebność zrealizowana: N = 554 (w ramach dwóch połączonych pomiarów)

Termin realizacji: marzec 2006

1 Informacje o szkole

1.1 Wyposażenie szkół oraz podejmowane przez nie działania (opinie uczniów)

Z deklaracji uczniów wynika, że polskie szkoły pod względem wyposażenia, personelu oraz podejmowanych działań stoją na dość wysokim poziomie. Prawie wszyscy respondenci przyznali, że szkoły, do których uczęszczają, posiadają pracownie komputerowe (99,8%) a także, że są zaopatrzone w sale gimnastyczne (94,8%) oraz boiska (92,1%).

Niemal powszechna, zwłaszcza w świetle deklaracji uczniów ze szkół miejskich, jest instytucja pedagoga szkolnego (91,1%) oraz pielęgniarki lub higienistki (86,6%). Nieco gorzej jest z tego rodzaju personelem w szkołach wiejskich. Co czwarty uczeń takiej szkoły (23,1%), przyznał, że w jego placówce nie ma pedagoga, a więcej niż co trzeci (38,3%) wspominał o braku pielęgniarki lub higienistki.

Znaczna większość uczniów - 86,6% (dotyczy to zwłaszcza placówek miejskich, nieco rzadziej wiejskich – 68,7%) może korzystać ze sklepiku szkolnego. Trzech na czterech badanych (78,8%) ma dostęp do Internetu podczas lekcji oraz możliwość korzystania z pozalekcyjnych zajęć rozwijających ich zainteresowania (76,3%). W większości placówek, zwłaszcza na wsiach i w małych miastach, funkcjonują stołówki (69,3%) oraz świetlice (69,0%). Ich obecność deklarują przede wszystkim uczniowie szkół podstawowych oraz gimnazjaliści.

Nieco gorzej przedstawia się fakt możliwości korzystania z Internetu poza lekcjami (68% z nich ma taką możliwość) oraz wyposażenie szkół w pracownie fizyczne (59,1%) i chemiczne (54,0%). Utrudnienia tego typu dotyczą jednak przede wszystkim uczniów kształcących się na poziomie podstawowym, głównie w szkołach wiejskich, mogą być zatem w znacznym stopniu podyktowane brakiem potrzeby istnienia specjalistycznych pracowni w tych placówkach.

Prawie połowa uczniów (48,1%) przyznaje, że w ich szkole istnieje możliwość pozalekcyjnej nauki języków obcych. Dotyczy to głównie uczniów szkół podstawowych (59,4%) i gimnazjalnych (56,6%). Starszej młodzieży, jak wynika z ich deklaracji, znacznie rzadziej proponowane są tego typu zajęcia (29,0%).

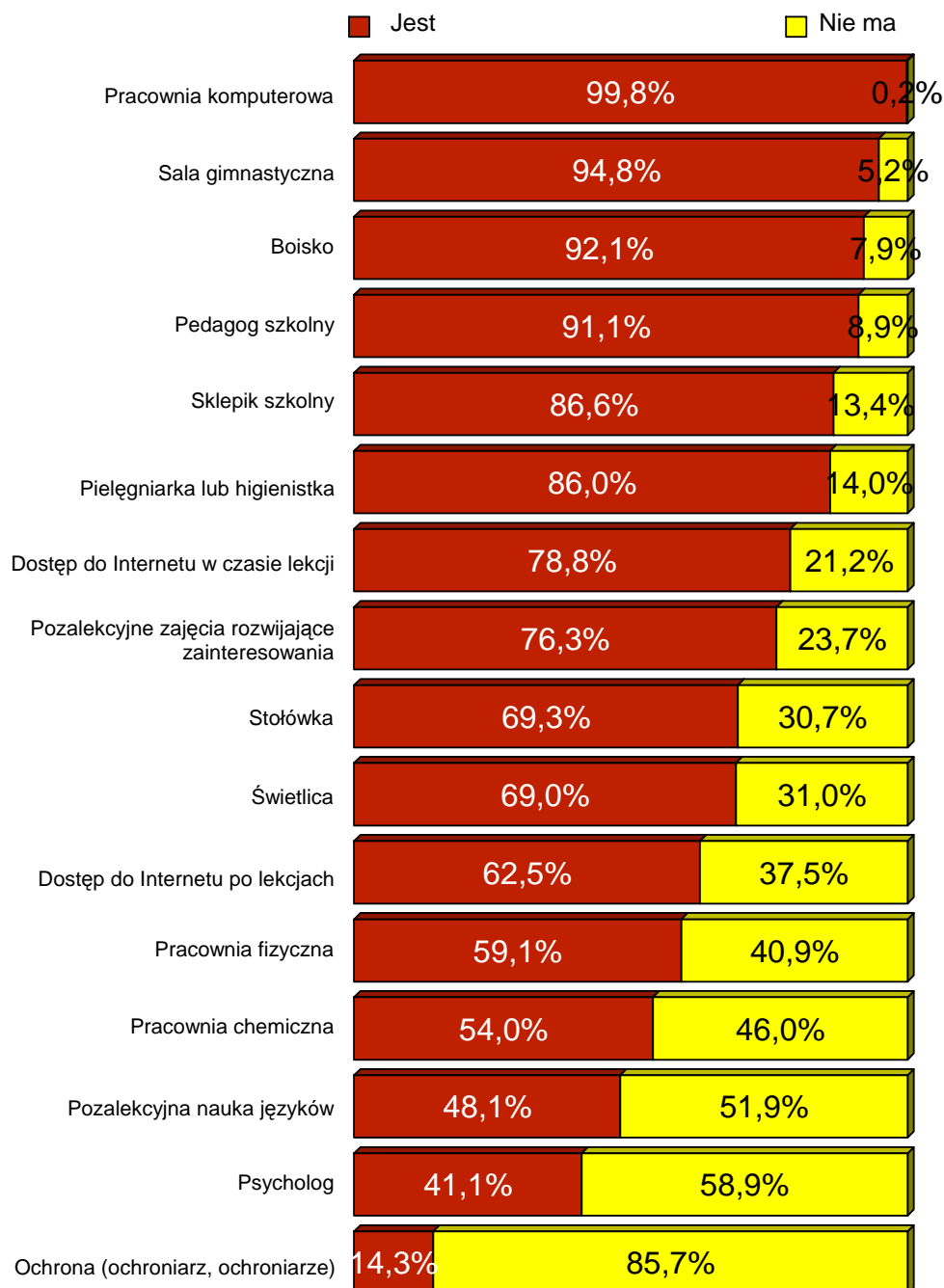
Psycholog w szkole, jak wynika z opinii uczniów, nie jest rzadkością, jednak funkcja ta nie jest również powszechna, zwłaszcza w przypadku placówek wiejskich, w których tylko co czwarty uczeń

(24,1%) deklaruje obecność psychologa szkolnego. Znacznie częściej o obecności takiej osoby w szkole mówią uczniowie z największych miast (58,3%).

Rzadkością natomiast, szczególnie w szkołach wiejskich, jest ochrona. Jej obecność deklarują głównie uczniowie z placówek zlokalizowanych w największych miastach (23,2%) – zob. tabele aneksowe.

CHCIELIBYŚMY SIĘ DOWIEDZIEĆ, JAK WYPOSAŻONA JEST TWOJA SZKOŁA, JAKIE DZIAŁANIA PROWADZI DLA SWOICH UCZNIÓW. ZAZNACZ NA TEJ LIŚCIE, CO W TWOJEJ SZKOLE JEST, A CZEGO NIE MA:

N = 3 085

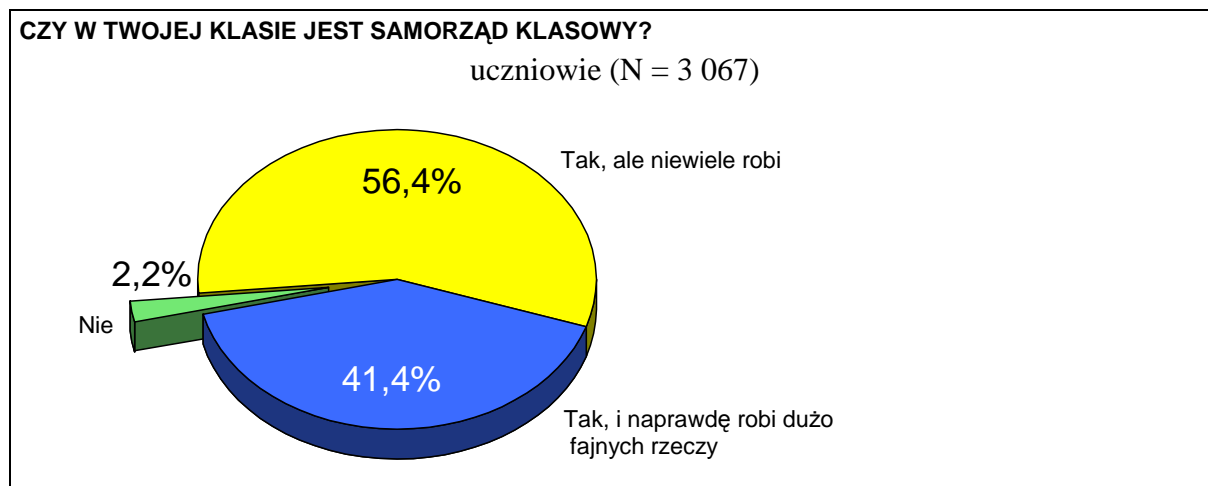

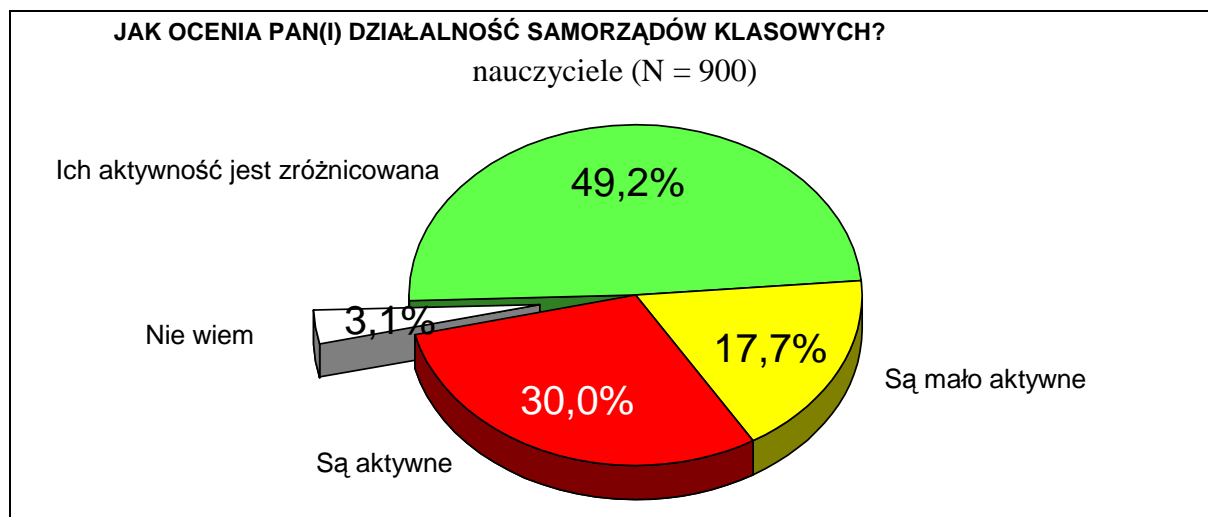
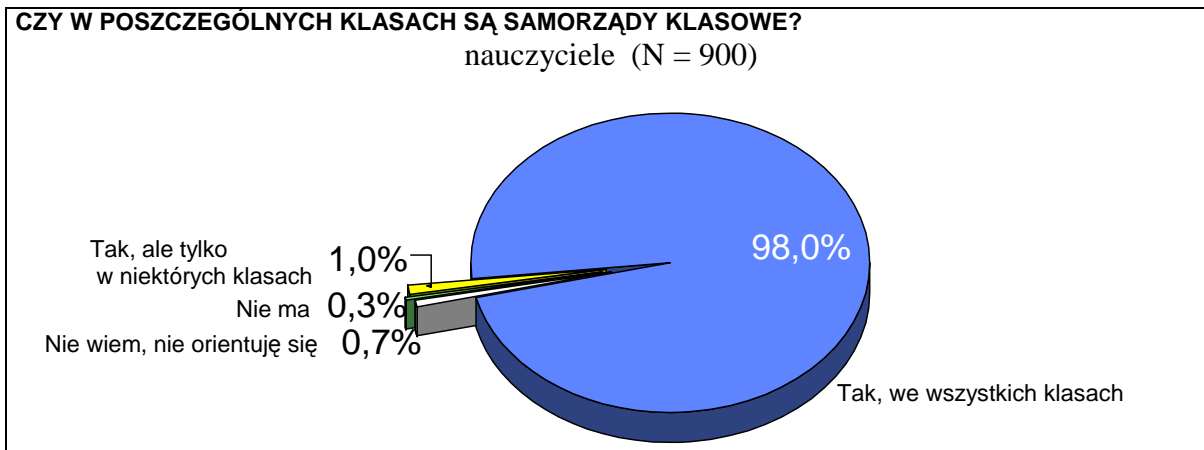
1.2 Samorządy klasowe i szkolne

1.2.1 Działalność samorządów klasowych

Istnienie samorządów klasowych jest zjawiskiem powszechnym – 97,8% uczniów deklaruje, że w ich klasie funkcjonuje taki organ, zaś 98,0% nauczycieli wyraża przekonanie, że w szkole, w której pracują wszystkie klasy mają swoje samorzady.

Jednak pomimo faktu istnienia samorządów klasowych ich działalność wygląda różnie. Większość ankietowanych uczniów (56,4%) krytycznie ocenia pracę samorządu w swojej klasie, a tylko 41,4% docenia aktywność tego organu. Nauczyciele natomiast w ocenie aktywności samorządów klasowych są wyraźnie podzieleni. Prawie połowa z nich (49,2%) nie potrafi wyrazić jednoznacznej opinii w tej kwestii ze względu na zróżnicowaną aktywność samorządów w poszczególnych klasach. Tylko niespełna jedna trzecia ogółu ankietowanych nauczycieli (30,0%) uważa, że organy te są aktywne, zaś 17,7% zarzuca im bierność.

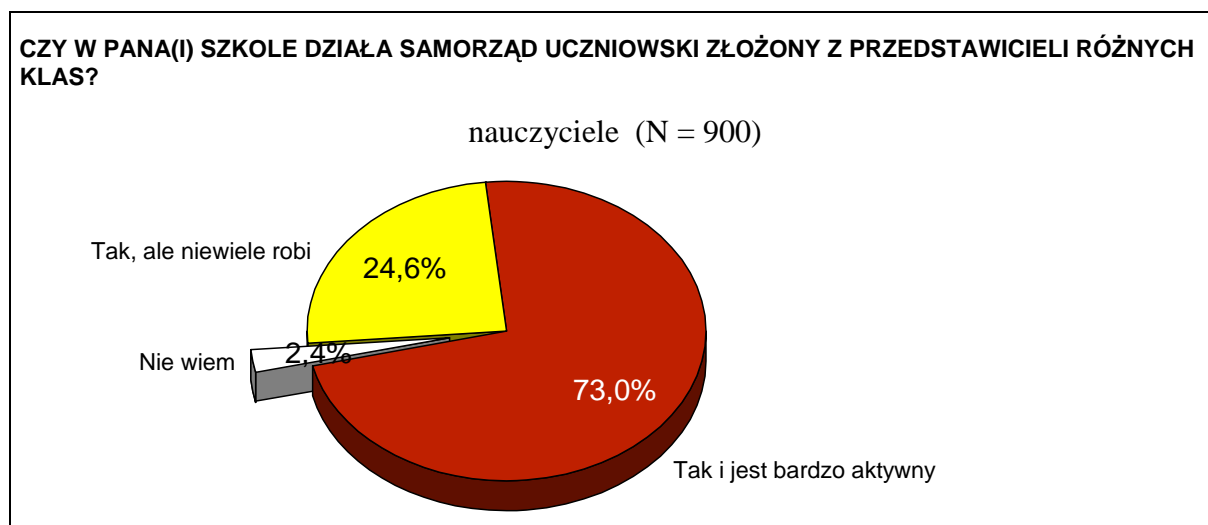
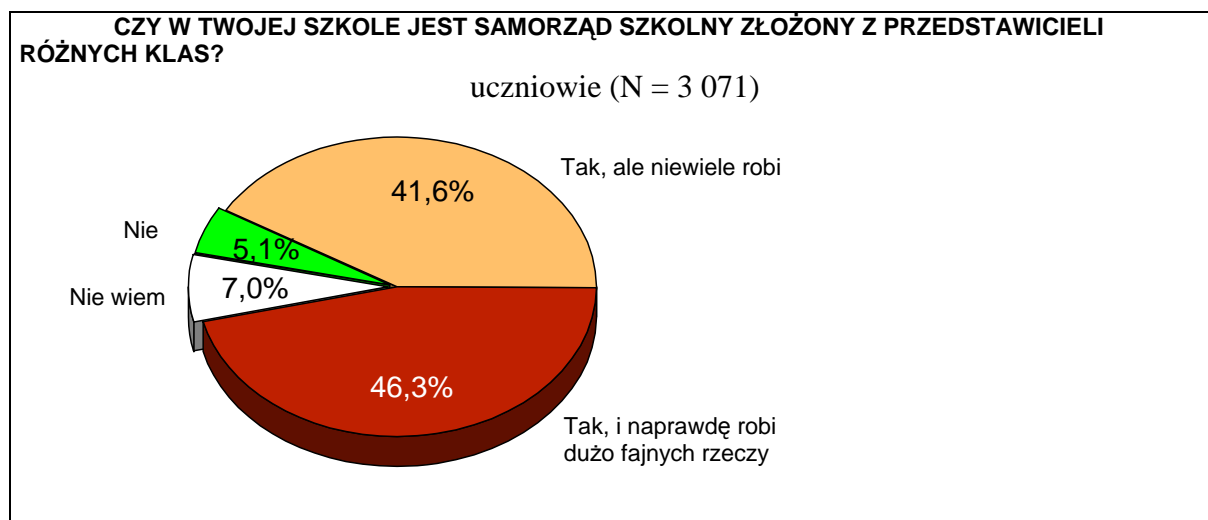

Oceny działalności samorządów klasowych, zarówno wśród nauczycieli, jak również wśród uczniów zróżnicowane są ze względu na rodzaj szkoły oraz wielkość miejscowości, w której dana placówka jest zlokalizowana. Ocena działalności samorządów klasowych najkorzystniej wypada wśród uczniów i nauczycieli ze szkół podstawowych, najczęściej też uczących się lub pracujących w placówkach wiejskich. Najgorzej natomiast w tych ocenach wypadają samorzady w szkołach ponadgimnazjalnych, zlokalizowanych głównie w największych miastach (zob. tabele aneksowe).

1.2.2 Działalność samorządów szkolnych

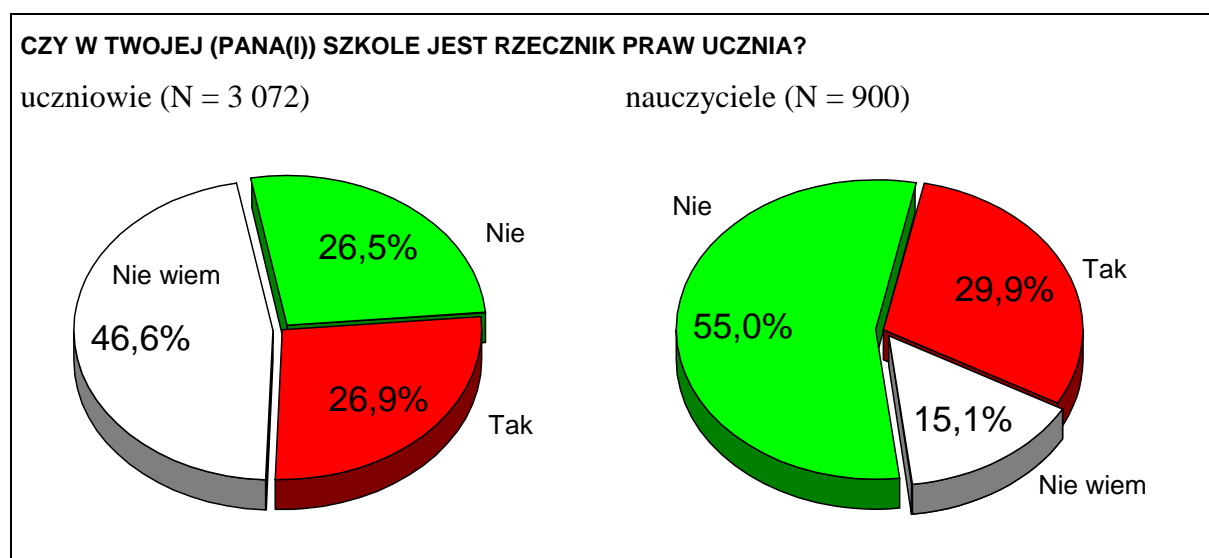
Lepiej niż działalność samorządów klasowych, w opinii uczniów oraz nauczycieli wypada ocena aktywności samorządów szkolnych, złożonych z przedstawicieli różnych klas. Obecność takich organów w szkołach, jak wynika z deklaracji uczniów (87,9%), a tym bardziej nauczycieli (97,6%) jest niemal powszechna, a ich działalność oceniana jest raczej pozytywnie. Niemal połowa uczniów (46,3%) przychylnie wypowiada się na temat działalności samorządów szkolnych. Jeszcze lepiej ich pracę oceniają nauczyciele - prawie dwie trzecie z nich aktywność tego rodzaju organów uczniowskich określa jako bardzo wysoką.

Aktywność samorządów szkolnych najkorzystniej oceniana jest przez osoby uczące się lub pracujące w szkołach podstawowych oraz w gimnazjach. Znacznie gorzej pracę tego typu organów oceniają uczniowie i nauczyciele ze szkół ponadgimnazjalnych (zob. tabele aneksowe).

1.3 Rzecznik Praw Ucznia

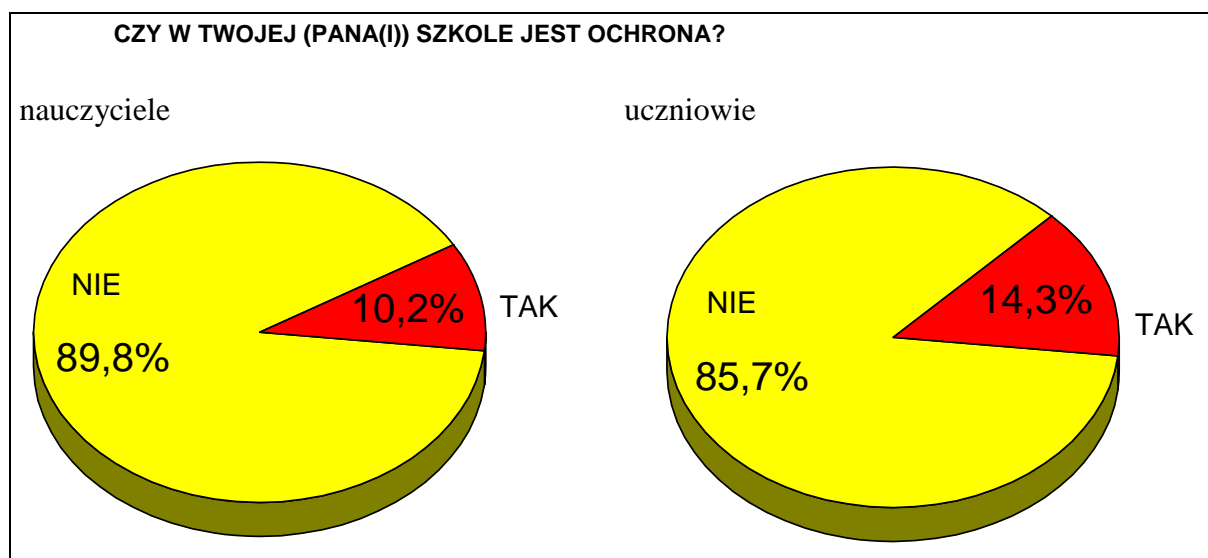
Jak wynika z deklaracji uczniów oraz nauczycieli instytucja Rzecznika Praw Ucznia jest stosunkowo mało popularna w polskich szkołach. Funkcjonowanie tego typu organu deklaruje 26,9% ankietowanych uczniów oraz 29,9% nauczycieli. Należy podkreślić, że uczniowie trzykrotnie częściej niż nauczyciele mieli problem z jednoznacznym stwierdzeniem czy taki organ istnieje w ich szkołach, czy też nie (46,6% wobec 15,1%), nauczyciele natomiast dwukrotnie częściej niż uczniowie (55,0% wobec 26,9%) wskazywali na brak osoby pełniącej taką funkcję w placówkach, w których uczą.

Jak wynika z deklaracji ankietowanych osób (uczniów i nauczycieli) instytucja Rzecznika Praw Ucznia funkcjonuje głównie w szkołach zlokalizowanych w średnich miastach (od 20 do 50 tys. mieszkańców) oraz w największych aglomeracjach (powyżej 100 tys. mieszkańców). Nieco częściej też w podstawówkach i w gimnazjach niż w szkołach ponadgimnazjalnych (zob. tabele aneksowe).

1.4 Ochrona w szkole

Pomimo różnego rodzaju zagrożeń związanych ze szkołą (nie tylko dotyczących bezpieczeństwa uczniów i nauczycieli) z deklaracji ankietowanych wynika, że tylko w nielicznych placówkach funkcjonuje ochrona. Jej obecność w swojej szkole stwierdza jedynie 14,3% uczniów oraz tylko co dziesiąty nauczyciel (10,2%).

Z odpowiedzi uczniów i nauczycieli wynika, że rzadkością jest ochrona w szkołach podstawowych oraz w placówkach wiejskich. Stosunkowo najczęściej natomiast spotykana jest w szkołach ponadgimnazjalnych, głównie zlokalizowanych w największych miastach, chociaż i w tych przypadkach odsetki odpowiedzi twierdzących są raczej niewielkie (zob. tabele aneksowe).

2 Ogólna opinia o szkole

2.1 Spojrzenie na szkołę z punktu widzenia uczniów, rodziców oraz nauczycieli

Postrzeżenie szkoły oraz stosunek do niej silnie zróżnicowane są ze względu na zajmowaną pozycję. Nieco inaczej poszczególne kwestie związane ze szkołą postrzegają nauczyciele, inaczej uczniowie, a jeszcze inaczej ich rodzice. Poniższe tabele, w których zsumowano odsetki odpowiedzi pozytywnych (zdecydowanie się zgadzam oraz raczej się zgadzam) wskazują na sposób postrzegania szkoły przez uczniów, nauczycieli oraz rodziców uczniów.

Postrzeżenie szkoły przez uczniów	
W mojej szkole czuję się całkowicie bezpiecznie	87,2
Nauczyciele w mojej szkole szanują uczniów	85,2
Nauczyciele w mojej szkole są życzliwi w stosunku do uczniów	80,8
W mojej szkole poziom nauczania jest wysoki	76,8
Podczas lekcji w mojej szkole można otwarcie wyrażać swoje zdanie	71,8
Uczniowie w mojej szkole szanują nauczycieli	70,5
Chętnie chodzę do mojej szkoły	70,5
Lekcje w mojej szkole są ciekawe	69,3
W mojej szkole panuje miła i swobodna atmosfera	67,6
W mojej szkole uczniowie szanują się wzajemnie	64,0
W mojej szkole nauczyciele tak naprawdę nie wiedzą, co się dzieje wśród uczniów	48,4
W mojej szkole jest duża rywalizacja między uczniami, duża konkurencja	44,1
W mojej szkole jest rygor, dyscyplina	42,8
Chętnie spędzam czas w mojej szkole nawet po lekcjach	41,1
W mojej szkole nauczyciele często krzyczą na uczniów	37,3
W mojej szkole zdarza się, że uczniowie są agresywni wobec nauczycieli	29,0
W mojej szkole jest dużo agresji i przemocy pomiędzy uczniami	27,3

Postrzeżenie szkoły przez nauczycieli	
W mojej szkole nauczyciele są życzliwi w stosunku do uczniów	97,4
W mojej szkole nauczyciele szanują uczniów	96,9
Lekcje w mojej szkole są ciekawe	96,0
Podczas lekcji w mojej szkole uczniowie mogą otwarcie wyrażać swoje zdanie	95,3
W mojej szkole jest bezpiecznie	92,8
W mojej szkole panuje miła i swobodna atmosfera	88,7
W mojej szkole poziom nauczania jest wysoki	87,8
W mojej szkole uczniowie szanują nauczycieli	73,8
Uczniowie chętnie chodzą do szkoły	72,6
W mojej szkole uczniowie szanują się wzajemnie	68,7
W mojej szkole dzieci chętnie spędzają czas nawet po lekcjach	67,8
W mojej szkole jest rygor, dyscyplina	46,9
W mojej szkole jest duża rywalizacja między uczniami, duża konkurencja	36,1
W mojej szkole zdarza się, że uczniowie są agresywni wobec nauczycieli	34,1
W mojej szkole jest dużo agresji i przemocy pomiędzy uczniami	28,5
W mojej szkole nauczyciele często krzyczą na uczniów	16,0
W mojej szkole nauczyciele tak naprawdę nie wiedzą, co się dzieje wśród uczniów	14,5

Postrzeżenie szkoły przez rodziców	
W szkole mojego dziecka jest bezpiecznie	92,0
W szkole mojego dziecka nauczyciele są życzliwi w stosunku do uczniów	91,3
W szkole mojego dziecka nauczyciele szanują uczniów	91,1
Moje dziecko chętnie chodzi do szkoły	87,5
W szkole mojego dziecka lekcje są ciekawe	85,2
W szkole mojego dziecka panuje miła i swobodna atmosfera	82,2
W szkole mojego dziecka podczas lekcji uczniowie mogą otwarcie wyrażać swoje zdanie	80,5
W szkole mojego dziecka uczniowie szanują się wzajemnie	78,0
W szkole mojego dziecka uczniowie szanują nauczycieli	76,7
W szkole mojego dziecka poziom nauczania jest wysoki	75,8
W szkole mojego dziecka jest rygor, dyscyplina	56,8
Moje dziecko chętnie spędza czas w szkole nawet po lekcjach	53,8
W szkole mojego dziecka jest duża rywalizacja między uczniami, duża konkurencja	49,2
W szkole mojego dziecka nauczyciele tak naprawdę nie wiedzą, co się dzieje wśród uczniów	34,8
W szkole mojego dziecka nauczyciele często krzyczą na uczniów	29,3
W szkole mojego dziecka jest dużo agresji i przemocy pomiędzy uczniami	27,0
W szkole mojego dziecka zdarza się, że uczniowie są agresywni wobec nauczycieli	25,6

Analiza porównawcza ocen szkoły wyrażanych przez uczniów, nauczycieli oraz rodziców wskazuje na prawidłowość, zgodnie z którą nauczyciele najbardziej przychylnie oceniają szkołę, zwłaszcza w kwestiach podejścia kadry pedagogicznej do uczniów oraz realizacji programu nauczania. Uczniowie natomiast są stosunkowo najbardziej krytyczni w tych ocenach. Zróżnicowania te przedstawiono w poniższej tabeli.

Postrzeganie szkoły przez uczniów, nauczycieli oraz rodziców*	UCZNIOWIE	NAUCZYCIELE	RODZICE
W mojej szkole czuję się całkowicie bezpiecznie	87,2	92,8	92,0
Nauczyciele w mojej szkole szanują uczniów	85,2	96,9	91,1
Nauczyciele w mojej szkole są życzliwi w stosunku do uczniów	80,8	97,4	91,3
W mojej szkole poziom nauczania jest wysoki	76,8	87,8	75,8
Podczas lekcji w mojej szkole można otwarcie wyrażać swoje zdanie	71,8	95,3	80,5
Uczniowie w mojej szkole szanują nauczycieli	70,5	73,8	76,7
Chętnie chodzę do mojej szkoły	70,5	72,6	87,5
Lekcje w mojej szkole są ciekawe	69,3	96,0	85,2
W mojej szkole panuje miła i swobodna atmosfera	67,6	88,7	82,2
W mojej szkole uczniowie szanują się wzajemnie	64,0	68,7	78,0
W mojej szkole nauczyciele tak naprawdę nie wiedzą, co się dzieje wśród uczniów	48,4	14,5	34,8
W mojej szkole jest duża rywalizacja między uczniami, duża konkurencja	44,1	36,1	49,2
W mojej szkole jest rygor, dyscyplina	42,8	46,9	56,8
Chętnie spędzam czas w mojej szkole nawet po lekcjach	41,1	67,8	53,8
W mojej szkole nauczyciele często krzyczą na uczniów	37,3	16,0	29,3
W mojej szkole zdarza się, że uczniowie są agresywni wobec nauczycieli	29,0	34,1	25,6
W mojej szkole jest dużo agresji i przemocy między uczniami	27,3	28,5	27,0

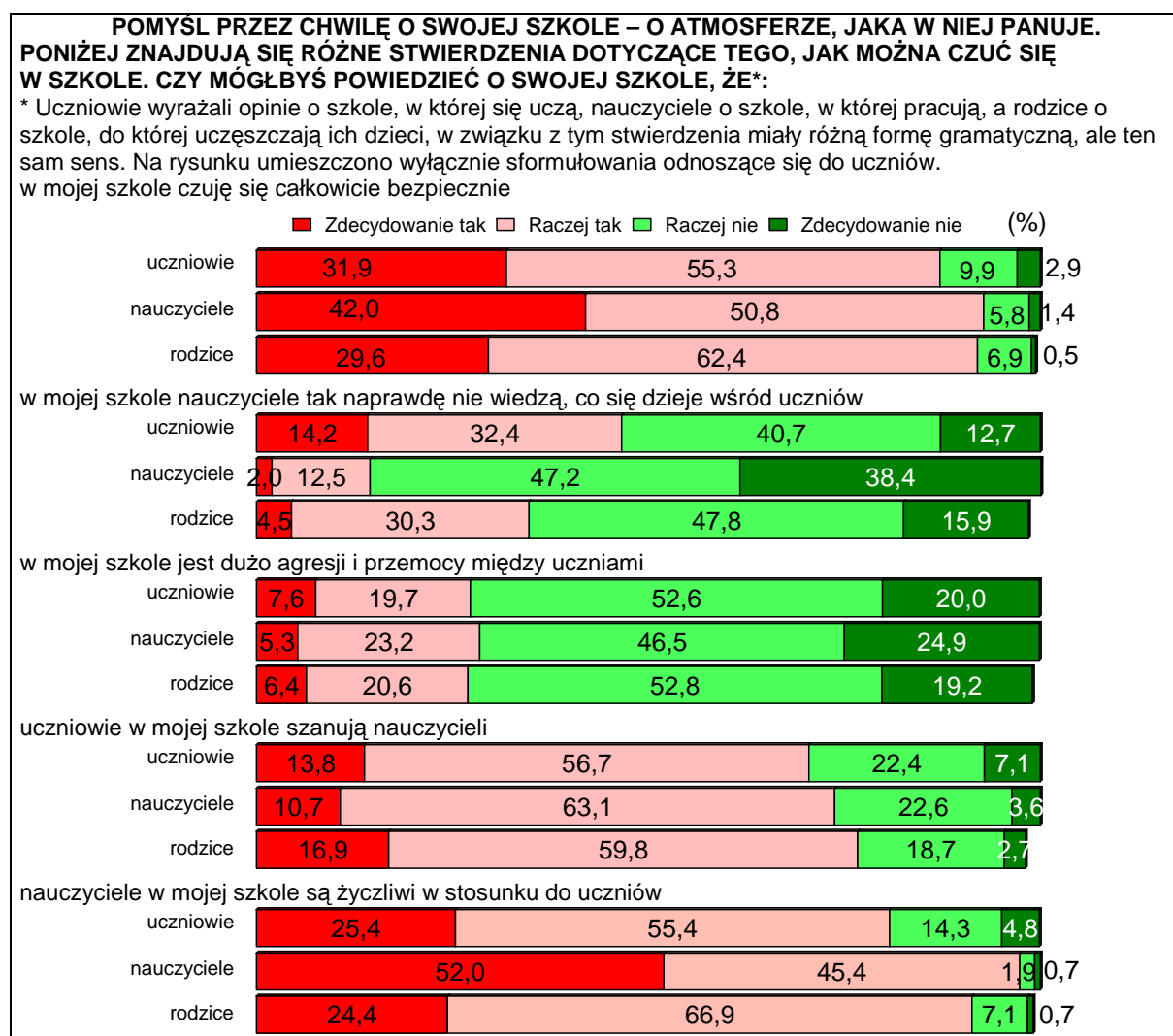
*Uczniowie wyrażali opinie o szkole, w której się uczą, nauczyciele o szkole, w której pracują, a rodzice o szkole, do której uczęszczają ich dzieci, w związku z tym stwierdzenia miały różną formę gramatyczną, ale ten sam sens. W tabeli umieszczono wyłącznie treść sformułowań odnoszących się do uczniów. Odsetki w tabeli są wynikiem zsumowania odpowiedzi: „zdecydowanie się zgadzam” oraz „raczej się zgadzam”.

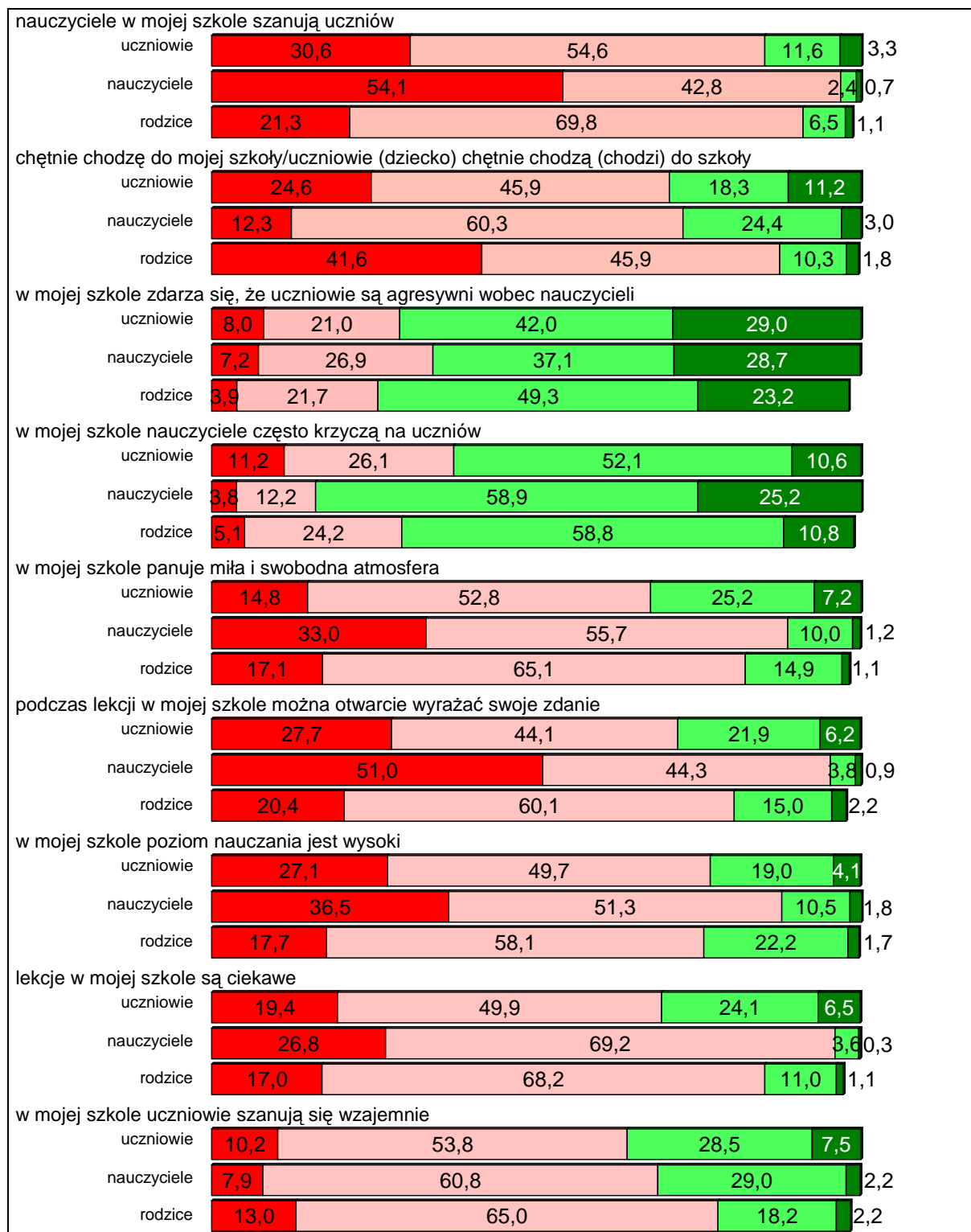
O odmiennym podejściu do poszczególnych kwestii związanych ze szkołą, świadczą również różnice odsetków odpowiedzi skrajnych. Nauczyciele zdecydowanie częściej niż uczniowie oraz ich rodzice wyrażają przekonanie, że w ich szkole pedagodzy szanują uczniów oraz że są względem nich życzliwi. Ponadto wyraźnie częściej skłonni są twierdzić, że w placówce, w której nauczają, ich podopieczni mogą otwarcie wyrażać swoje zdanie podczas lekcji a także, że panuje w niej miła i swobodna atmosfera. Częściej też od uczniów i ich rodziców zdecydowanie zaprzeczają twierdzeniom, według których nauczyciele tak naprawdę nie wiedzą, co się dzieje wśród ich wychowanków oraz że w szkole, w której pracują, nauczyciele często krzyczą na uczniów.

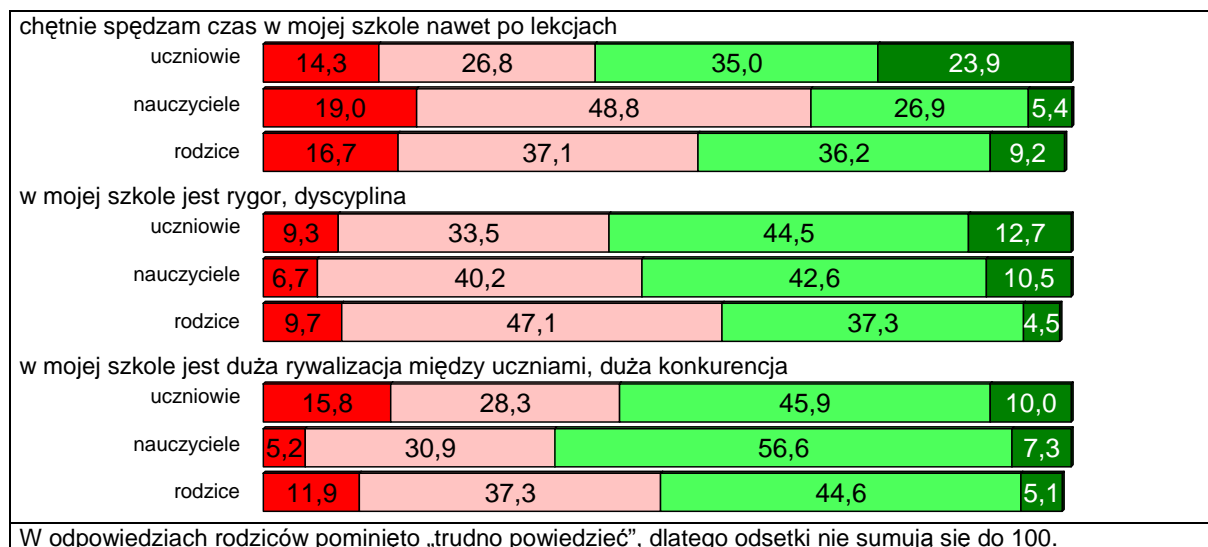
Uczniowie natomiast wyraźnie częściej niż ich rodzice, a tym bardziej niż nauczyciele, przyznają, że w ich szkole wychowawcy nie wiedzą co się dzieje wśród uczniów. Stosunkowo często zaś, w porównaniu z rodzicami i nauczycielami, skłonni są zaprzeczać większości przedstawionych im

twierdzeń, zwłaszcza takim jak te, że chętnie chodzą do swojej szkoły, że panuje w niej miła i swobodna atmosfera, czy też, że nauczyciele są życzliwi w stosunku do uczniów oraz że darzą ich szacunkiem.

Przekonania rodziców dotyczące szkoły, do której uczęszczają ich dzieci, zazwyczaj lokują się pomiędzy opiniami wyrażanymi przez uczniów oraz przekonaniami nauczycieli. Jedyny wyjątek stanowi ich znacznie głębsze w stosunku do uczniów oraz ich nauczycieli przeświadczenie, że ich dzieci chętnie chodzą do szkoły (szczegółowe różnice odpowiedzi prezentuje wykres).

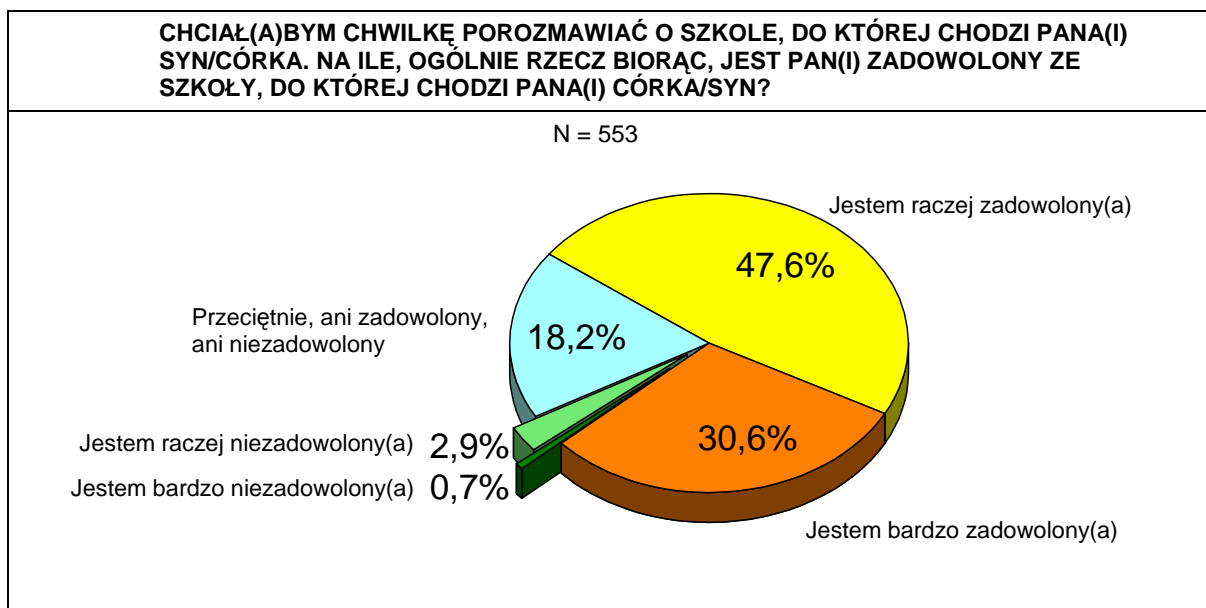

2.2 Zadowolenie rodziców ze szkoły, do której uczęszczają ich dzieci

Rodzice, posiadający potomstwo w wieku szkolnym, w zdecydowanej większości (78,2%) wyrażają zadowolenie ze szkoły, w której ich dzieci zdobywają wiedzę, w tym niespełna jedna trzecia ankietowanych (30,6%) poziom tego zadowolenia określa jako bardzo wysoki. Tylko jeden na pięciu badanych rodziców (18,2%) szkołę, do której uczęszcza ich dziecko ocenia przeciętnie, zaś odsetek tych, którzy placówkom oświaty wystawiają noty negatywne (umiarkowane lub zdecydowane) stanowi zaledwie 3,6%.

Ogólna ocena szkoły, do której uczęszczają dzieci stosunkowo najkorzystniej wypada wśród najmłodszych rodziców (w wieku 25-34 lat), posiadających najniższe wykształcenie oraz mieszkających na wsi. Nieco częściej też niż pozostali zadowolenie ze szkoły wyrażają rodzice dzieci z klas I-III szkoły podstawowej.

Brak zastrzeżeń do danej placówki oświaty wyraźnie koresponduje również z wynikami, jakie dzieci osiągają w nauce. Największe zatem zadowolenie ze szkoły występuje wśród rodziców, których dzieci uczą się najlepiej (przyjmując za wskaźnik średnią ocen z ostatniego semestru nauki).

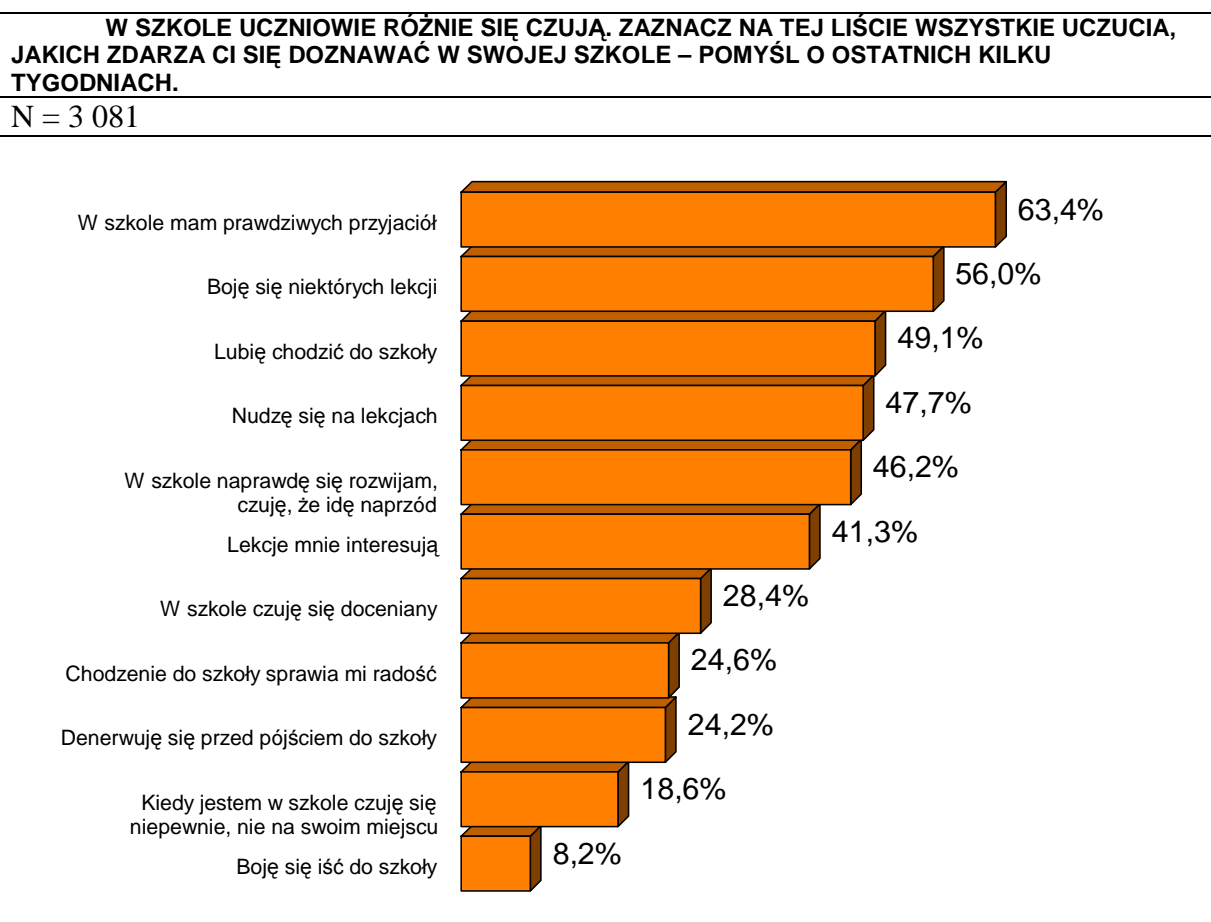
2.3 Uczucia uczniów związane ze szkołą

Szkoła może budzić szereg różnych (nierzadko skrajnych) emocji. Uczniowie, mając na uwadze kilka ostatnich tygodni, mieli za zadanie z podanej listy stwierdzeń wyrażających uczucia związane ze szkołą (zarówno pozytywne, jak i negatywne) wybrać najpierw te, które wyrażają wszystkie ich szkolne przeżycia i doznania, a następnie trzy, które odzwierciedlają emocje najczęściej przez nich doświadczane.

Jak się okazuje, doznawane przez dzieci i młodzież uczucia, związane ze szkołą są wyraźnie ambiwalentne. W czołówce najczęściej wskazywanych stwierdzeń znajdują się zarówno wyrażenia

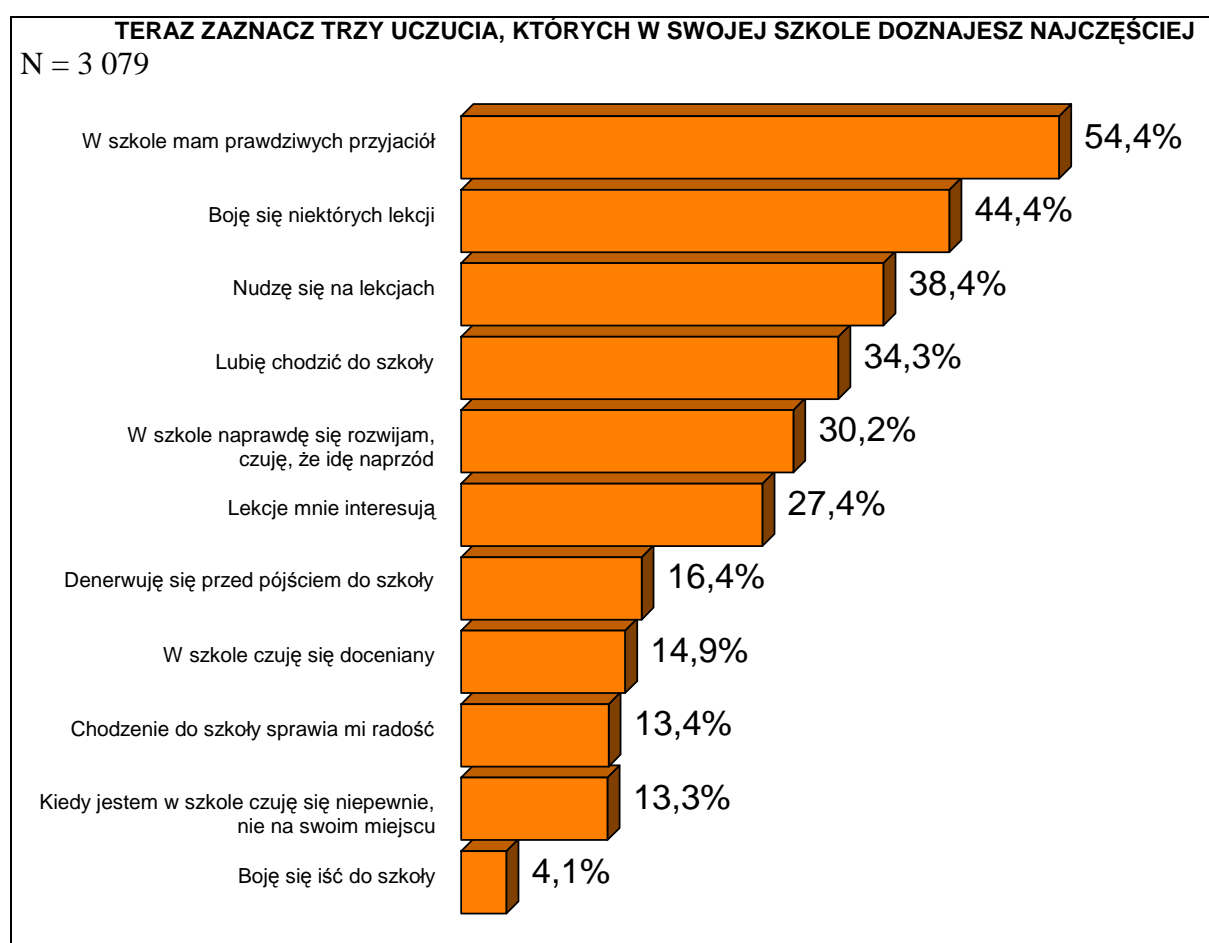
pozytywne, jak i negatywne. Wprawdzie najczęściej wybierano stwierdzenie: „w szkole mam prawdziwych przyjaciół” (63,4%), jednak niewiele mniej ankietowanych (56,0%) przyznało, że boi się niektórych lekcji. Pomimo tej i innych niedogodności związanych z uczęszczaniem do szkoły, jak chociażby ta, że lekcje potrafią być nudne, na co zwraca uwagę niemal co drugi uczeń (47,7%), to prawie połowa wszystkich ankietowanych (49,1%) deklaruje, że lubi chodzić do szkoły, która to, w opinii znacznej części młodych respondentów (46,2%) przyczynia się do ich rozwoju, między innymi dzięki interesującym lekcjom, na które zwraca uwagę 41,3% uczniów.

Wyraźnie rzadziej doznawanym przez uczniów przeżyciem szkolnym jest poczucie doceniania – wskazuje na nie 28,4% ankietowanych. Radość z chodzenia do szkoły to stan charakteryzujący jednego na czterech uczniów (24,6%). Podobny odsetek ankietowanych (24,2%) denerwuje się przed pójściem do szkoły, a niemal co piąty uczeń (18,6%) deklaruje, iż będąc w szkole nie czuje się na swoim miejscu. Trwoga związana z chodzeniem do szkoły, to stan najrzadziej towarzyszący uczniom - charakteryzuje co dwunastego z nich (8,2%).

Bardzo podobnie przedstawia się hierarchia najczęstszych uczniowskich doznań związanych ze szkołą. W tym wypadku jednak niektóre pozytywne emocje ustępują miejsca uczuciom negatywnym. I tak, okazuje się, że uczniowie nieco częściej odczuwają nudę na lekcjach niż ogólną sympatię do szkoły (38,4% wobec 34,3%), a stres przed pójściem do szkoły towarzyszy im częściej niż radość uczęszczania do niej (16,4% wobec 13,4%).

Najczęściej jednak doznawanym uczuciem związanym ze szkołą jest przyjaźń – wskazuje na nią ponad połowa ankietowanych uczniów (54,4%). Względnie najrzadziej zaś doświadczanym stanem jest strach przed pójściem do szkoły. Uczucie to względnie często towarzyszy 4,1% ankietowanych.

Hierarchia uczuć, jakie wśród uczniów budzi szkoła wyraźnie zróżnicowana jest ze względu na pewne cechy charakteryzujące zarówno uczniów jak i szkoły, do których uczęszczają. Pozytywne emocje wyraźnie częściej towarzyszą uczniom szkół wiejskich niż uczącym się w miastach. Sympatia do szkoły oraz radość związana z uczęszczaniem do niej są ponadto najwyższe wśród uczniów szkół podstawowych, a także wśród tych, którzy osiągają najwyższe wyniki w nauce. Osoby te również

znacznie częściej niż pozostali zwracają uwagę na interesujące lekcje, jak również podkreślają rozwojową funkcję szkoły oraz wskazują na zjawisko szkolnych przyjaźni.

Wraz ze wzrostem poziomu edukacji, jak również wraz ze spadkiem osiągnięć uczniów w nauce, wzrasta w nich poczucie obawy przed niektórymi lekcjami oraz ogólny lęk przed chodzeniem do szkoły. Ponadto uczniowie szkół gimnazjalnych, a tym bardziej ponadgimnazjalnych, znacznie częściej niż ich młodsi koledzy narzekają na nudę podczas lekcji oraz stwierdzają, iż przebywając w szkole, czują się niepewnie.

Dziewczęta, nieco częściej niż chłopcy deklarują radość z chodzenia do szkoły, chętniej też wskazują na prorozwojowy jej charakter oraz podkreślają wartość szkolnej przyjaźni. Jednak wyraźnie częściej też niż ich koledzy odczuwają lęk przed niektórymi lekcjami. Chłopcy natomiast, znacznie częściej niż ich koleżanki narzekają na nudę podczas lekcji oraz paradoksalnie, częściej niż dziewczęta, wyrażają zainteresowanie zajęciami. Stosunkowo częściej też niż ich rówieśnicy czują się doceniani w szkole.

Uczucia związane ze szkołą	Płeć		Ogółem
	chłopcy	dziewczęta	
W szkole mam prawdziwych przyjaciół	51,6	56,9	54,4
Boję się niektórych lekcji	39,7	48,6	44,4
Nudzę się na lekcjach	43,7	33,7	38,4
Lubię chodzić do szkoły	32,6	35,8	34,3
W szkole naprawdę się rozwijam	27,9	32,3	30,2
Lekcje mnie interesują	29,6	25,4	27,4
Denerwuję się przed pójściem do szkoły	16,4	16,4	16,4
W szkole czuję się doceniany	16,4	13,7	14,9
Chodzenie do szkoły sprawia mi radość	11,4	15,2	13,4
Kiedy jestem w szkole czuję się niepewnie	14,5	12,4	13,3
Boję się iść do szkoły	4,2	4,0	4,1

Uczucia związane ze szkołą	Rodzaj szkoły			ogółem
	podstawowa	gimnazjum	ponadgimn.	
W szkole mam prawdziwych przyjaciół	64,5	56,3	43,1	54,4
Boję się niektórych lekcji	27,1	45,0	59,9	44,4
Nudzę się na lekcjach	19,8	40,1	54,1	38,4
Lubię chodzić do szkoły	41,9	35,0	26,6	34,3
W szkole naprawdę się rozwijam	38,5	29,6	23,2	30,2
Lekcje mnie interesują	40,2	23,8	18,9	27,4
Denerwuję się przed pójściem do szkoły	10,9	16,4	21,6	16,4
W szkole czuję się doceniany	21,0	14,5	9,8	14,9
Chodzenie do szkoły sprawia mi radość	19,4	11,6	9,8	13,4
Kiedy jestem w szkole czuję się niepewnie	8,6	15,2	15,9	13,3
Boję się iść do szkoły	2,8	4,7	4,7	4,1

Uczucia związane ze szkołą	Średnia ocen				ogółem
	do 2,5	2,51 do 3,5	3,51 do 4,5	4,51 i więcej	
W szkole mam prawdziwych przyjaciół	48,6	48,5	56,0	59,9	54,4
Boję się niektórych lekcji	52,1	53,2	45,5	34,5	44,4
Nudzę się na lekcjach	57,1	44,8	38,2	28,3	38,4
Lubię chodzić do szkoły	21,4	27,3	36,6	37,5	34,3
W szkole naprawdę się rozwijam	19,3	25,5	30,9	38,2	30,2
Lekcje mnie interesują	17,9	23,3	28,2	33,3	27,4
Denerwuję się przed pójściem do szkoły	25,0	20,9	15,2	11,1	16,4
W szkole czuję się doceniany	7,1	9,8	13,5	25,0	14,9
Chodzenie do szkoły sprawia mi radość	6,4	11,6	13,2	15,5	13,4
Kiedy jestem w szkole czuję się niepewnie	23,6	17,8	12,0	8,3	13,3
Boję się iść do szkoły	5,7	5,2	3,7	3,2	4,1

3 Uczniowie o nauczycielach

Uczniowie oceniając swoich nauczycieli mieli do dyspozycji listę 16 cech opisujących ich sposób zachowania i poziom kompetencji. Na liście zamieszczono 9 cech pozytywnych (nauczyciele szanują uczniów, dobrze uczą, są życzliwi uczniom, stawiają sprawiedliwe oceny itd.) oraz 7 negatywnych (nauczyciele gnębią uczniów, których nie lubią, upokarzają uczniów, zniechęcają do nauki itd.).

Uczniowie wyrażali swoją opinię w sposób mniej lub bardziej zdecydowany. W analizie koncentrowano się na opiniach zdecydowanych („zdecydowanie tak” lub „zdecydowanie nie”), gdy te opinie przeważały, były dominującą tendencją w sposobie postrzegania nauczycieli. Uznano za bardzo charakterystyczne dla wizerunku nauczycieli w oczach uczniów, gdy ci w wielu przypadkach nie mieli żadnych wątpliwości i jednoznacznie przypisywali nauczycielom posiadanie określonych cech

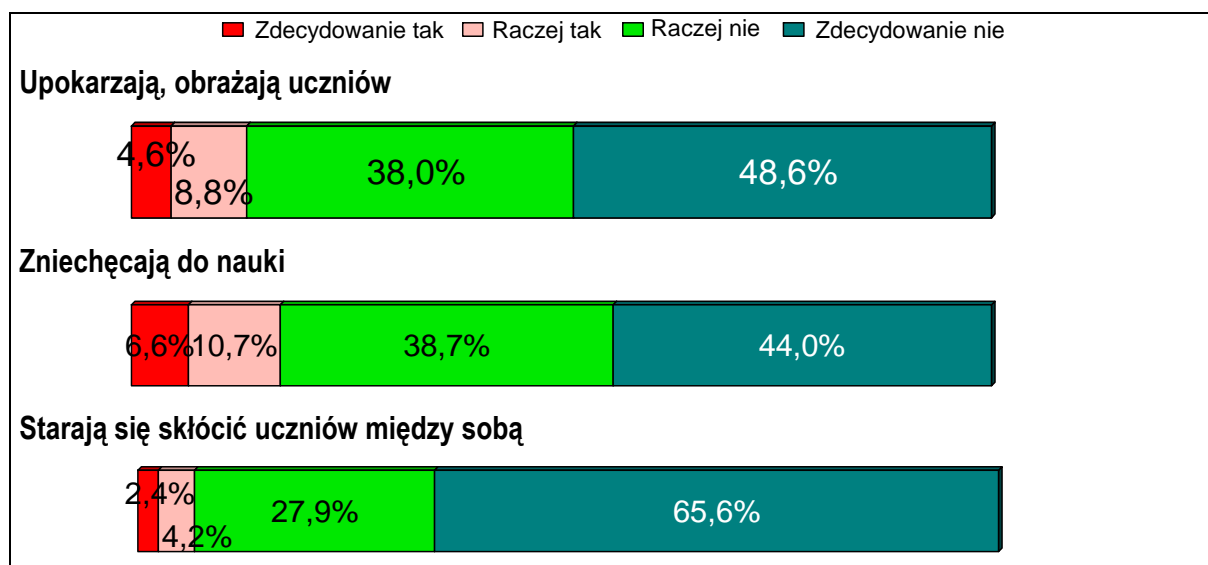
3.1 Wizerunek nauczycieli

Uczniowie w niewielkim stopniu przypisują swoim nauczycielom cechy zdecydowanie negatywne. Biorąc pod uwagę najbardziej skrajne przykłady nieetycznych zachowań nauczycieli, uczniowie w większości odpowiadają „zdecydowanie nie”, oni takich cech nie mają:

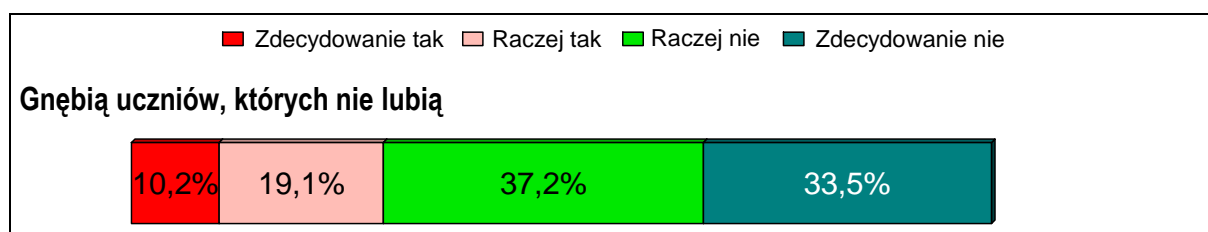
nauczyciele nie upokarzają, nie obrażają uczniów (48,6%)

nauczyciele nie zniechęcają do nauki (44,0%)

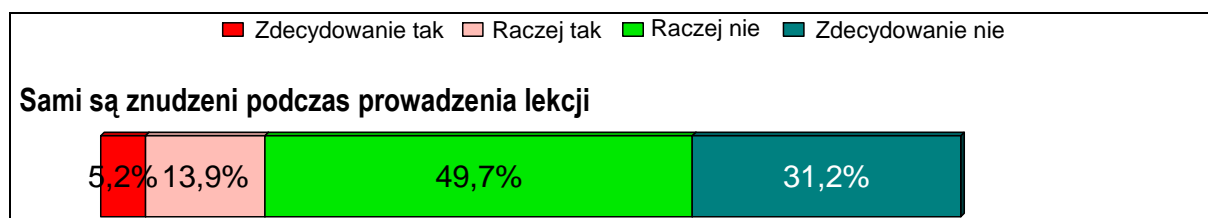
nauczyciele nie starają się skłócić uczniów między sobą (65,6%)

W każdym z tych przypadków odpowiedzi „zdecydowanie nie” jest najwięcej, a odpowiedzi „zdecydowanie tak” najmniej. To oznacza, że dysfunkcjonalne i nieetyczne zachowania nauczycieli zdarzają się rzadko. Jest jednak nieetyczne zachowanie nauczycieli, które zdarza się nieco częściej. 10,2% uczniów odpowiada „zdecydowanie tak” na stwierdzenie „nauczyciele gnębią uczniów, których nie lubią”.

Nauczyciele na niewielkiej grupie uczniów sprawiają wrażenie, iż sami są znudzeni podczas prowadzenia lekcji (19,1%).

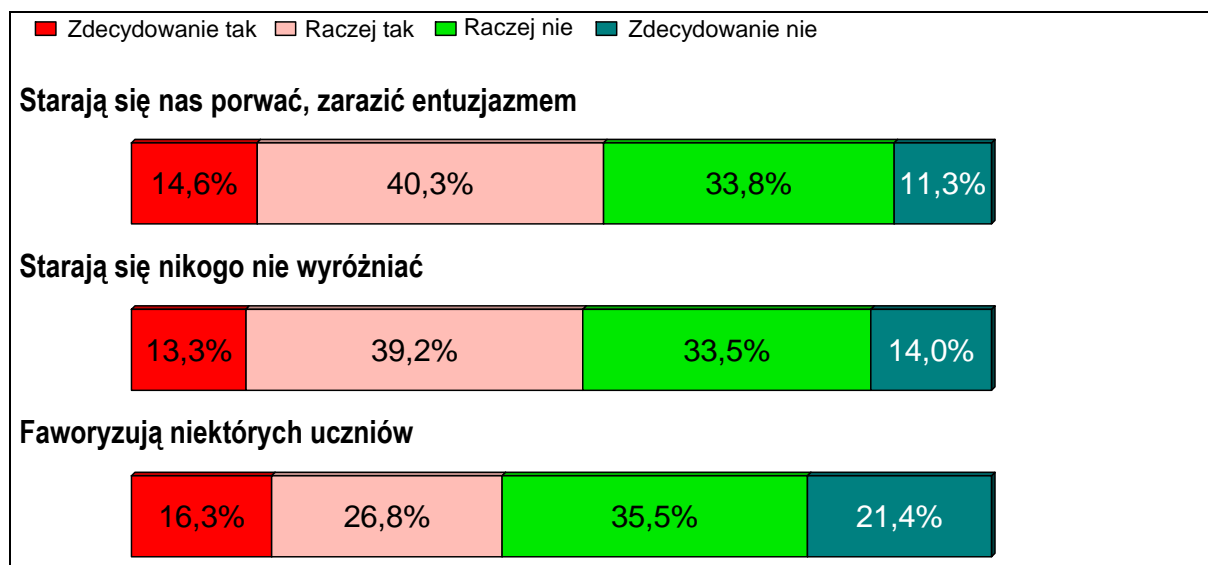

Wyraźne zróżnicowanie opinii pojawia się, gdy uczniowie oceniają zaangażowanie nauczycieli i sposób traktowania niektórych uczniów. W tej materii zdania są podzielone, liczne są odpowiedzi „tak” i liczne są również odpowiedzi „nie”:

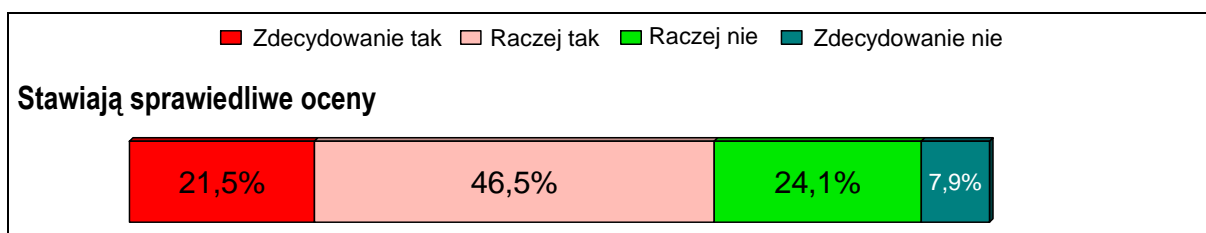
nauczyciele starają się nas porwać, zarazić entuzjazmem (40,3% odpowiada „raczej tak” i 33,8% raczej nie”)

nauczyciele starają się nikogo nie wyróżniać (39,2% odpowiada „raczej tak” i 33,5% raczej nie”)

nauczyciele faworyzują niektórych uczniów (26,8% odpowiada „raczej tak” i 35,5% raczej nie”).

Pewnym problemem jest kwestia stawiania sprawiedliwych ocen. 32% uczniów uważa, że nauczyciele nie są w tym względzie sprawiedliwi (w tym 7,9% uważa, że są zdecydowanie niesprawiedliwi).

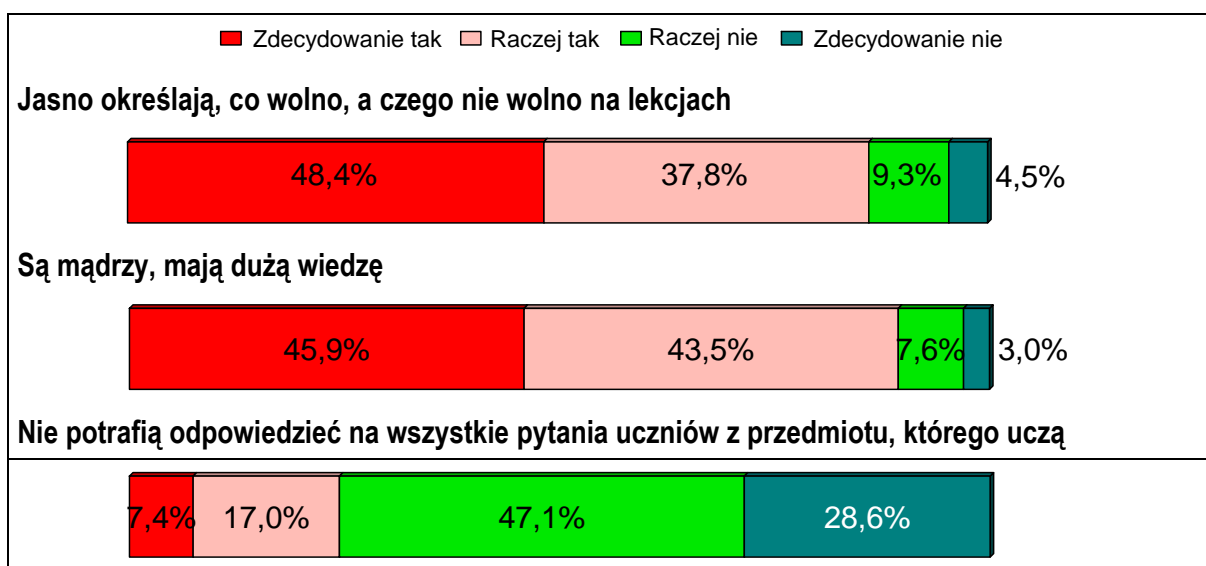

Pozytywny wizerunek nauczycieli umacnia przekonanie o ich kompetencjach zarówno intelektualnych jak i pedagogicznych. Uczniowie częściej mówią „zdecydowanie tak” w odpowiedzi na stwierdzenia:

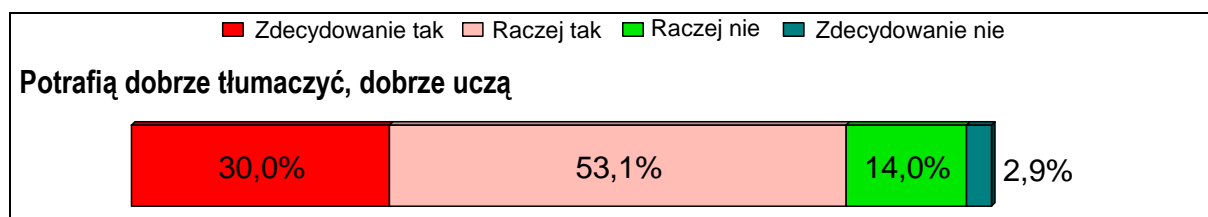
nauczyciele jasno określają, co wolno, a czego nie wolno na lekcjach (48,4%)

nauczyciele są mądrzy, mają dużą wiedzę (45,9%)

W obu przypadkach wysoki jest także odsetek uczniów odpowiadających „raczej tak”.

Zdaniem większości uczniów ich nauczyciele potrafią dobrze tłumaczyć, dobrze uczyć, ale ta cecha nie jest oceniana tak wysoko jak ich wiedza. To znaczy, że uczniowie bardziej doceniają ich kompetencje intelektualne niż pedagogiczne.

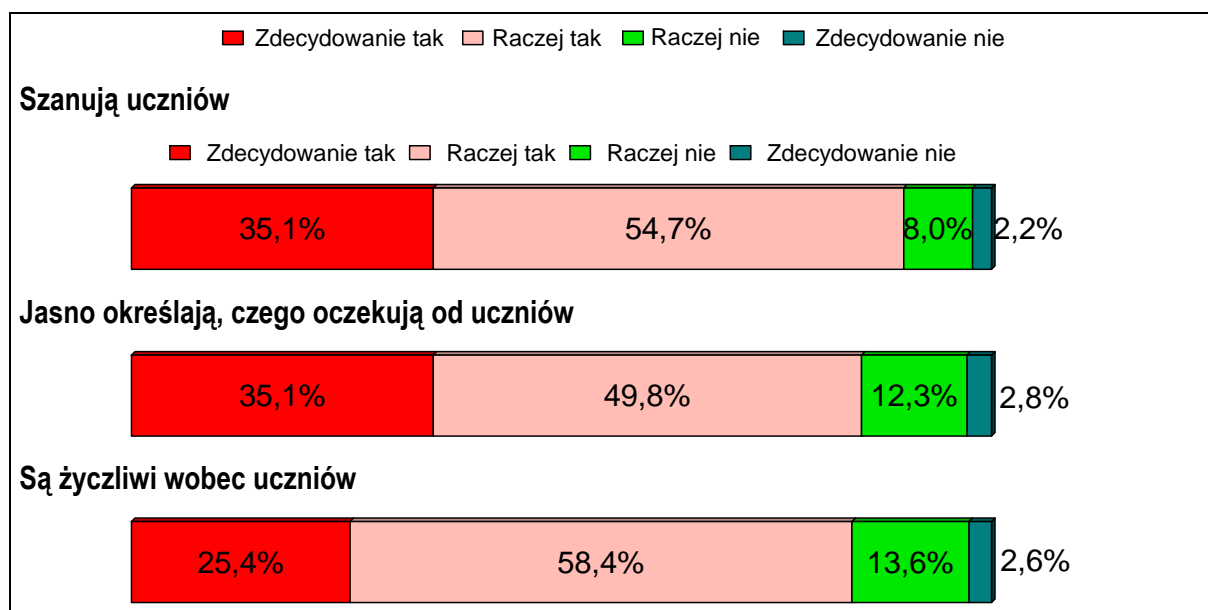

Stosunek nauczycieli do uczniów jest oceniany pozytywnie. Lecz obserwuje się pewną charakterystyczną tendencję wyrażającą się w przesunięciu akcentów - mniej jest odpowiedzi „zdecydowanie tak” a więcej „raczej tak”. Dotyczy to zasad:

nauczyciele szanują uczniów

nauczyciele jasno określają, czego oczekują od uczniów

nauczyciele są życzliwi wobec uczniów

Opinie są wyraźnie zróżnicowane w zależności od typu szkoły. Najlepsze opinie o nauczycielach mają uczniowie szkół podstawowych, bardziej krytyczni są uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Aprobata uczniów szkół podstawowych częściej wyraża się w sposób zdecydowany („zdecydowanie tak”) a uczniów szkół ponadpodstawowych – w formie „raczej tak”:

nauczyciele dobrze uczyć – „zdecydowanie tak” mówi 53,2% uczniów szkół podstawowych, 24,9% gimnazjów, 13,6% szkół ponadgimnazjalnych – ci uczniowie najczęściej odpowiadają „raczej tak” (62,9%)

nauczyciele szanują uczniów - „zdecydowanie tak” mówi 51,8% uczniów szkół podstawowych, 33,0% gimnazjów, 21,5% szkół ponadgimnazjalnych – oni najczęściej mówią „raczej tak” (64,4%)

nauczyciele są życzliwi wobec uczniów - „zdecydowanie tak” mówi 42,1% uczniów szkół podstawowych, 23,0% gimnazjów, 12,2% szkół ponadgimnazjalnych – oni najczęściej odpowiadają „raczej tak” (67,3%)

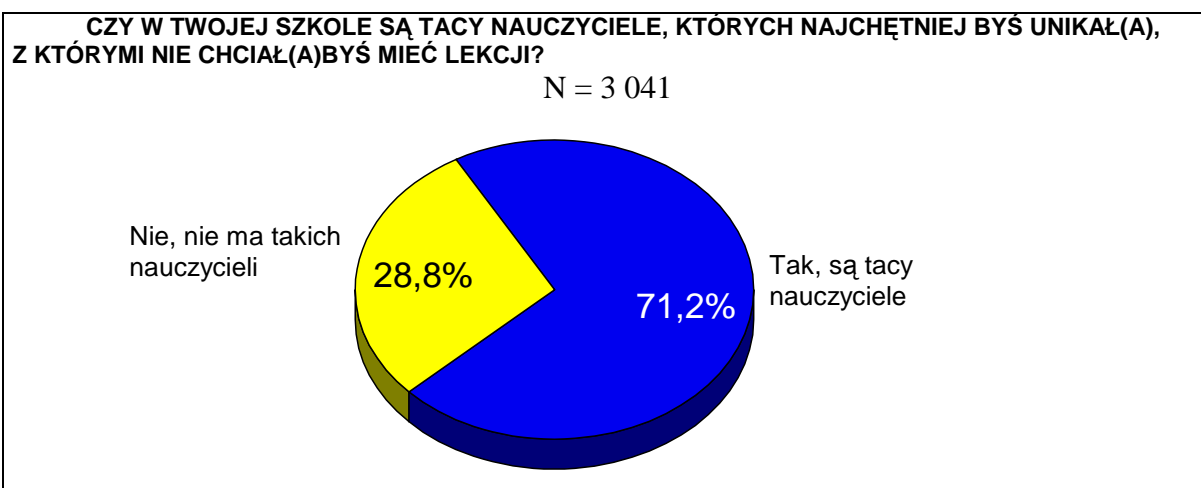
nauczyciele stawiają sprawiedliwe oceny - „zdecydowanie tak” mówi 40,1% uczniów szkół podstawowych, 17,7% gimnazjów, 8,0% szkół ponadgimnazjalnych. Problem sprawiedliwych ocen jest szczególnie odczuwany w szkołach ponadgimnazjalnych – 32,9% ich uczniów uważa, że nauczyciele raczej nie stawiają sprawiedliwych ocen, a przekonanych o tym w sposób zdecydowany jest 9,8%. Łącznie 42,7% uczniów tych szkół uważa, że pod tym względem uczniowie są niesprawiedliwi.

nauczyciele są mądrzy, mają dużą wiedzę - „zdecydowanie tak” mówi 66,0% uczniów szkół podstawowych, 41,7% gimnazjów, 31,2% szkół ponad-gimnazjalnych

3.2 Nauczyciele akceptowani i nieakceptowani

3.2.1 Skala nieakceptacji

Większość badanych uczniów (71,2%) odpowiada, że w ich szkole są tacy nauczyciele, których najchętniej by unikali, z którymi nie chcieliby mieć lekcji. W tym – 18,6% unikałoby jednego nauczyciela, a więcej niż jednego 51,9%. Skala zjawiska „odrzućcia” niektórych nauczycieli jest zatem realnym problemem.

Ilu jest takich nauczycieli, których najchętniej byś unikał(a), z którymi nie chciał(a)byś mieć lekcji?	
Jeden nauczyciel	18,6%
Dwóch nauczycieli	22,7%
Trzech nauczycieli	14,6%
Czterech nauczycieli i więcej	14,7%
Brak danych	0,7%%
	71,2 0%

Zjawisko braku akceptacji dla niektórych nauczycieli w większym stopniu charakteryzuje postawy uczniów szkół ponadpodstawowych. O tym, że w szkole są nauczyciele, których najchętniej by unikał mówi:

57,6% uczniów szkół podstawowych

73,3% uczniów gimnazjów

81,9% uczniów szkół ponadgminazjanych

Nieakceptowanie niektórych nauczycieli nieco częściej jest cechą uczniów słabych, z niską średnią ocen, ale i większość dobrych uczniów, z wysoką średnią, nie chciałaby mieć lekcji z niektórymi z nauczycieli swojej szkoły. W szkole są nauczyciele, których najchętniej bym unikał stwierdza:

75,8% uczniów ze średnią ocen do 2,5

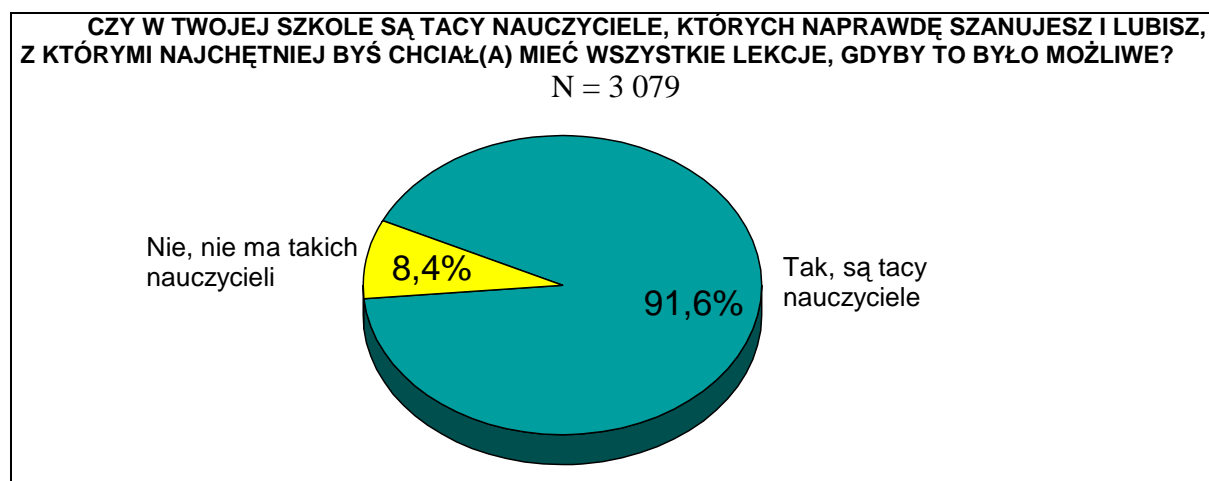
78,6% uczniów ze średnią od 2,51 do 3,5

71,2% uczniów ze średnią od 3,51 do 4,5

64,7% uczniów ze średnią 4,51 i powyżej

3.2.2 Skala akceptacji

Zdecydowana większość uczniów (91,6%) ma swojej szkole nauczycieli, których naprawdę szanuje i lubi.

W tym przypadku nie zaznaczają się różnice między uczniami szkół różnych typów. W szkole są nauczyciele, których naprawdę szanuje i lubi odpowiada:

93,2% uczniów szkół podstawowych

92,6% uczniów gimnazjów

89,2% uczniów szkół ponadgminaszjalnych

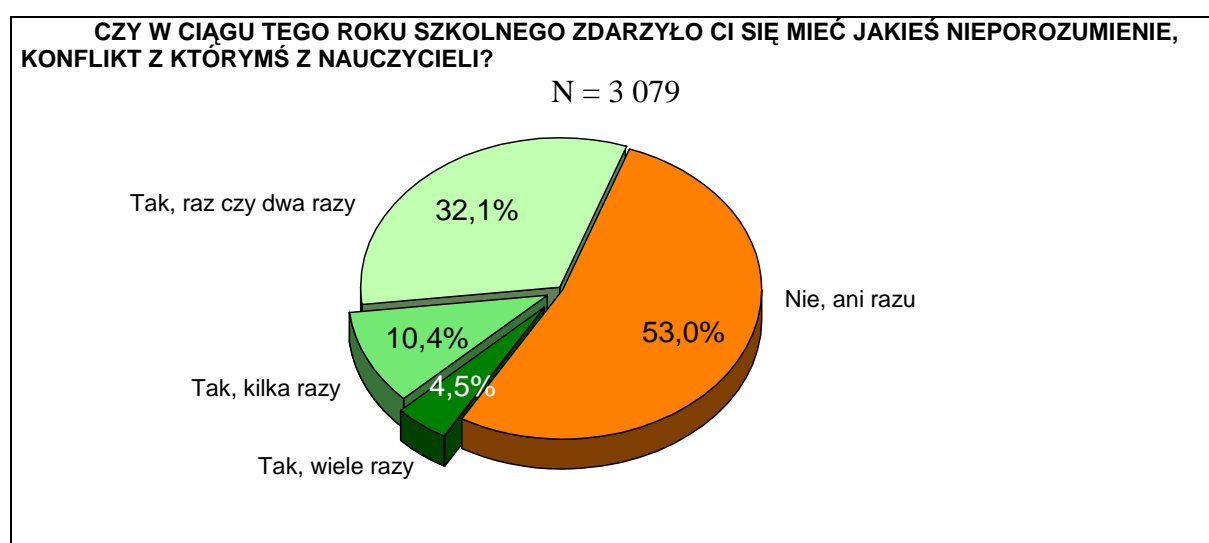
Niewielu jest uczniów (5,1%), którzy czują się w swojej szkole wyobcowani, to znaczy - nie mają takich nauczycieli, których by szanowali a jednocześnie mają nauczycieli, których chętnie by unikali.

		Czy w twojej szkole są tacy nauczyciele, których najchętniej byś unikał(a)?	
		Tak	Nie
Czy w twojej szkole są tacy nauczyciele, których naprawdę szanujesz i lubisz?	Tak	66,2%	25,5%
	Nie	5,1%	3,3%

Większość uczniów (66,2%) ma w swojej szkole zarówno takich nauczycieli, których by unikali, jak i takich, których naprawdę szanują i lubią.

4 Konflikty z nauczycielami – opinia uczniów

Połowa uczniów (53,0%) nie miała żadnego nieporozumienia czy konfliktu z nauczycielami w ciągu obecnego roku szkolnego. Konflikty, jeśli się zdarzały, to najczęściej raz czy dwa razy.

Mniej konfliktów z nauczycielami mają dziewczyny (ani razu - 60,8%) niż chłopcy (ani razu - 44,1%), osoby z lepszymi ocenami, uczniowie szkoły podstawowej.

W ciągu roku szkolnego nie miało ani razu nieporozumień czy konfliktów z nauczycielami:

66,7% uczniów szkoły podstawowej

47,6% uczniów gimnazjów

46,0% uczniów szkół ponadgimnazjalnych

35,3% uczniów ze średnią ocen do 2,5

46,9% uczniów ze średnią ocen od 2,51 do 3,5

52,8% uczniów ze średnią ocen od 3,51 do 4,5

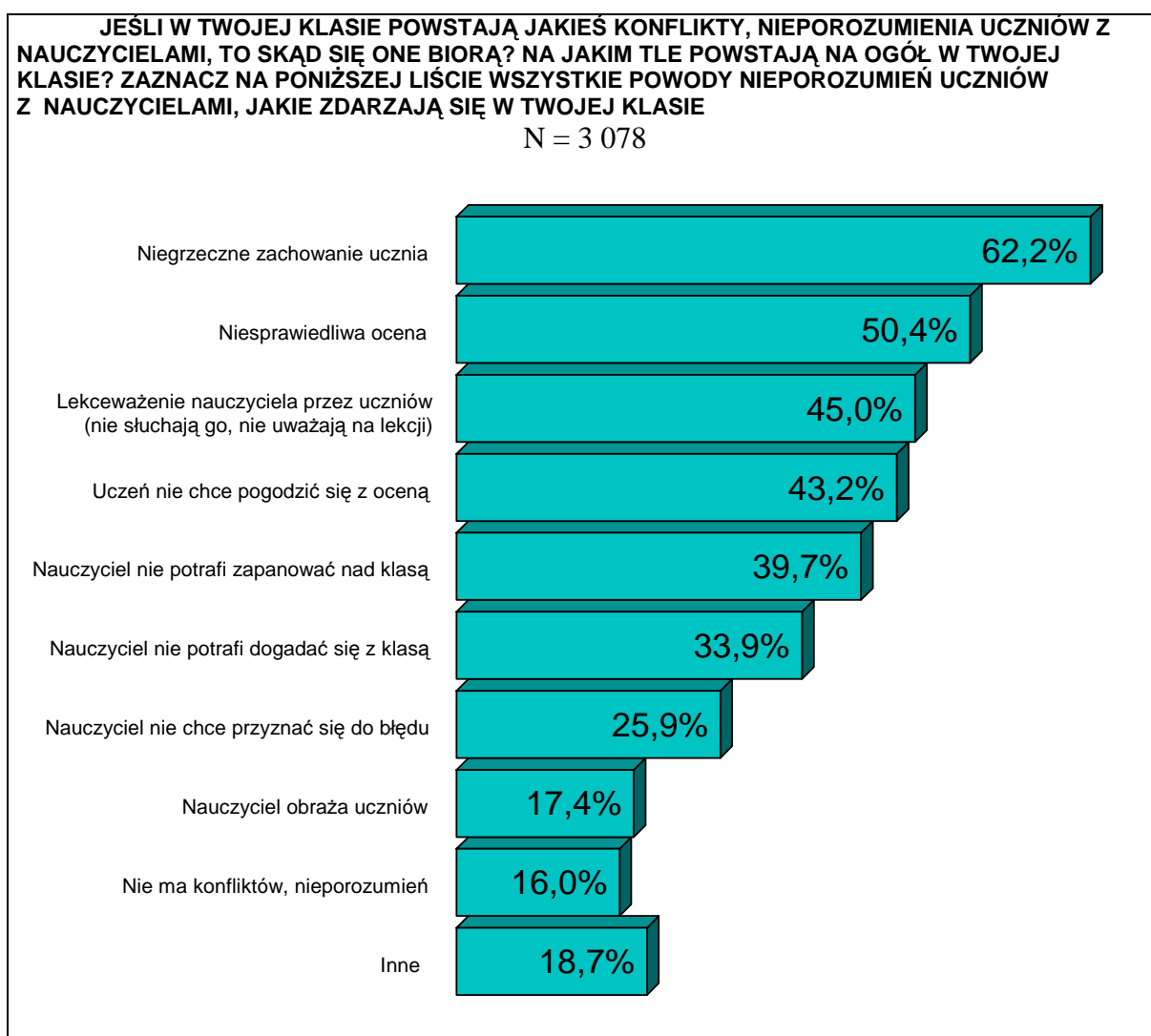
61,8% uczniów ze średnią ocen 4,51 i więcej

W gimnazjach i szkołach ponadgminajalnych ponad połowie uczniów zdarzyło się mieć nieporozumienia z nauczycielami. Im lepsze oceny ma uczeń tym takich nieporozumień jest mniej.

4.1 Przyczyny konfliktów z nauczycielami

Sytuacja idealna, gdy między nauczycielami i uczniami nie ma konfliktów, jest dosyć rzadko spotykanym (16,0%). Zazwyczaj do takich konfliktów dochodzi, a ich najczęstsze przyczyny to: niegrzeczne zachowanie ucznia i niesprawiedliwa ocena.

Fakt, że tak często uczniowie przyznają, iż źródłem konfliktów są ich zachowania może być interpretowane jako odzwierciedlenie ich samoświadomości i samokrytyczności. Ale może też być traktowane jako ilustracja pewnego stanu rzeczy, to znaczy, rzeczywistej skali niewłaściwych zachowań wobec nauczycieli.

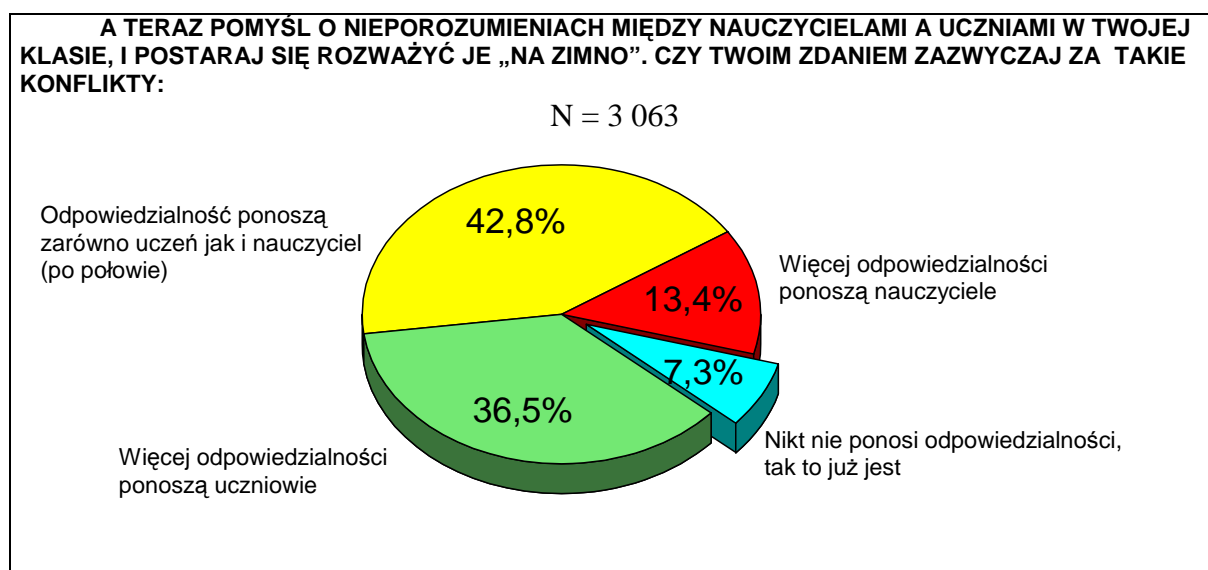

Ta kolejność zmienia się w zależności od typu szkoły (wieku uczniów) i poziomu otrzymywanych ocen. W szkołach podstawowych częściej przyczyną konfliktów jest niegrzeczne zachowanie ucznia (61,7%) niż niesprawiedliwa ocena (32,6%). Podobnie jest w gimnazjum, chociaż ocena staje się już sprawą ważniejszą. O konfliktach na tym tle mówi 53,9% uczniów, o niegrzecznym zachowaniu ucznia jako źródle konfliktów – 70,9% uczniów.

W szkołach ponadgimnazjalnych jest odwrotnie – najczęściej powodem konfliktów jest niesprawiedliwa ocena (63,5%), a w następnej kolejności niegrzeczne zachowanie ucznia (54,2%).

4.2 Odpowiedzialność za nieporozumienia między nauczycielami a uczniami

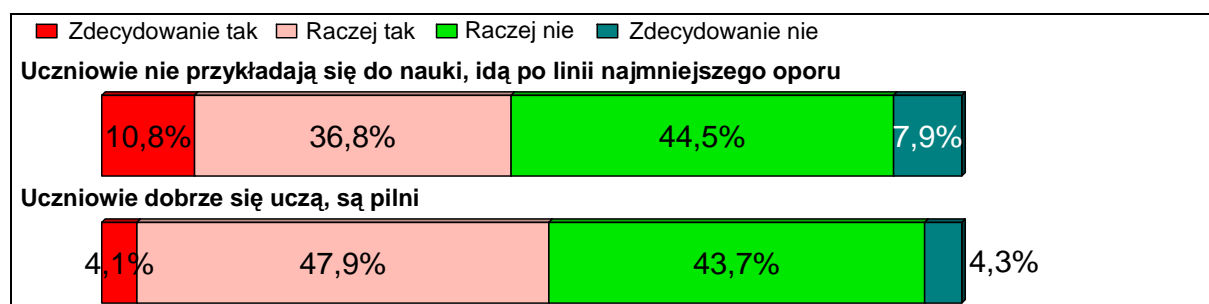
Interesujące jest to, że liczna grupa uczniów (36,5%) uważa, że więcej odpowiedzialności za nieporozumienia ponoszą sami uczniowie, a prawie trzykrotnie mniej liczebnie grupa przypisuje więcej odpowiedzialności nauczycielom (13,4%).

Biorąc pod uwagę, że najczęściej powodem konfliktów z nauczycielami jest niegrzeczne zachowanie uczniów, można wysnuć wniosek, że wielu uczniów nie czuje respektu w stosunku do nauczycieli.

5 Nauczyciele o uczniach

Krytycznie oceniany przez wielu nauczycieli jest stosunek uczniów do nauki. Prawie połowa nauczycieli uważa, że uczniowie nie przykładają się, idą po linii najmniejszego oporu.

Najlepszy stosunek do nauki mają uczniowie szkół podstawowych, w późniejszych latach zmienia się on na gorsze. Uczniowie raczej dobrze się uczą, są pilni, mówi:

64,2% nauczycieli szkół podstawowych

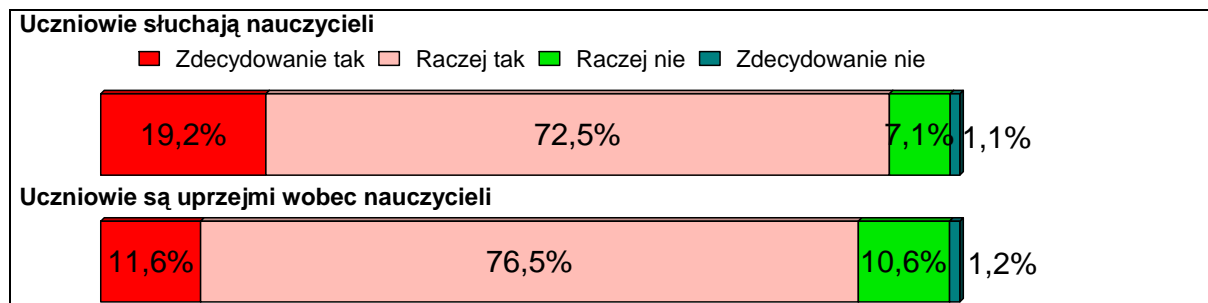
43,3% nauczycieli gimnazjów

36,2% nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych

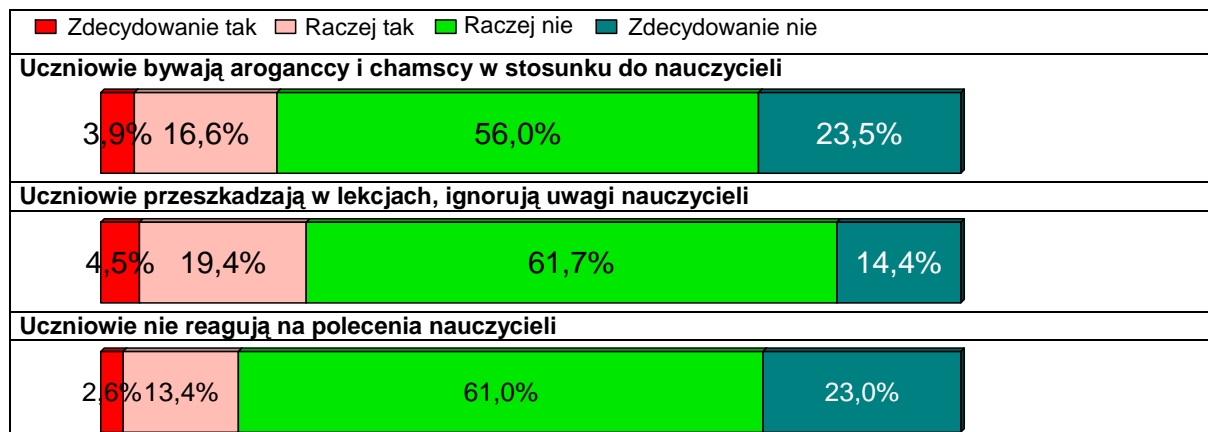
O ile w pierwszych latach nauki większość uczy się, to w kolejnych - następuje wyraźny podział na tych, którzy chcą się uczyć i tych, którzy nie chcą.

Uczniowie nie przykładają się do nauki, idą po linii najmniejszego oporu				
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkoła podstawowa	4,7%	28,8%	54,5%	12,0%
Gimnazjum	12,0%	42,5%	41,5%	4,0%
Szkoła ponadgimnazjalna	15,7%	39,1%	37,5%	7,7%

Większość nauczycieli pozytywnie odbiera stosunek uczniów do siebie. Uczniowie raczej słuchają nauczycieli i są wobec nich uprzejmi.

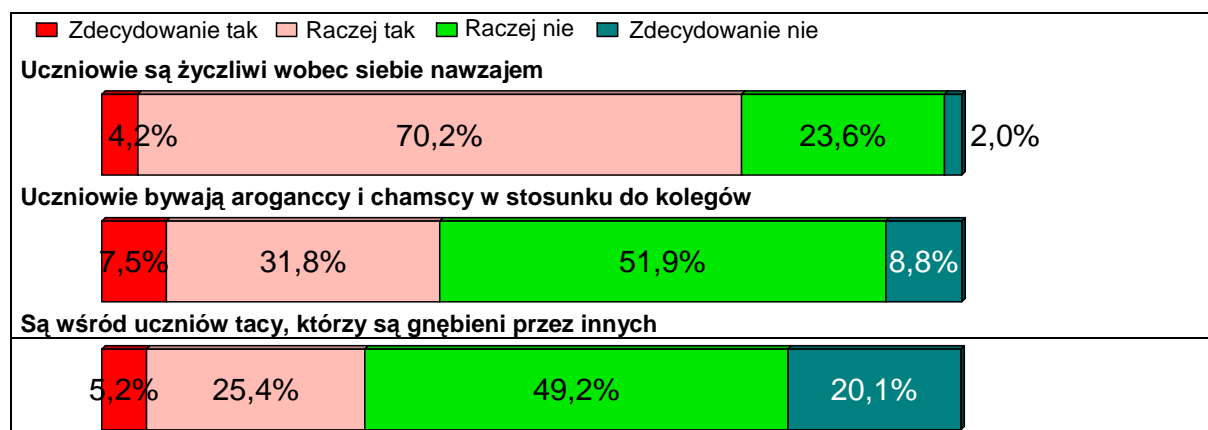
Poziom agresji uczniów w stosunku do nauczycieli jest problemem, skoro 20,5% nauczycieli styka się z arogancją i chamstwem uczniów, a 23,9% z przeszkadzaniem w lekcjach i ignorowaniem uwag (połączone odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”).

Wyższy poziom agresji ze strony uczniów jest odczuwany przez nauczycieli w szkołach ponadpodstawowych, zwłaszcza w gimnazjach.

Uczniowie bywają arogancy i chamscy w stosunku do nauczycieli				
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkoła podstawowa	3,7%	11,0%	51,8%	33,4%
Gimnazjum	4,7%	21,8%	57,7%	15,8%
Szkoła ponadgimnazjalna	3,4%	17,1%	58,4%	21,1%

Jeszcze więcej agresji zauważają nauczyciele w relacjach między uczniami. 39,3% nauczycieli odpowiada, że uczniowie bywają arogancy i chamscy wobec swoich kolegów, a 30,6% potwierdza występowanie zjawiska gnębienia jednych uczniów przez drugich (połączone odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”).

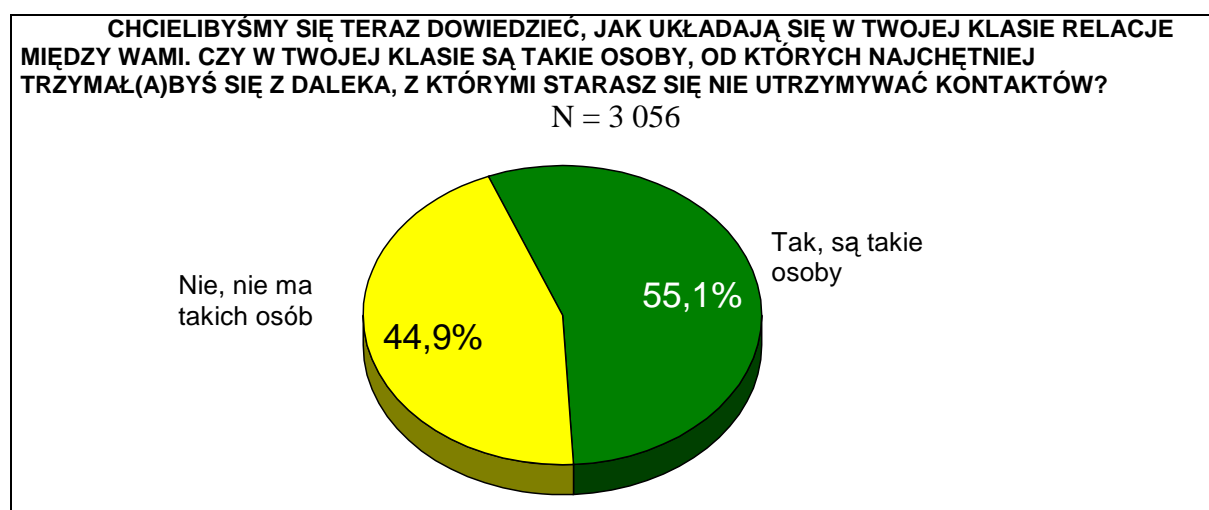

Wyższy poziom wzajemnej agresji między uczniami obserwują nauczyciele gimnazjum. Prawie połowa (49%) uważa, że uczniowie bywają arogancy w stosunku do swoich kolegów.

Uczniowie bywają arogancy i chamscy w stosunku do kolegów				
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkoła podstawowa	6,4%	28,8%	53,5%	11,4%
Gimnazjum	9,7%	39,3%	46,6%	4,4%
Szkoła ponadgimnazjalna	6,4%	27,4%	55,5%	10,7%
Są wśród uczniów tacy, którzy są gnębieni przez innych				
	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Szkoła podstawowa	5,0%	18,1%	51,2%	25,8%
Gimnazjum	6,4%	32,1%	47,2%	14,4%
Szkoła ponadgimnazjalna	4,4%	26,2%	49,3%	20,1%

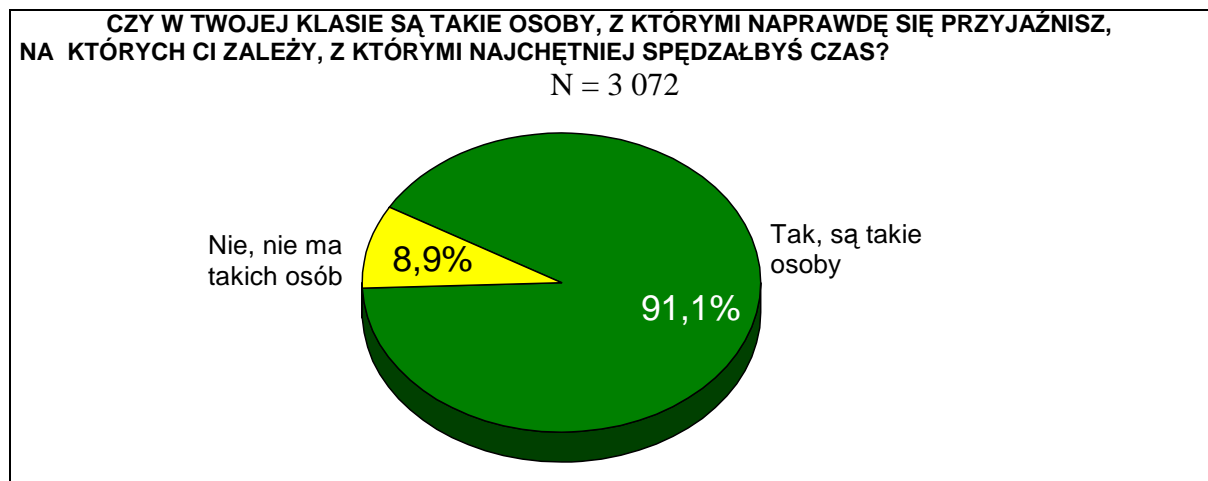
6 Wzajemne relacje między uczniami

Obserwacje nauczycieli o relacjach między uczniami potwierdzają sami uczniowie. Ponad połowa z nich mówi, że w ich klasie są osoby, od których najchętniej trzymaliby się z daleka. W tym przypadku nie ma różnicowań opinii między uczniami różnych typów szkół.

Ile jest takich osób w twojej klasie, od których najchętniej trzymałbyś się z daleka?	
Jedna	13,3%
Dwie	11,4%
Trzy	9,3%
Cztery i więcej	20,0%
Brak danych	1,3%
	55,1%

Obok wzajemnych niechęci, prawie wszyscy uczniowie mają silne poczucie więzi z wybranymi kolegami z klasy.

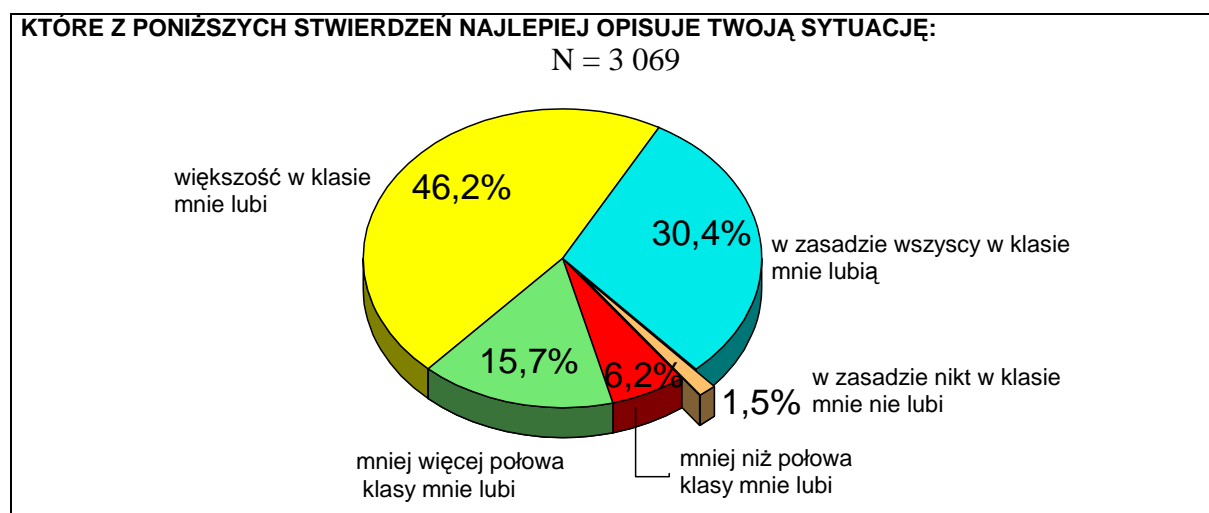
Najbardziej typową sytuacją w relacjach między uczniami jest podział kolegów/koleżanek z klasy na bliskich przyjaciół oraz „obcych” czy „odrzuconych”. To potencjalne źródło konfliktów i agresji między uczniami. Ponad połowa (51,6%) spośród nich uważa, że w ich klasie są przyjaciele oraz osoby, których się unika.

		Czy w twojej klasie są takie osoby, z którymi naprawdę się przyjaźnisz, na których Ci zależy?	
		Tak	Nie
Czy w twojej klasie są takie osoby, od których najchętniej trzymał(a)byś się z daleka?	Tak	51,6%	3,4%
	Nie	39,6%	5,3%

Sytuacja bardziej zrównoważona, mniej konfliktogenna – ma się w klasie przyjaciół a jednocześnie nie „odrzuca” się innych – zdarza się na mniejszą skalę (39,6%).

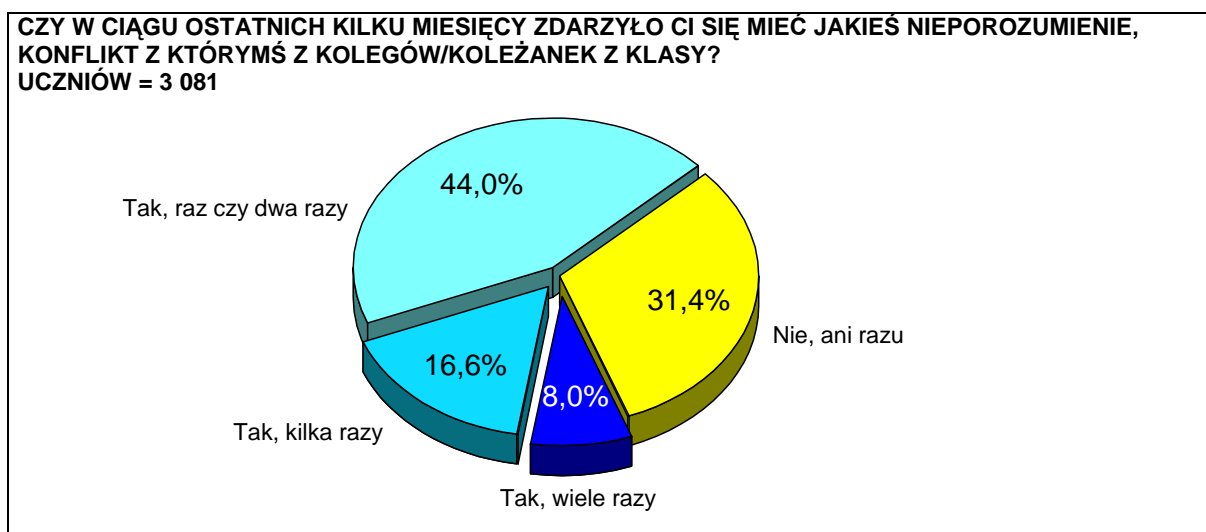
6.1 Autorefleksja nad własną pozycją w klasie

Uczniów mających poczucie bycia odrzuconym (w zasadzie nikt w klasie mnie nie lubi) jest bardzo niewielu. Znacznie liczniejsza jest grupa uczniów wysoko oceniających swoją lokatę na socjograficznej mapie (w zasadzie wszyscy mnie lubią). Łącznie 76,6% uczniów czuje się lubiana przez większość lub przez prawie wszystkich w swojej klasie. Pod tym względem nie obserwuje się większych różnicowań między uczniami różnych typów szkół.

6.2 Konflikty między uczniami

Nieporozumienia i konflikty między uczniami nie zdarzają się bardzo często, ale są zjawiskiem występującym regularnie. W ciągu ostatnich miesięcy przydarzyły się one 68,6% uczniów (połączone odpowiedzi: „raz czy dwa razy”, „kilka razy”, „wiele razy”).

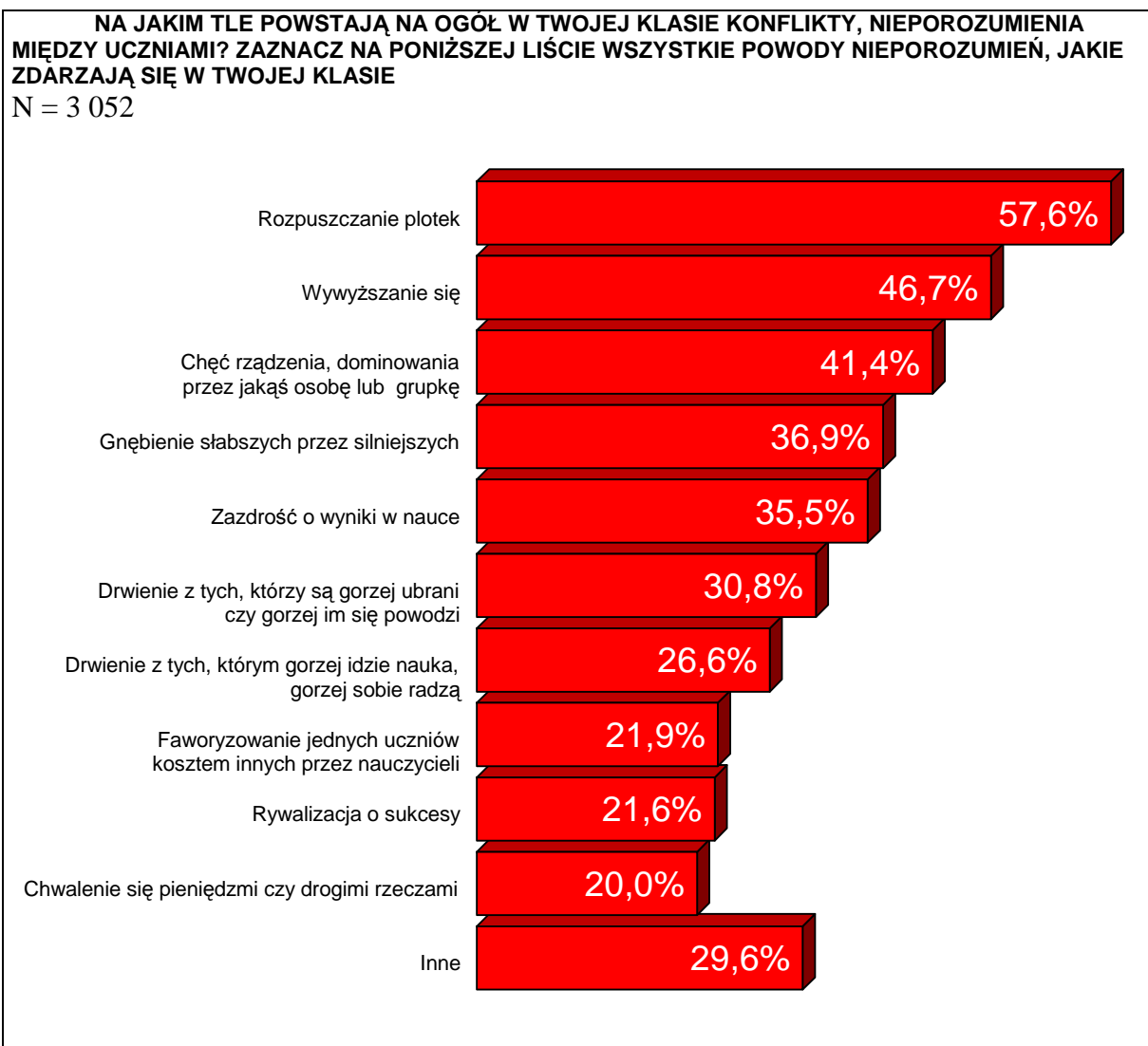

Stosunkowo najmniej konfliktów jest w szkołach ponadgimnazjalnych. Nie przydarzyły się one ani razu 38,4% uczniów.

6.2.1 Przyczyny konfliktów między uczniami

Najczęstszą przyczyną konfliktów między uczniami jest rozpuszczanie plotek. Szczególnie często są one postrzegane jako źródło konfliktów przez dziewczęta (62,3%), w mniejszym stopniu przez chłopców (52,3%).

Gnębienie słabszych przez silniejszych jest dostrzegane jako tło konfliktów częściej przez uczniów szkół podstawowych (46,4%) i gimnazjów (42,6%) niż przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych (22,1%).

Im lepsze oceny tym częściej postrzegany źródłem nieporozumień jest zazdrość o wyniki w nauce. Wymienia je:

31,9% uczniów ze średnią ocen do 2,5

27,5% ze średnią ocen od 2,51 do 3,5

34,2% ze średnią ocen od 3,51 do 4,5

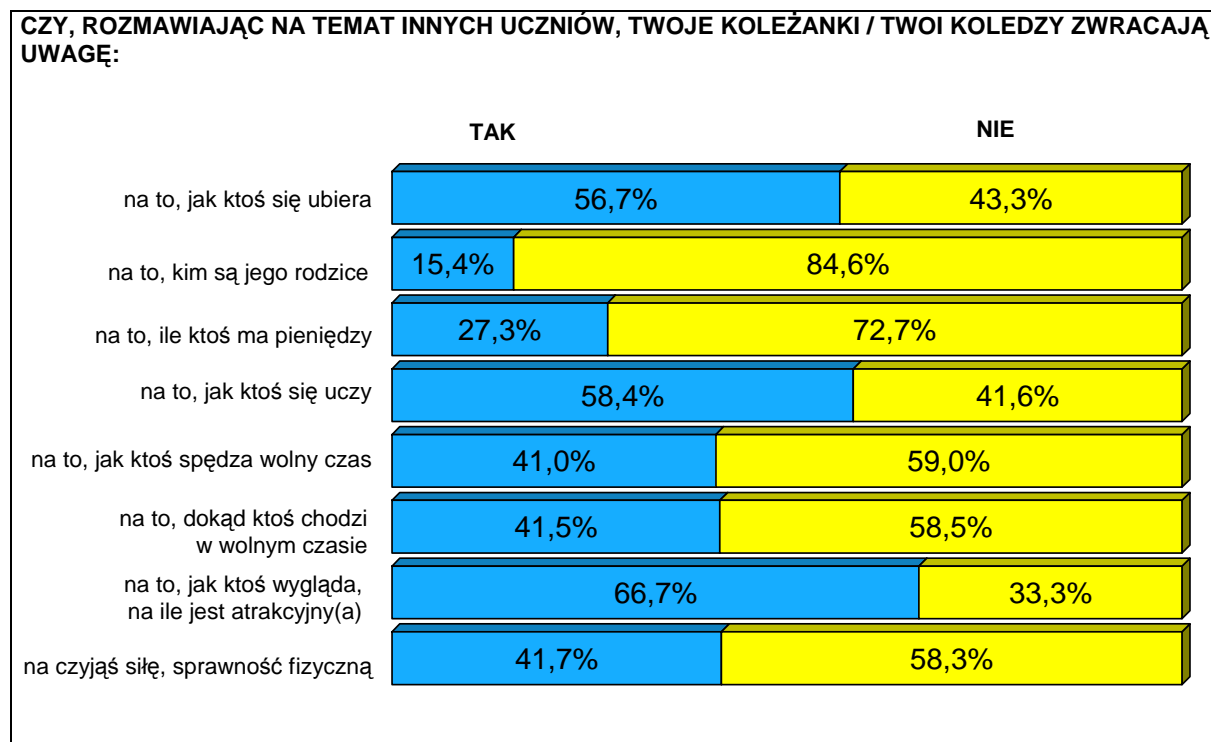
49,4% ze średnią ocen 4,51 i więcej.

6.3 Na co uczniowie zwracają uwagę rozmawiając o innych

Atrakcyjność wyglądu jest cechą, do której uczniowie przywiązują szczególną wagę. Jest to najczęściej omawiany temat gdy rozmawiają o innych uczniach. Dotyczy to w równym stopniu chłopców (63,6%) i dziewcząt (69,5%). Jest najważniejszym tematem rozmów zarówno dla uczniów słabych (68,6% w grupie uczniów ze średnią do 2,5) jak i najlepszych (66,6% w grupie uczniów ze średnią 4,51 i więcej).

Ten temat jest stosunkowo mniej ważny dla uczniów szkół podstawowych. Porusza go w swoich rozmowach 51,6% uczniów, podczas gdy w gimnazjum 75,5%, a w szkołach ponadgimnazjalnych 72,0%.

To jak ktoś się uczy jest ważniejszym tematem rozmów o innych uczniach dla osób mających wysoką średnią ocen (65,9% w grupie uczniów ze średnią 4,51 i więcej) niż dla osób z niską średnią (46,7% - w grupie uczniów ze średnią do 2,5).

Uczniów cechuje swoisty egalitaryzm. Rzadko przedmiotem ich rozmów jest pozycja rodziców, a niezbyt często ilość posiadanych pieniędzy.

6.4 Liderzy opinii

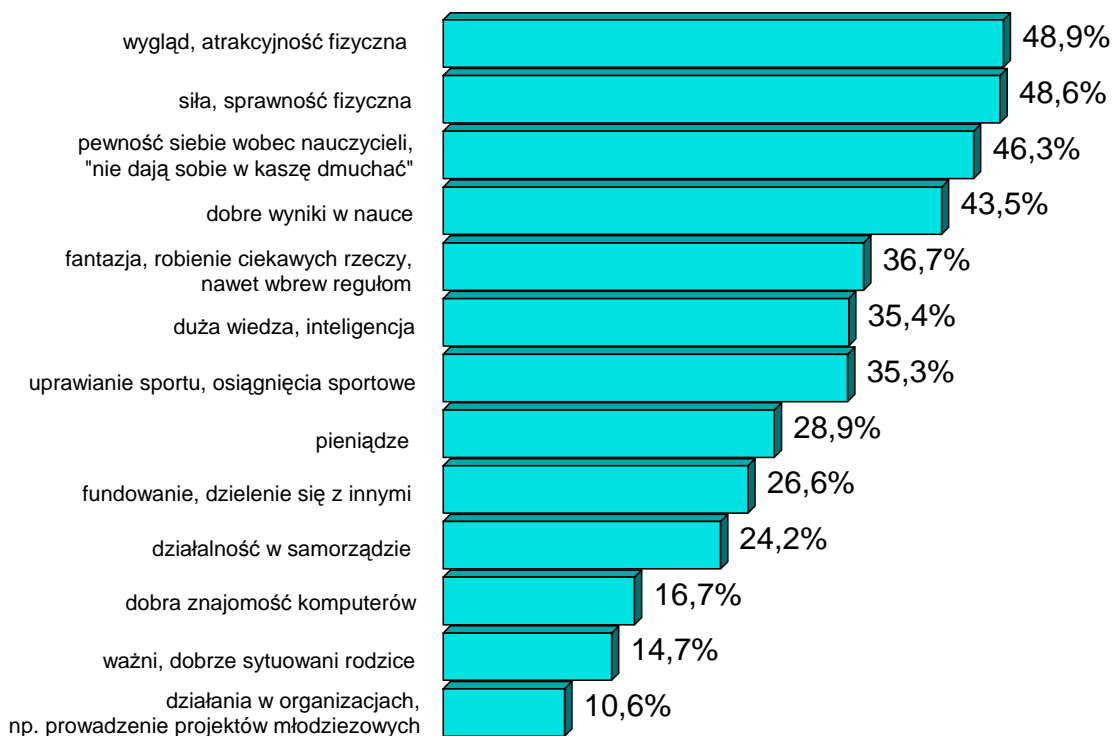
Skoro w rozmowach na temat innych uczniów najczęściej zwraca się uwagę na atrakcyjność wyglądu, to naturalne jest, iż ta cecha odgrywa ważną rolę jako czynnik budujący pozycję ucznia w szkole czy klasie.

W opinii większości uczniów, ci którzy rządzą w szkole, są liderami opinii, to osoby atrakcyjne (atrakcyjne fizycznie, silne i sprawne fizycznie) oraz pewne siebie wobec nauczycieli. Takie cechy jak duża wiedza, inteligencja, działalność społeczna, mają mniejszy lub mały wpływ

Siła i sprawność fizyczna są cenione przede wszystkim w szkołach podstawowych (60,9%), gimnazjach (52,3%), znacznie mniej w szkołach ponadgimnazjalnych (33,7%). Z kolei wygląd, atrakcyjność fizyczna ważniejsza jest dla uczniów starszych (49,9% w szkołach ponadgimnazjalnych) niż młodszych (39,5% w szkołach podstawowych).

PONIŻEJ JEST LISTA RÓŻNYCH CECH, KTÓRE MOGĄ ZADECYDOWAĆ O TYM, ŻE JACYŚ UCZNIOWIE „RZĄDZA W SZKOLE” LUB W KLASIE, INNI ICH SŁUCHAJĄ. POMYŚL O SWOJEJ SZKOLE I ZAZNACZ NA PONIŻSZEJ LIŚCIE TE CECHY, KTÓRE W TWOJEJ SZKOLE LUB KLASIE DECYDUJĄ O TYM, ŻE RÓWIEŚNICY SIĘ Z KIMŚ LICZĄ.

N = 3 037

Pewność siebie wobec nauczycieli ceniona jest najbardziej w szkołach ponadgimnazjalnych (53,1%), gimnazjach (52,9%) a w mniejszym stopniu w szkołach podstawowych (32,0%).

Tak dużych różnicowań nie ma w ocenie wpływu wiedzy i inteligencji na pozycję w szkole czy w klasie. Poziom wiedzy/inteligencji decyduje o tym, że rówieśnicy się z kimś liczą:

zdaniami 34,1% uczniów szkół podstawowych

31,9% uczniów gimnazjum

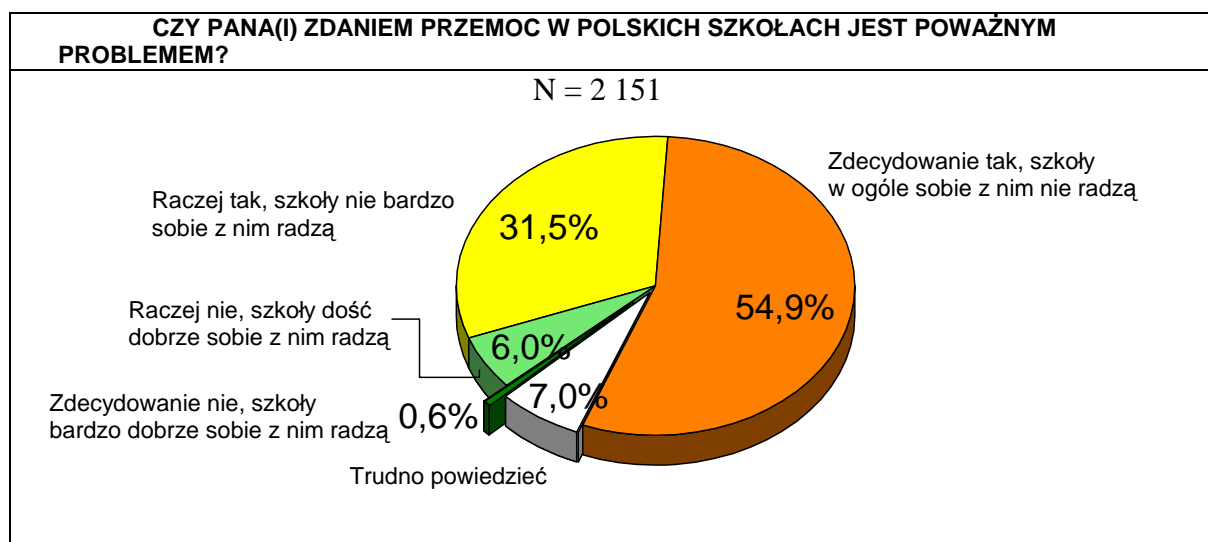
40,2% uczniów szkół ponadpodstawowych.

Duża wiedza i inteligencja, dobre wyniki w nauce to wartości bardziej cenione przez dobrych uczniów, z wysoką średnią ocen. Ale i na ich liście najczęściej wymienianą cechą, dzięki której uzyskuje się wysoką pozycję w szkole czy klasie, jest wygląd, atrakcyjność fizyczna.

7 Przemoc w szkole

7.1 Przemoc w szkole – opinia ogólna

Wśród dorosłych Polaków zdecydowanie dominuje pogląd, że przemoc w polskich szkołach jest poważnym problemem¹ - ponad połowa badanych podziela opinię, że szkoły w ogóle nie radzą sobie z tym problemem, blisko 1/3 ocenia, że szkoły „nie bardzo” sobie z tym radzą.

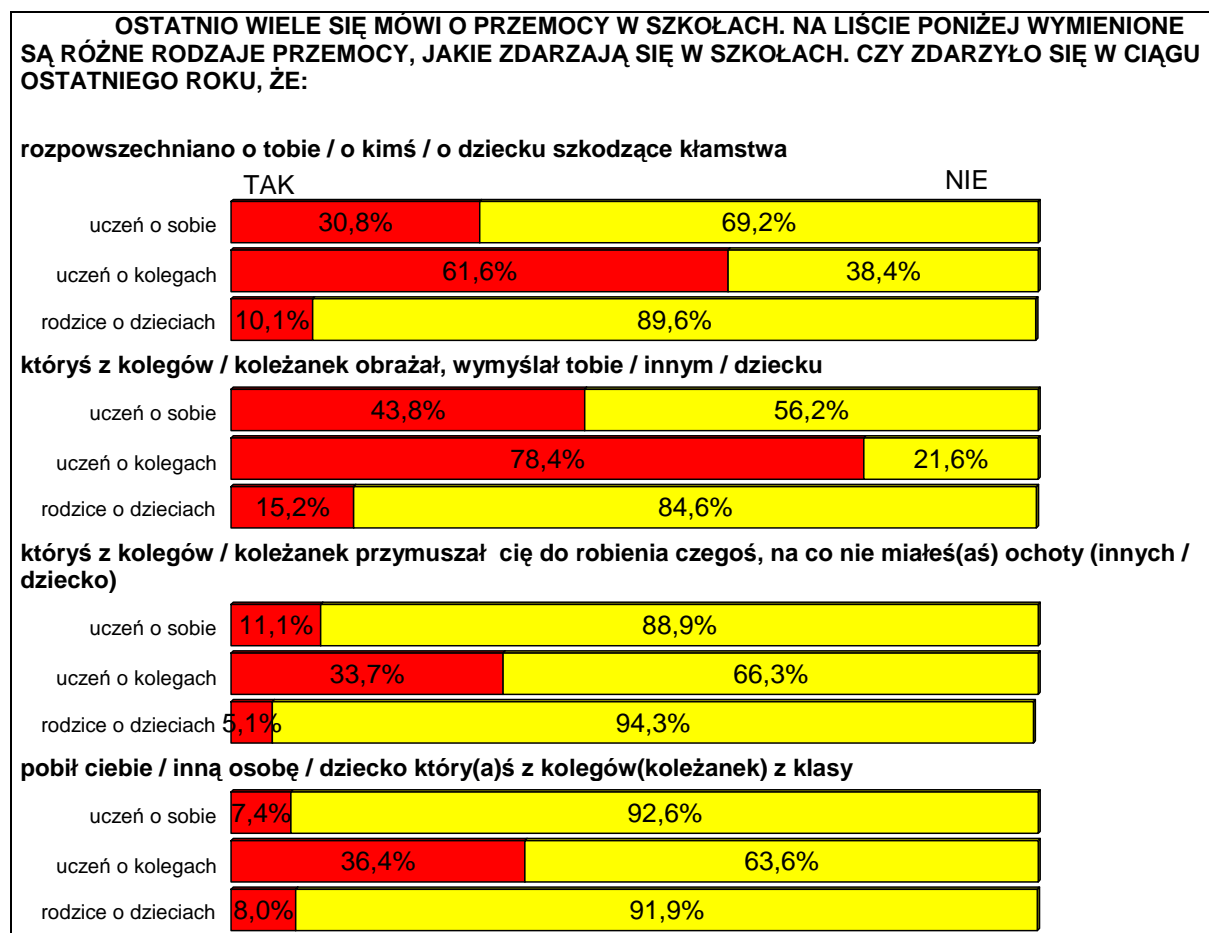
Opinii badanych w omawianej kwestii nie różnicuje fakt posiadania dziecka w wieku szkolnym, wpływa na nią natomiast wielkość miejscowości będącej miejscem zamieszkania respondenta. Odsetek badanych przekonanych o problemach szkół związanych z przemocą wzrasta wraz z wielkością miejscowości – zjawisko to dostrzegają w największym stopniu mieszkańcy największych miast.

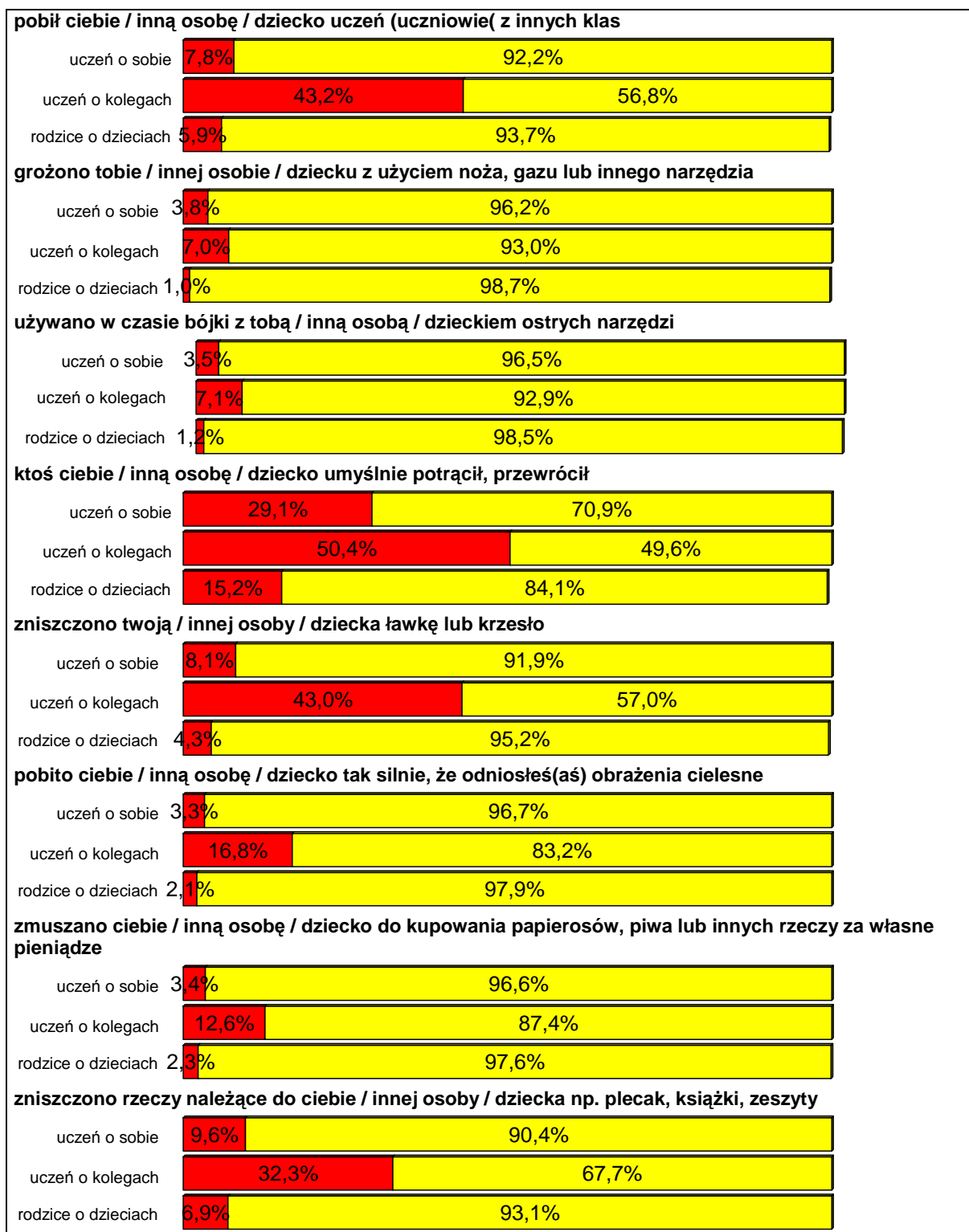
¹ Dane z ogólnopolskiej próby reprezentatywnej o liczebności N=2150 wywiadów (połączone dwa pomiary).

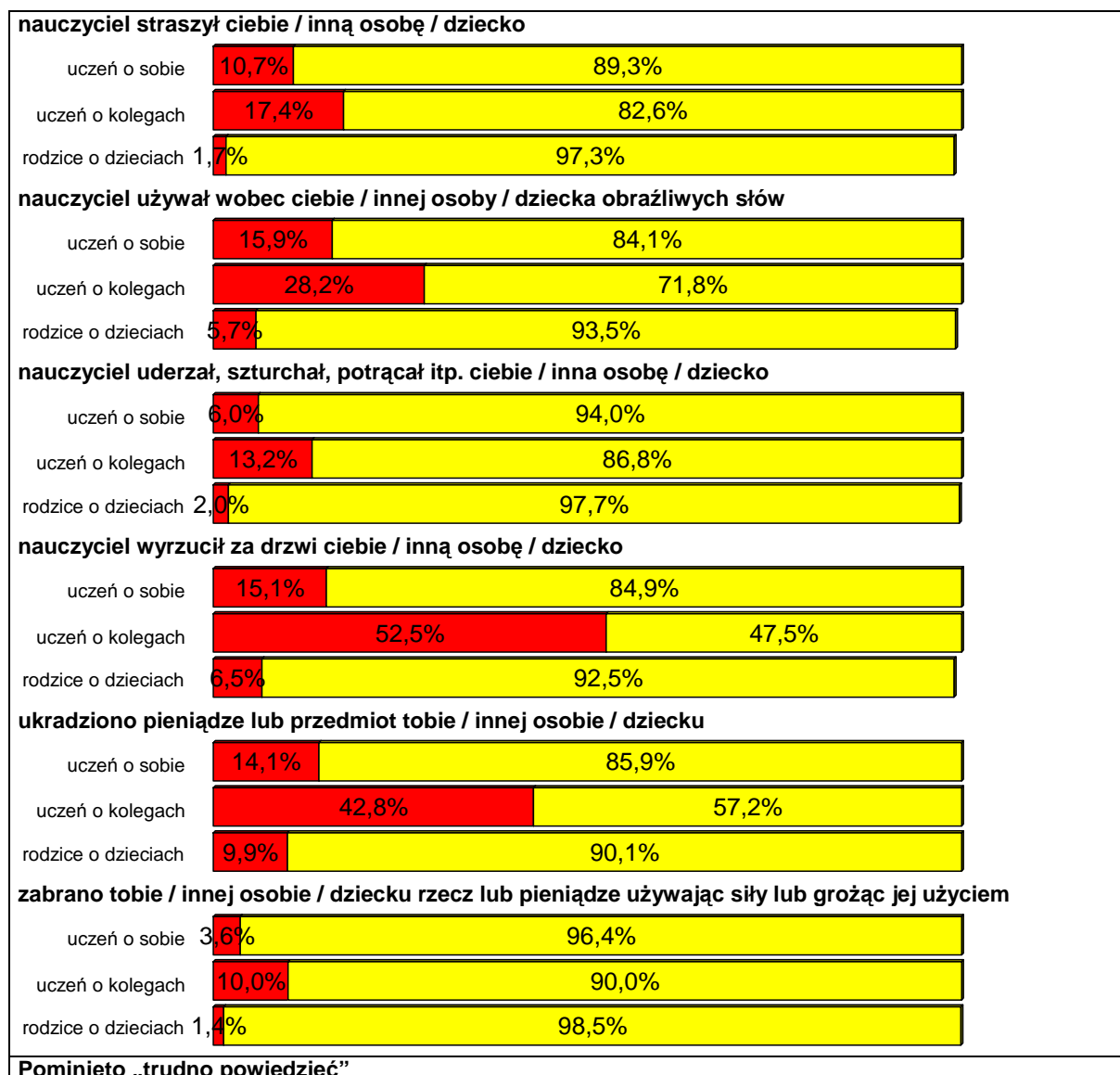
7.2 Przemoc pomiędzy uczniami

Pytanie o różnego typu zjawiska, noszące cechy przemocy szkolnej zadane zostało wszystkim trzem grupom respondentów: uczniom, nauczycielom i rodzicom. Uczniowie mieli za zadanie odnieść się do problemu w dwóch aspektach: osobistych doświadczeń i dostrzegania poszczególnych przejawów przemocy w szkole. Rodzice odpowiadali w odniesieniu do znanych im doświadczeń szkolnych własnych dzieci, nauczyciele natomiast wypowiadali się o częstotliwości występowania w szkole poszczególnych przejawów przemocy (z wyłączeniem przemocy nauczycieli wobec uczniów, a z szerszym ujęciem kwestii przemocy pomiędzy uczniami).

Poniższy wykres obrazuje zestawienie opinii uczniów (w dwóch aspektach) i rodziców.

Deklaracje uczniów wskazują, że najbardziej rozpowszechnioną formą przemocy pomiędzy dziećmi i młodzieżą szkolną jest przemoc werbalna – rozpowszechnianie kłamstw, obrażanie, wymyślanie innym.

Przemoc o charakterze fizycznym stosunkowo rzadko przyjmuje formy drastyczne – niewielu uczniów mówi o odniesieniu obrażeń cielesnych, grożeniu lub użyciu niebezpiecznych narzędzi – jednak jej zasięg jest znaczny: ponad połowa badanych uczniów zaobserwowała celowe szykany o charakterze fizycznym (potrącanie, poszturchiwanie, przewracanie), ponad dwie piąte mówi o pobiciu kogoś przez osoby z innej klasy, więcej niż co trzeci – o pobiciu przez kolegów z tej samej klasy.

Stosowanie wymuszeń relatywnie rzadko dotyczy przymusowych zakupów, dość często natomiast zdarza się przymuszanie kogoś do wykonania czegoś (być może ma to związek z przejawami tzw. „fali” szkolnej).

Przemoc o charakterze materialnym jest zjawiskiem częstym – zwłaszcza niszczenie sprzętów szkolnych (ławki, krzesła) i kradzież własności prywatnej, w nieco mniejszym zakresie jej zniszczenie. Rzadko natomiast ma miejsce rozbój rozumiany jako zabranie wartościowej rzeczy z użyciem siły lub zagrożeniem jej użycia.

Przemoc nauczycieli wobec uczniów ma charakter znacznie bardziej ograniczony niż wzajemna przemoc pomiędzy uczniami. W przypadku noszących znamiona przemocy zachowań nauczycieli wobec uczniów dominują te o „łagodniejszym” charakterze: nauczyciele przede wszystkim wyrzucają uczniów za drzwi lub stosują przemoc werbalną (użycie obraźliwych słów). Relatywnie rzadko wskazywane jest straszenie uczniów lub używanie przemocy fizycznej.

Stopień nasilenia zjawisk o charakterze przemocy, rozumiany jako wysokość odsetków wskazań uczniów na daną kategorię, różnicowany jest przez płeć, wiek dzieci (poziom szkoły) oraz – w mniejszym stopniu – lokalizację szkoły i średnią ocen.

O osobistych doświadczeniach z przemocą we wszystkich uwzględnionych przypadkach częściej mówią chłopcy niż dziewczęta – dziewczęta natomiast częściej dostrzegają w szkole zjawisko jako takie, bez osobistych odniesień.

Opierając się na opiniach uczniów – zarówno jeśli chodzi o odwołanie do własnych doświadczeń, jak i ogólnie do sytuacji w szkole – można sądzić, że przemoc pomiędzy uczniami występuje przede wszystkim w gimnazjach, zwłaszcza w klasach II i III (najwyższe odsetki wskazań). Klasy V – VI szkoły podstawowej niewiele ustępują im pod tym względem, zwłaszcza jeśli chodzi o bójki czy szykany o charakterze fizycznym – uczniowie tych klas częściej mówią o osobistych doświadczeniach w tym zakresie, rzadziej natomiast o zjawisku jako takim. Dostrzegany poziom przemocy pomiędzy uczniami w szkołach ponadgimnazjalnych jest zdecydowanie mniejszy. Częściej mówią oni natomiast (oraz uczniowie III klas gimnazjum) o przemocy ze strony nauczycieli, nie mającej charakteru fizycznego – straszenie, obraźliwe słowa, wyrzucanie za drzwi. Przemoc fizyczna ze strony nauczycieli relatywnie najczęściej dotyka natomiast uczniów starszych klas szkoły podstawowej i uczniów gimnazjum.

Biorąc pod uwagę lokalizację szkoły, zjawiska noszące znamiona przemocy – zarówno werbalnej, jak i fizycznej oraz materialnej – charakteryzują w relatywnie największym stopniu szkoły z

mniejszych miast (do 50 tys. mieszkańców) i wiejskie. W szkołach wiejskich najczęściej w porównaniu z innymi mają miejsce zjawiska przemocy fizycznej ze strony nauczycieli.

Średnia ocen ma związek z jednej strony z osobistym doświadczaniem i dostrzeganiem przemocy ze strony nauczycieli (uczniowie legitymujący się najniższą średnią), z drugiej natomiast – z doświadczaniem i dostrzeganiem przemocy werbalnej oraz dostrzeganiem różnych zjawisk przemocy pomiędzy uczniami w przypadku uczniów legitymujących się najwyższą średnią.

Deklaracje rodziców odnoszące się do ich dzieci wskazują, że matki wiedzą więcej na temat „łagodniejszych” form przemocy ze strony innych uczniów, ojcowie natomiast – nieco częściej niż matki deklarują wiedzę o przypadkach „drastyczniejszych” (pobicia, wymuszenia). Wiedza matek i ojców o przemocy, jakiej dziecko doświadczyło ze strony nauczycieli jest natomiast na zbliżonym poziomie.

O doświadczeniach z przemocą innych uczniów wobec własnego dziecka mówią przede wszystkim rodzice gimnazjalistów i uczniów klas IV – VI szkół podstawowych. Jeśli chodzi o przemoc nauczycieli wobec dziecka – deklarują ją w podobnym stopniu rodzice wszystkich uczniów (nawet najmłodszych, z klas I – III SP). Opinie rodziców potwierdzają, że przemoc szkolna dotyczy w większym stopniu chłopców niż dziewczynek.

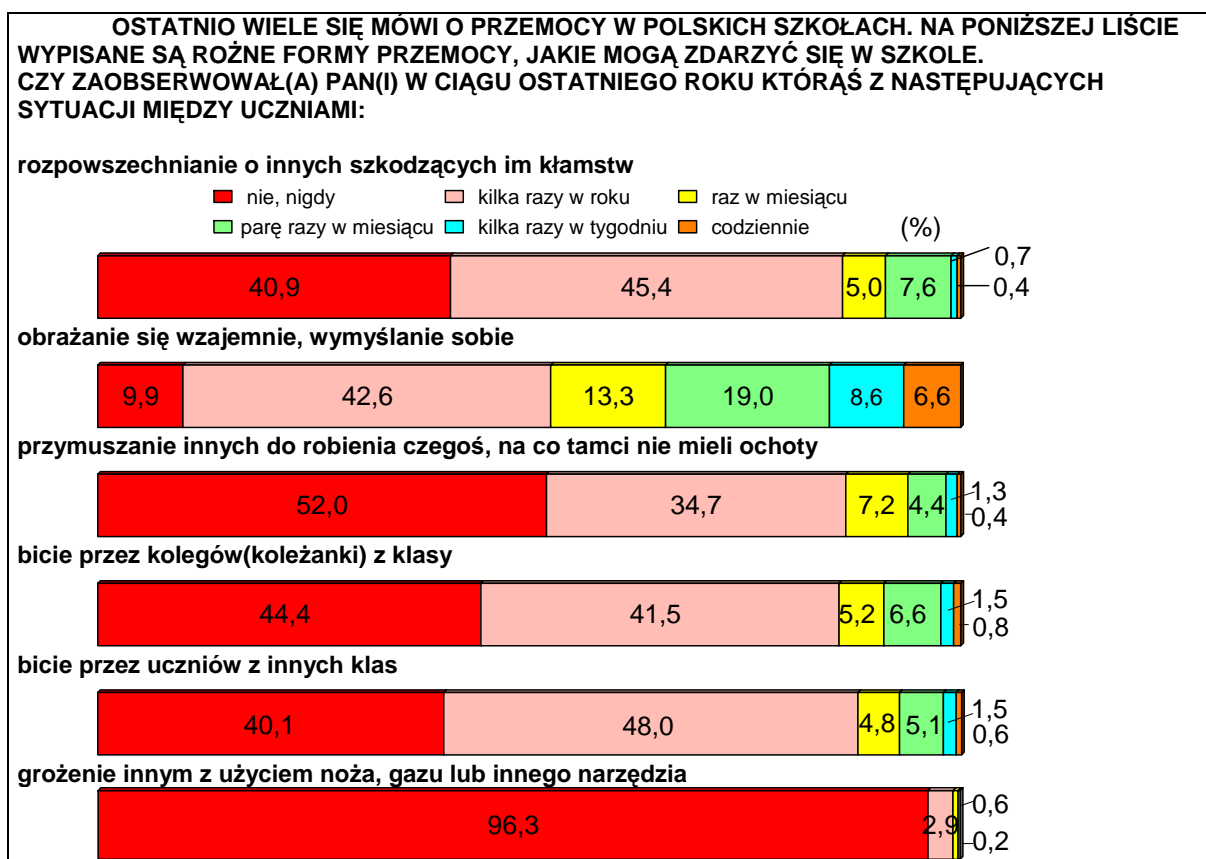
Na szczególną uwagę zasługuje zestawienie trzech opinii na temat uwzględnionych w badaniu przejawów przemocy w szkole: osobistych doświadczeń dzieci (o sobie), opinii dzieci w odniesieniu do innych uczniów (zjawisko jako takie, istniejące w szkole) i opinii rodziców w odniesieniu do doświadczeń ich własnych dzieci. We wszystkich omawianych przypadkach dotyczących przejawów przemocy szkolnej odsetki odpowiedzi kształtują się następująco:

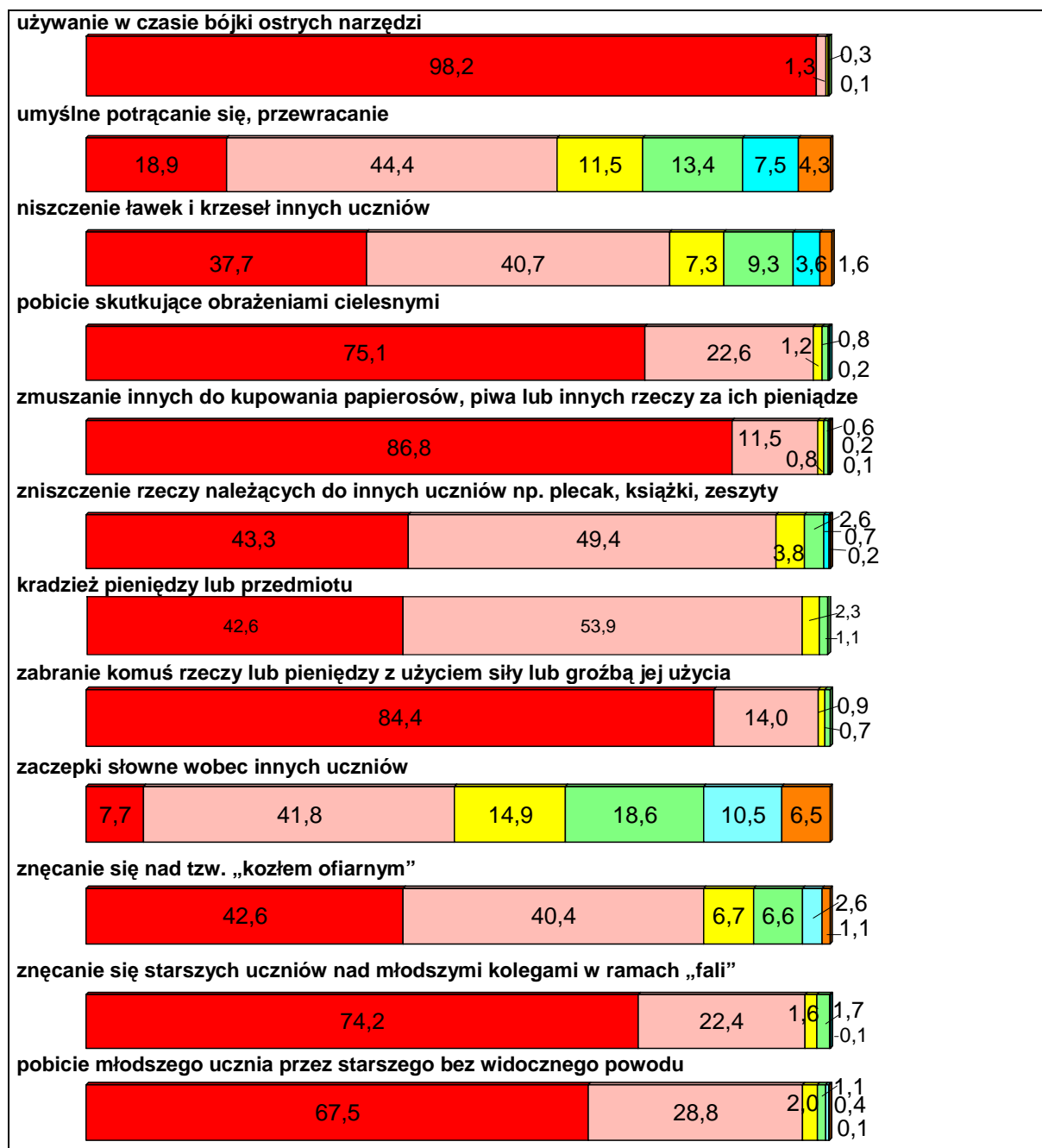
- najwyższe odsetki wskazań: opinia dzieci w odniesieniu do innych uczniów (istnienie zjawiska w szkole)
- niższe odsetki wskazań: osobiste doświadczenia dzieci
- najniższe odsetki wskazań: opinia rodziców na temat doświadczeń własnych dzieci

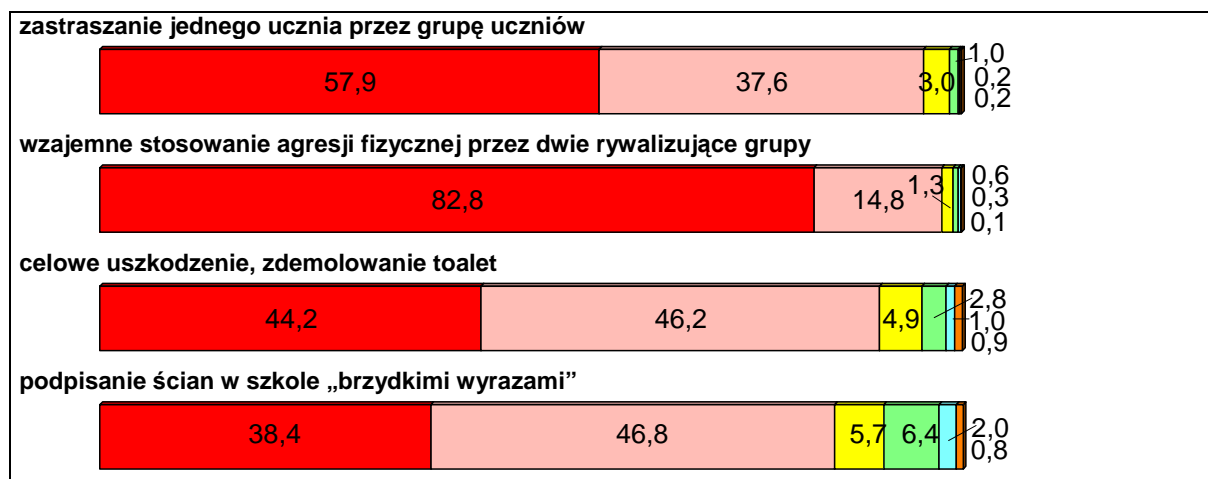
Powyższy fakt prowadzić może do następujących wniosków:

- na przemoc szkolną narażone mogą być w większym stopniu dzieci o określonych cechach i ulegać jej wielokrotnie („permanentne ofiary”) - stąd różnica pomiędzy odsetkiem wskazań osobistych doświadczeń, a dostrzeganiem zjawiska w szkole;
- wiedza rodziców o doświadczeniach szkolnych własnych dzieci jest ograniczona i prawdopodobnie nie w pełni odzwierciedla stan faktyczny

Opinie nauczycieli na temat występowania w szkole poszczególnych przejawów przemocy pomiędzy uczniami zbliżone są do opinii uczniów na temat istnienia zjawiska w szkole, a w niektórych przypadkach, dotyczących przemocy fizycznej, niszczenia i kradzieży nauczyciele w większym stopniu przyznają, że tego typu sytuacje mają miejsce. Nauczyciele najczęściej są świadkami przemocy werbalnej pomiędzy uczniami (obrażanie się wzajemne, zaczepki słowne), stanowiącej w zasadzie zjawisko codzienne.

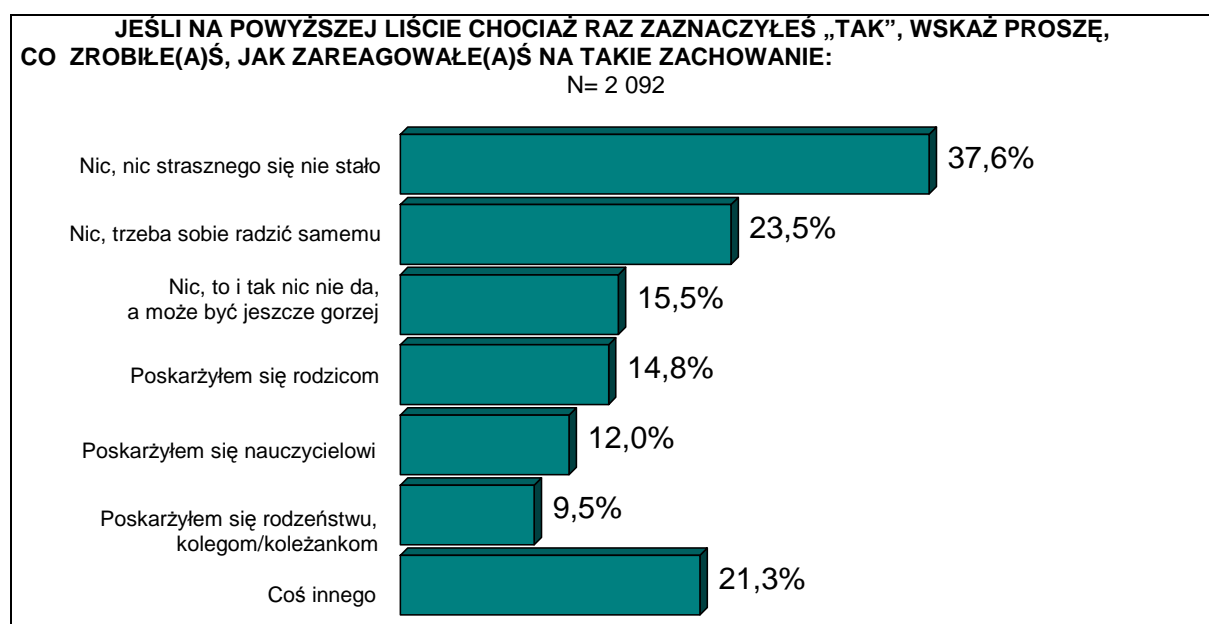

Opinie nauczycieli stanowią potwierdzenie wniosków wynikających z wypowiedzi uczniów, a dotyczących poziomu szkół szczególnie podatnych na zjawisko przemocy. Każda z uwzględnionych w pytaniu form przemocy miała miejsce przede wszystkim w gimnazjach. Na drugim – niechlubnym - miejscu sytuują się szkoły podstawowe, gdzie zdarzają się przede wszystkim przypadki przemocy fizycznej. Wyjątek stanowią kradzieże i niszczenie mienia szkolnego (demolowanie toalet, podpisywanie ścian), częściej mające miejsce w szkołach ponadgimnazjalnych niż w podstawowych.

7.3 Reakcja uczniów na różne formy osobiście doświadczonej przemocy

Uczniowie, którzy doświadczyli osobiście przynajmniej jednej z uwzględnionych w badaniu form przemocy poproszeni zostali o określenie swojej reakcji na tę sytuację (zachowanie).

Zarówno wśród ogółu doświadczających jakiejś formy przemocy, jak i w przypadku grup wyodrębnionych ze względu na doświadczenie konkretnej formy przemocy najczęściej wskazywany jest brak reakcji – dotyczy to w porównywalnym stopniu doświadczenia przemocy werbalnej, jak fizycznej czy materialnej. Odwołanie się do osoby dorosłej, częściej wskazywane przez młodszych uczniów, dotyczy w większym stopniu różnych form przemocy fizycznej i kradzieży. Ogólnie rzecz biorąc, jeśli uczeń decyduje się na skargę do osoby dorosłej, to w każdym przypadku jest to raczej rodzic niż nauczyciel. Może to wskazywać z jednej strony na brak zaufania do dorosłych, w szczególności do nauczycieli, z drugiej natomiast – na brak wiary w możliwości osoby dorosłej (zwłaszcza nauczyciela), dotyczące skutecznego rozwiązania konfliktu (załatwienia sprawy).

7.4 Podatność na przemoc szkolną – opinie uczniów

Zdaniem uczniów, na różne formy przemocy czy złego traktowania ze strony innych uczniów narażeni są przede wszystkim: „lizusy”, tzw. „ofiary” (osoby gorzej radzące sobie ze wszystkim) oraz uczniowie pierwszej klasy. Odsetki odpowiedzi na wszystkie zawarte w pytaniu kategorie wskazują jednak, że ofiarą przemocy może stać się w zasadzie każdy uczeń, powodem może stać się dowolna cecha – każda z kategorii uzyskała bowiem znaczący odsetek wskazań (respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi).

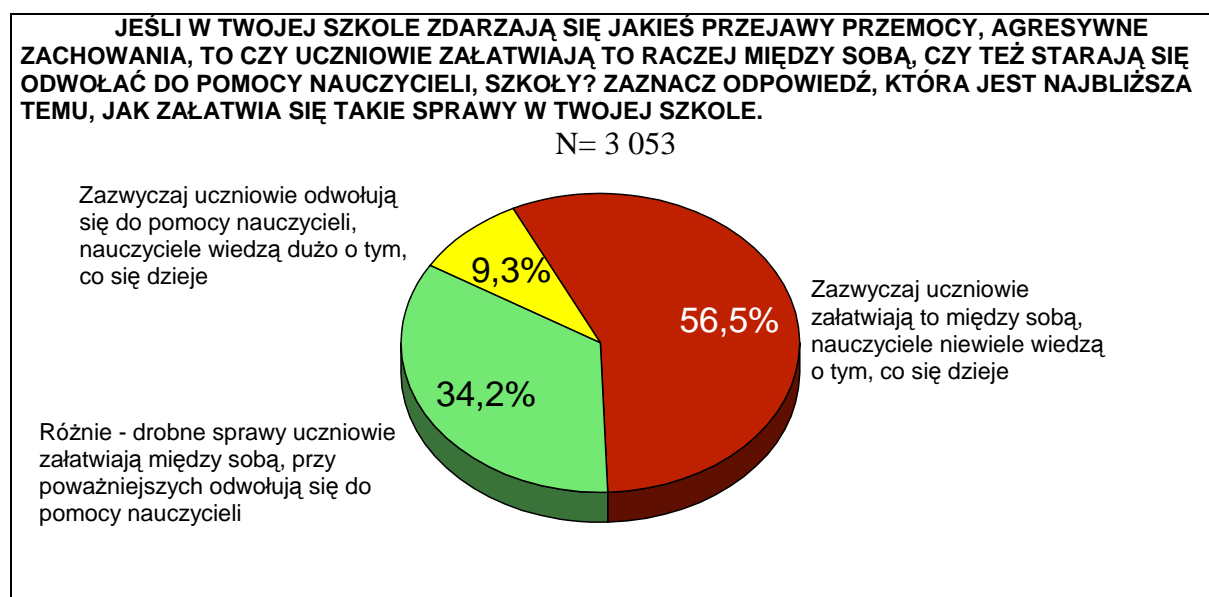
Opinię na temat cech sprzyjających podatności na przemoc szkolną różnicuje przede wszystkim wiek uczniów (poziom szkoły).

Odsetki wskazań na opinie, że na ofiarami przemocy padają „lizusy” lub osoby nieśmiałe są wprost proporcjonalne do poziomowi szkoły – najniższe odsetki wskazań w szkołach podstawowych, najwyższe w ponadgimnazjalnych. Odwrotnie w przypadku tzw. „kujonów”: wypowiedzi uczniów wskazują, że osoby te najczęściej padają ofiarą przemocy w szkołach podstawowych, najrzadziej

natomiast – w ponadgimnazjalnych. W pozostałych przypadkach – uczniowie klas pierwszych, nowi, „ofiary” – najwyższe odsetki wskazań w tym kontekście zanotowano w gimnazjach.

7.5 Reakcja uczniów na przypadki przemocy pomiędzy uczniami

Ponad połowa ogółu uczniów objętych badaniem deklaruje, że w sytuacji przemocy uczniowie załatwiają sprawy między sobą, nie odwołując się do pomocy nauczycieli, którzy niewiele wiedzą o tym, co się dzieje. Co trzeci uczeń deklaruje, że zachowanie w takiej sytuacji zależy od „wagi” sprawy – drobne sprawy załatwane są pomiędzy uczniami, przy poważniejszych następuje odwołanie się do pomocy nauczycieli. Tylko mniej niż co dziesiąty uczeń wśród ogółu stwierdza, że w sytuacji zaistnienia przemocy uczniowie zazwyczaj odwołują się do pomocy nauczycieli, którzy dużo wiedzą o tym, co się dzieje pomiędzy uczniami.

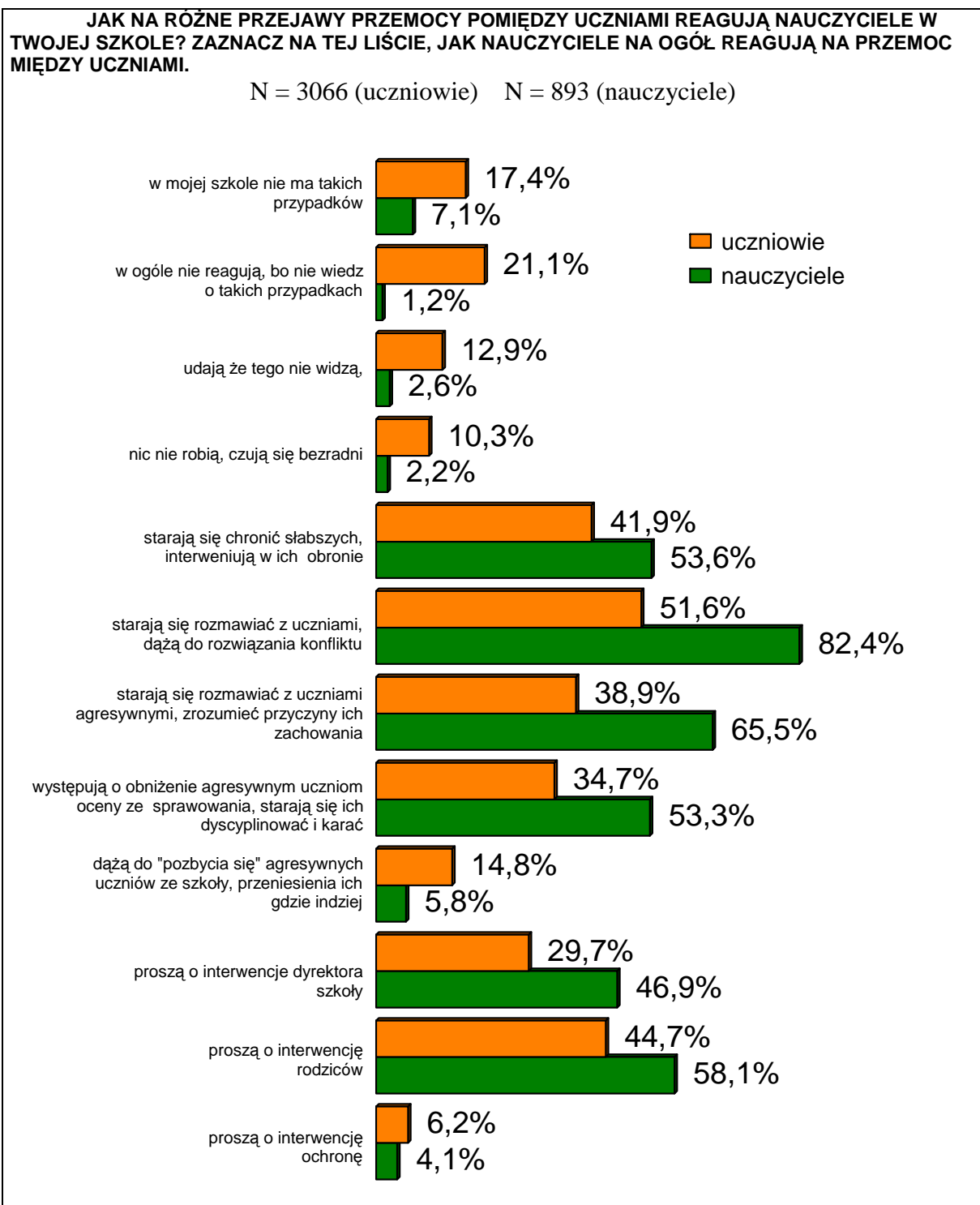
Deklaracje dotyczące włączenia nauczyciela w rozwiązanie sytuacji noszącej znamiona przemocy pomiędzy uczniami związane są przede wszystkim z wiekiem uczniów (poziomem szkoły): im wyższa klasa (starszy uczeń), tym częstsze deklaracje unikania kontaktu z nauczycielem w takiej sytuacji i analogicznie – im niższa klasa (młodszy uczeń), tym częstsza deklaracja odwoływania się do pomocy nauczyciela.

Relatywnie częściej sprawy konfliktowe załatwiają pomiędzy sobą chłopcy (dziewczęta raczej różnicują wagę sprawy). Do pomocy nauczyciela częściej w porównaniu z innymi odwołują się natomiast (przyznając tym samym nauczycielom większy stopień poinformowania o tym, co się dzieje) uczniowie ze szkół wiejskich i dzieci z rodzin lepiej sytuowanych.

7.6 Reakcja nauczycieli na przypadki przemocy pomiędzy uczniami

Reakcja nauczycieli na przejawy przemocy pomiędzy uczniami oceniana jest różnie przez obie strony – uczniów i samych nauczycieli. Ogólnie rzecz biorąc, nauczyciele oceniają swoją rolę w takich sytuacjach zdecydowanie korzystniej, przypisując sobie i swoim kolegom zachowania o charakterze mediacyjnym i interwencyjnym. Uczniowie natomiast skłonni są w większym stopniu przypisywać nauczycielom bezradność i bierność, ewentualnie chęć pozbycia się kłopotu poprzez relegowanie ucznia sprawiającego kłopoty wychowawcze.

Charakterystyczne jest zestawienie opinii uczniów i nauczycieli na temat istnienia w szkole przypadków przemocy i braku reakcji na nie nauczycieli: nauczyciele zdecydowanie częściej przekonani są, że w ich szkołach problem przemocy nie istnieje, natomiast co piąty uczeń podziela opinię, że nauczyciele nie reagują na przemoc, ponieważ o niej nie wiedzą.

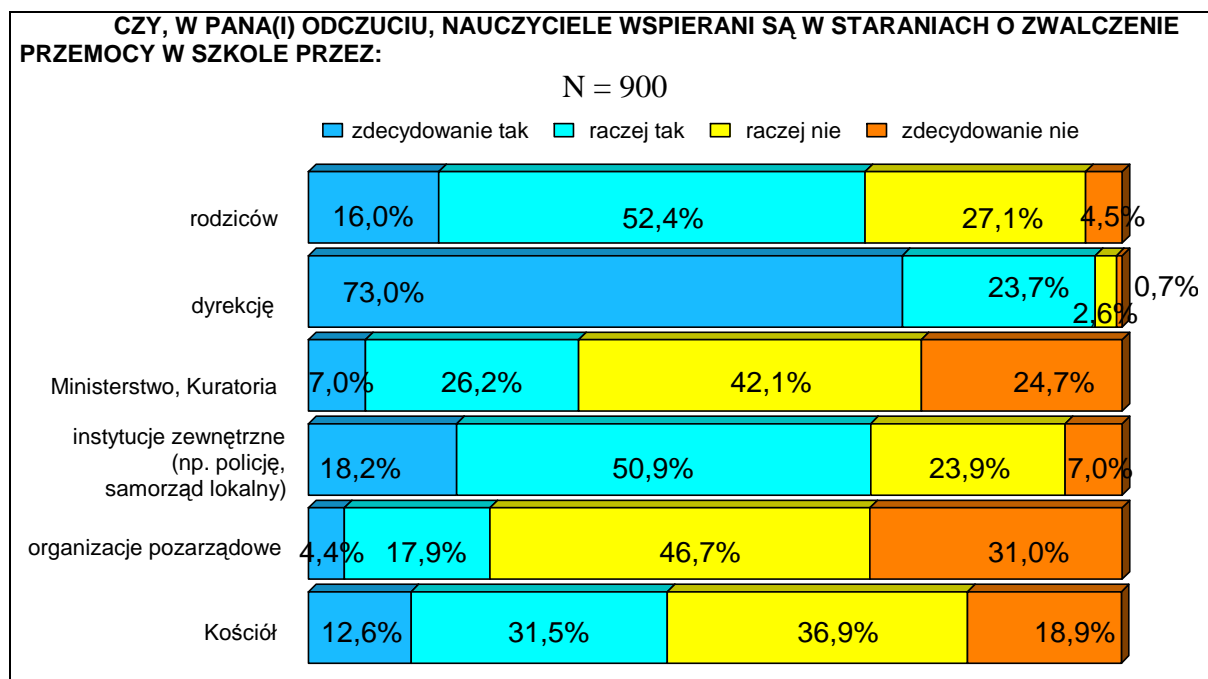

Opinie – zarówno uczniów, jak i nauczycieli - na temat reakcji nauczycieli na przemoc pomiędzy uczniami różnicuje przede wszystkim poziom szkoły. Zachowania mediacyjne i interwencyjne dostrzegają częściej uczniowie i nauczyciele ze szkół podstawowych i gimnazjów, rzadziej uczniowie i nauczyciele uczący w szkołach ponadgimnazjalnych.

Bierność wynikająca z braku wiedzy o sytuacjach przemocy przypisują swoim nauczycielom przede wszystkim uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, natomiast bezradność i uchylenie się od reakcji („udają, że tego nie widzą”) – uczniowie gimnazjów.

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych zdecydowanie najczęściej zaprzeczają istnieniu w szkole problemu przemocy pomiędzy uczniami (25,9% wskazań); w przypadku uczniów szkół podstawowych odsetek ten wynosi 18,2%, a w przypadku uczniów gimnazjów – jedynie 8,0% - wynik ten potwierdza szczególnie problem przemocy w szkołach gimnazjalnych.

W opinii nauczycieli, ich sprzymierzeńcem w staraniach o zwalczania przemocy w szkołach jest przede wszystkim dyrekcja, w mniejszym stopniu rodzice i instytucje zewnętrzne. Tylko co trzeci nauczyciel ocenia pozytywnie wsparcie jakie pedagodzy otrzymują w tym zakresie ze strony ministerstwa i kuratoriów.

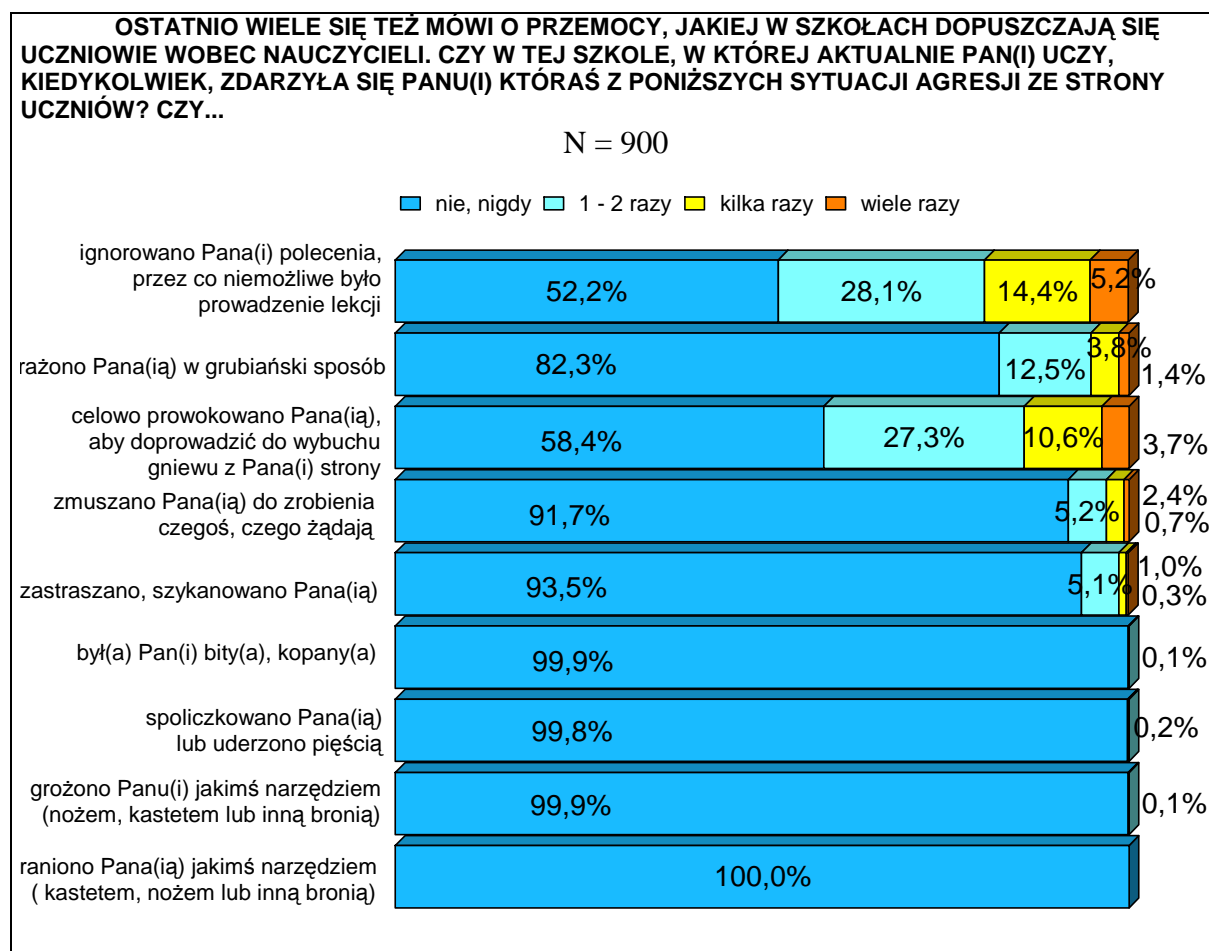
Opinie nauczycieli na temat ich wsparcia przez dyrekcje szkół, ministerstwo czy kuratorium i organizacje pozarządowe nie są różnicowane przez zmienne społeczno-demograficzne.

W pozostałych przypadkach opinie nauczycieli różnicowane są przede wszystkim przez lokalizację szkoły i jej poziom. Pomoc ze strony instytucji zewnętrznych, Kościoła czy rodziców częściej

deklarowana jest przez nauczycieli szkół zlokalizowanych w mniejszych miejscowościach, przede wszystkim wiejskich. Wsparcie rodziców otrzymują ponadto najczęściej nauczyciele podstawowych.

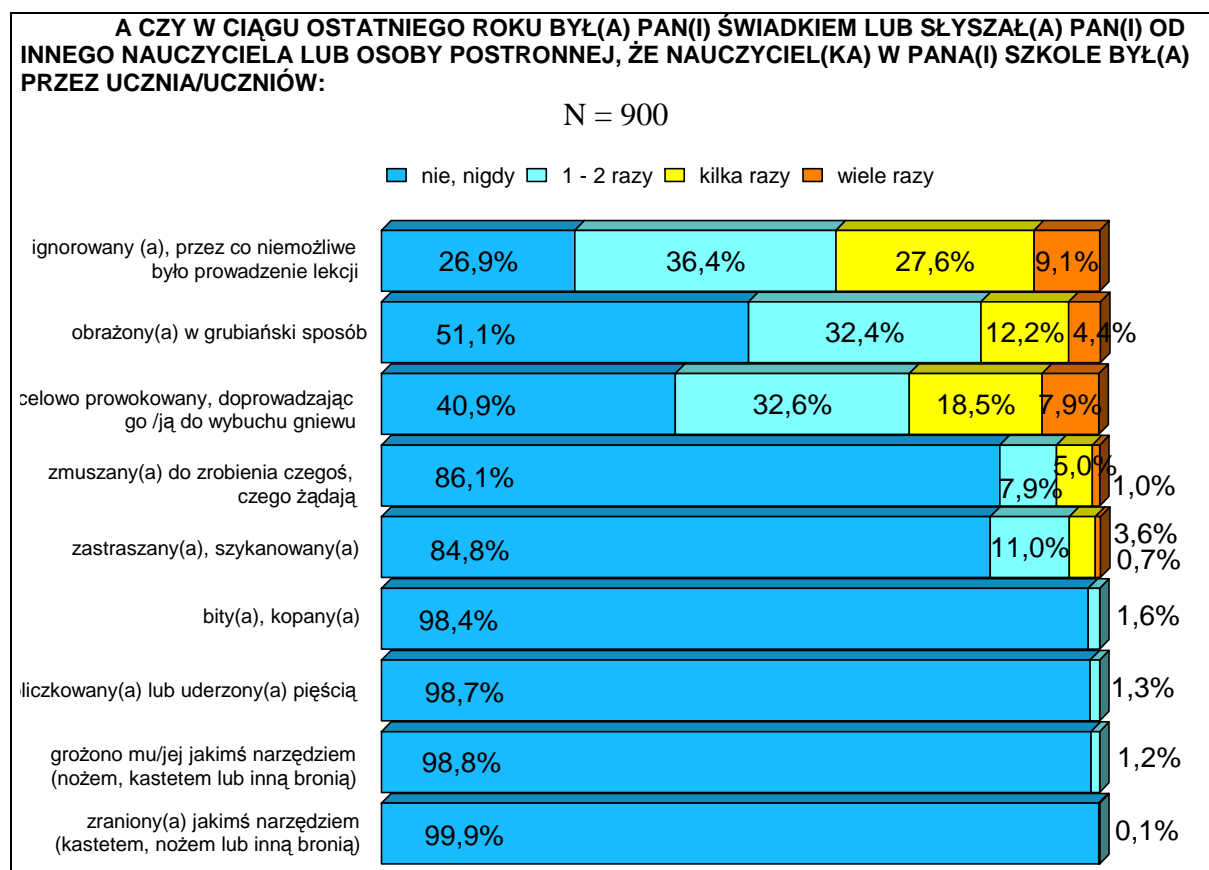
7.7 Przemoc wobec nauczycieli

Przemoc uczniów wobec nauczycieli nie przejawia się w sposób fizyczny – nauczyciele doświadczają przede wszystkim ignorowania poleceń, prowokacji w celu wywołania gniewu, rzadziej zniewag werbalnych. Sporadycznie nauczyciele przyznają się do doświadczeń związanych ze stosowaniem przymusu czy zastraszaniem przez uczniów.

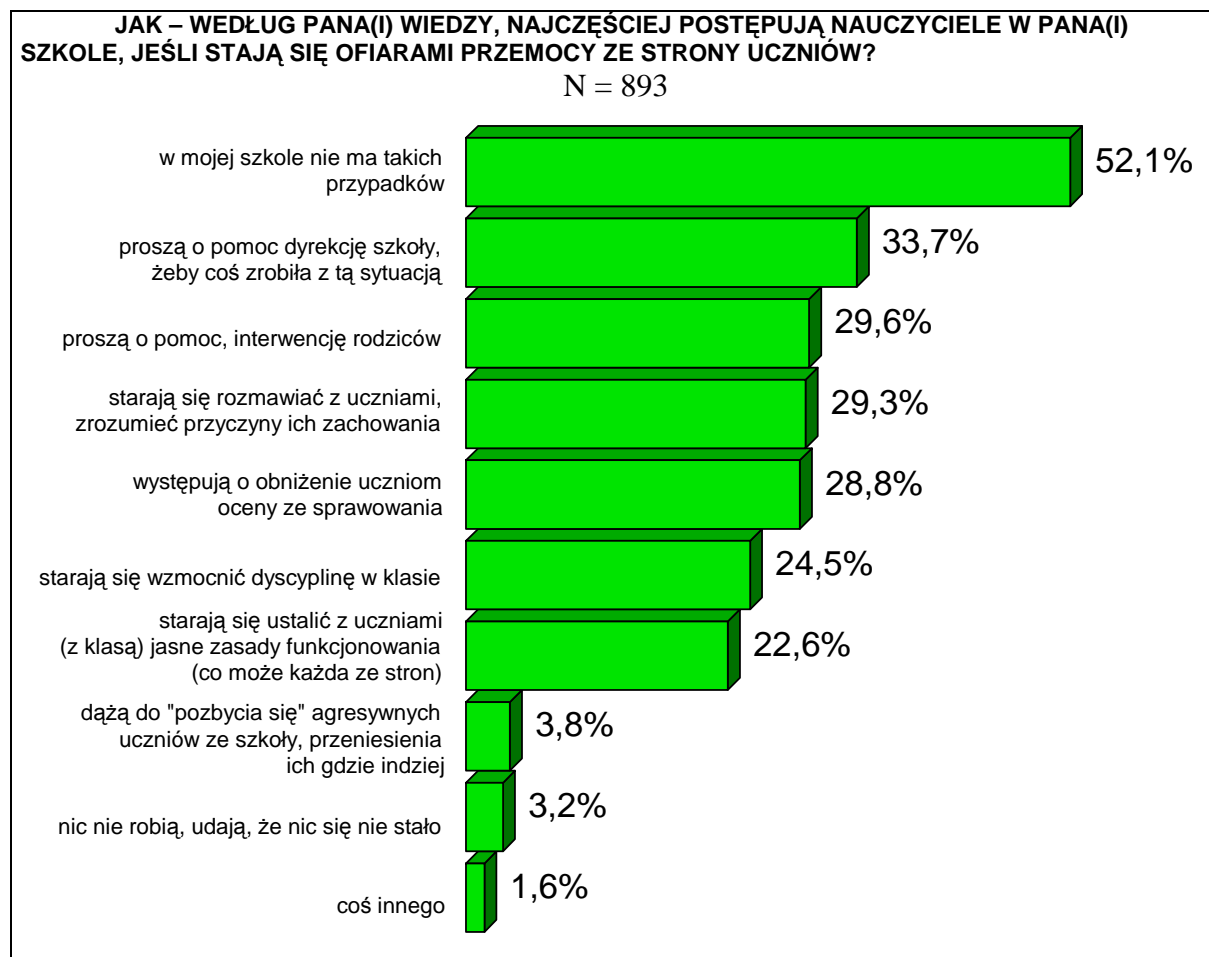
Podobnie jak uczniowie, również nauczyciele w większym stopniu dostrzegają zjawisko przemocy wobec nauczycieli w szkole, niż skłonni są deklorować osobiste doświadczenia w tej mierze –

większość nauczycieli była świadkiem lub słyszała w swojej szkole o ignorowaniu nauczyciela lub prowokowaniu go, blisko połowa zetknęła się (nie osobiście) z obrażaniem nauczyciela przez ucznia; ponad 10% nauczycieli wspomina o zmuszaniu lub zastraszaniu. W tym kontekście pojawiły się też – choć sporadycznie – wypowiedzi o przemocy fizycznej wobec nauczycieli.

Przemoc wobec nauczycieli częściej ma miejsce w szkołach ponadpodstawowych niż w podstawowych, zdecydowanie najczęściej natomiast - w gimnazjach. Również częstotliwość poszczególnych aktów przemocy, deklarowana przez nauczycieli, największa jest w gimnazjach. Wyjątek stanowią pojedyncze, zanotowane w badaniu, akty przemocy fizycznej wobec nauczycieli, które miały miejsce niemal równie często w szkołach podstawowych, co w gimnazjach i groźby z użyciem niebezpiecznego narzędzia, które zdarzyły się relatywnie najczęściej w szkołach ponadgimnazjalnych.

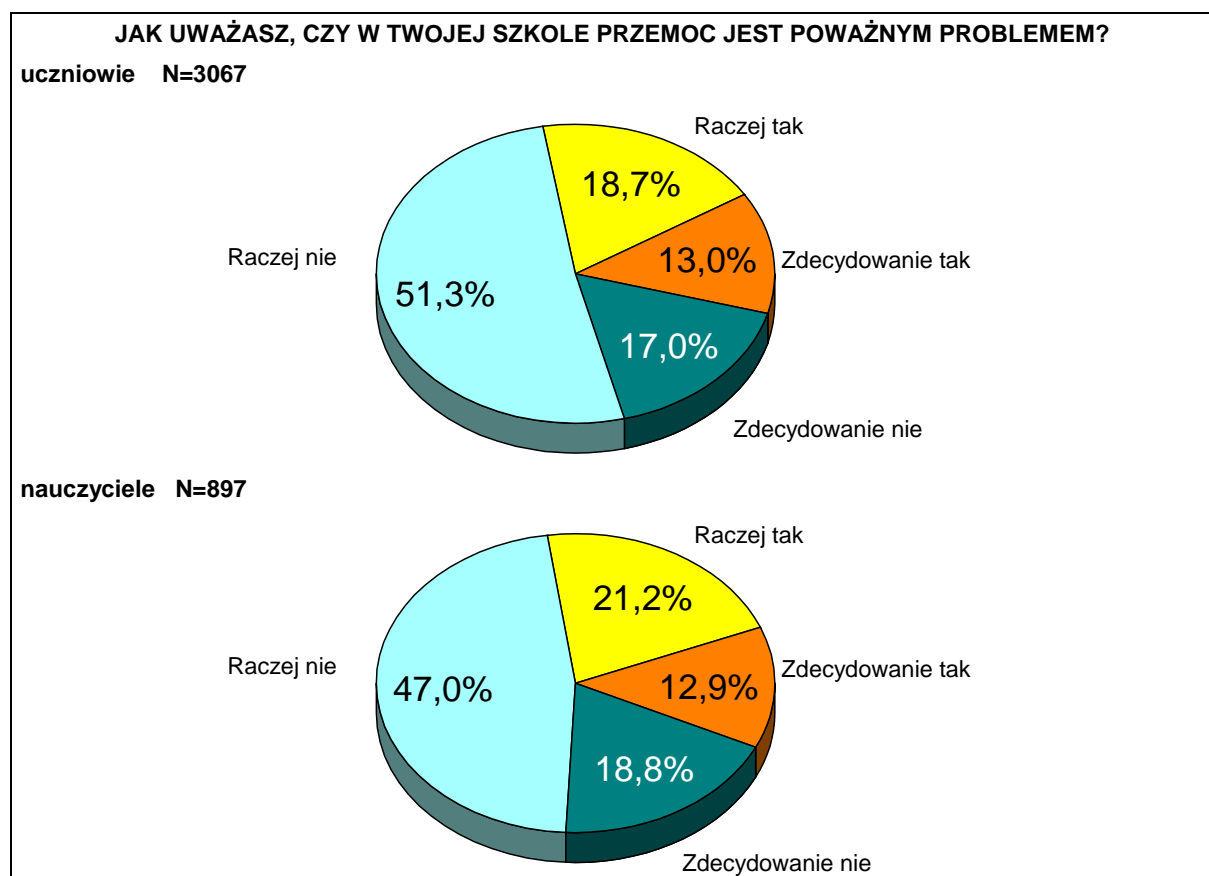
Zdaniem nauczycieli, większość pedagogów reaguje aktywnie na osobiste doświadczenie przemocy ze strony uczniów, podejmując niemal równie często działania o charakterze mediacyjnym czy interwencyjnym, jak i domagając się zastosowania sankcji wobec sprawców.

Reakcja nauczycieli zależy przede wszystkim od poziomu szkoły. Uciekanie od problemu („udają, że nic się nie stało”) i próby pozbycia się agresywnych uczniów relatywnie najczęściej zdarzają się w szkołach ponadgimnazjalnych. Wszystkie pozostałe typy reakcji mają najczęściej miejsce w gimnazjach, czyli tam, gdzie przypadki przemocy wobec nauczycieli są najczęstsze. Nauczyciele szkół podstawowych częściej w porównaniu z innymi deklarują, że problem ich nie dotyczy.

7.8 Przemoc jako problem szkoły

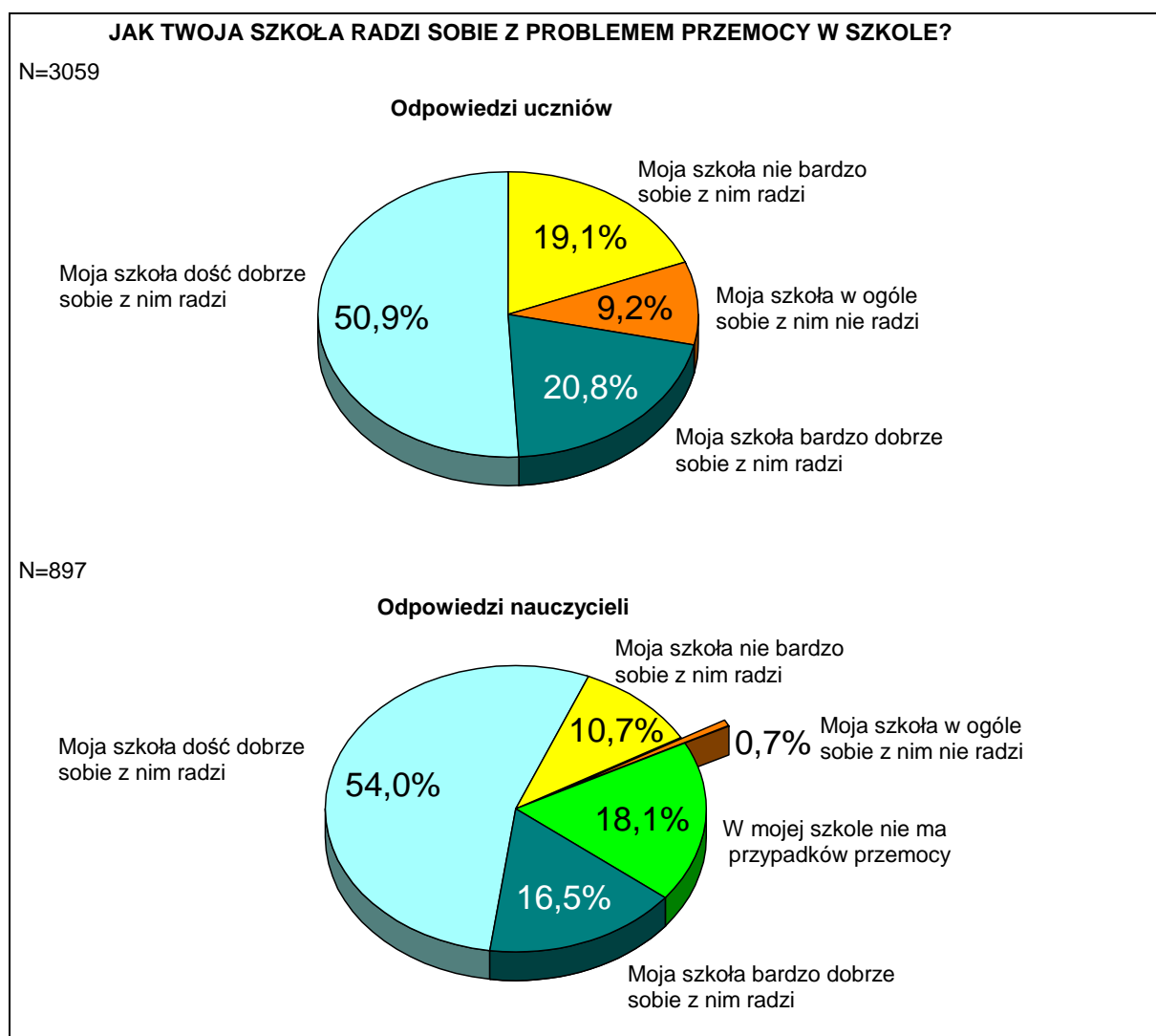
Opinie uczniów i nauczycieli na temat wagi problemu przemocy w szkole są dość zbliżone: w obu przypadkach przeważają opinie, że przemoc nie stanowi w szkole poważnego problemu.

Wśród uczniów problem przemocy w szkole dostrzegają częściej chłopcy niż dziewczęta (którzy, jak wspomniano wcześniej, częściej niż dziewczęta padają ofiarami przemocy szkolnej).

Postrzeganie przemocy jako poważnego problemu szkoły jest odwrotnie proporcjonalne do poziomu szkoły – opinię, że jest to poważny problem szkoły (zdecydowanie + raczej) najczęściej wyrażają uczniowie szkół podstawowych, zwłaszcza klas IV – V, najrzadziej natomiast – uczniowie szkół ponadgimnazjalnych. Taka opinia uczniów niepokoi w zestawieniu z opinią nauczycieli – nauczyciele szkół podstawowych rzadziej niż przeciętnie postrzegają przemoc w kategoriach poważnego problemu swojej szkoły (relatywnie najczęściej – nauczyciele gimnazjów). Może to wskazywać na brak orientacji nauczycieli w problemach najmłodszych uczniów.

W kwestii radzenia sobie szkoły z problemem przemocy nauczyciele są zdecydowanie większymi optymistami niż uczniowie: blisko co piąty spośród nich uważa, że problem w jego szkole nie istnieje, dalsze 70% ocenia, że szkoła radzi sobie z nim dość dobrze lub bardzo dobrze. Tylko nieco więcej niż co dziesiąty nauczyciel przyznaje, że szkoła nie radzi sobie z problemem przemocy (w ogóle lub nie bardzo). Opinie uczniów są odmienne: wprawdzie ponad 70% spośród nich ocenia pozytywnie działania szkoły skierowane na likwidację przemocy, jednocześnie jednak niemal co piąty uczeń ocenia, że szkoła „nie bardzo sobie radzi” z tym problemem, a blisko co dziesiąty – że szkoła w ogóle sobie nie radzi.

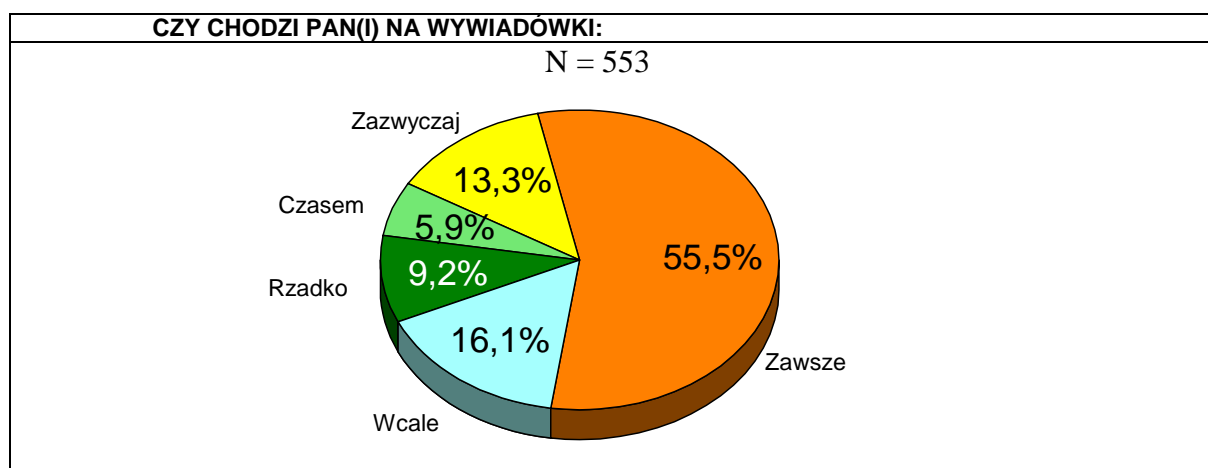
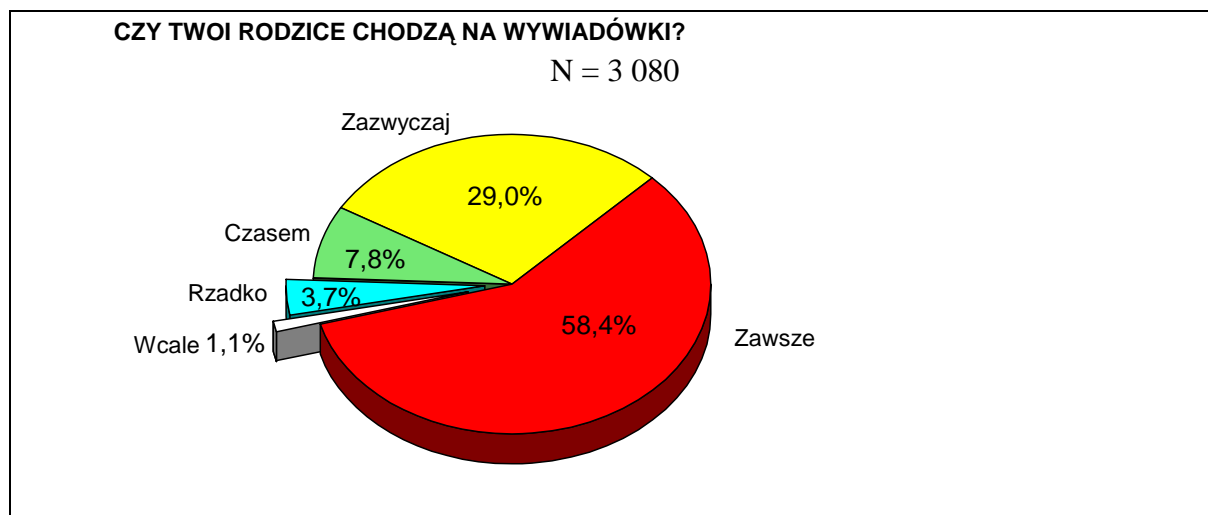
Działania szkoły w kierunku zmniejszenia przemocy bardziej krytycznie oceniają uczniowie gimnazjów i szkół podstawowych (z wyłączeniem klasy IV szkoły podstawowej). Oceny uczniów szkół ponadgimnazjalnych są w tym kontekście znacznie korzystniejsze.

O braku przemocy w szkole przekonani są przede wszystkim nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych, natomiast brak sukcesów szkoły na tym polu („nie radzi sobie”) wskazują najczęściej nauczyciele gimnazjów (co jest zgodne z opinią uczniów tych poziomów). Istnieje natomiast – podobnie, jak w przypadku oceny wagi problemu przemocy w szkole – sprzeczność pomiędzy opiniami uczniów i nauczycieli szkół podstawowych. Oceny uczniów szkół podstawowych są w tym kontekście niemal równie krytyczne, jak oceny uczniów klas I – II gimnazjów, natomiast nauczyciele tych szkół najrzadziej porównaniu z innymi oceniają, że szkoła nie radzi sobie z problemem przemocy.

8 Zaangażowanie rodziców w sprawy szkoły

8.1 Zaangażowanie rodziców w sprawy szkoły - fakty

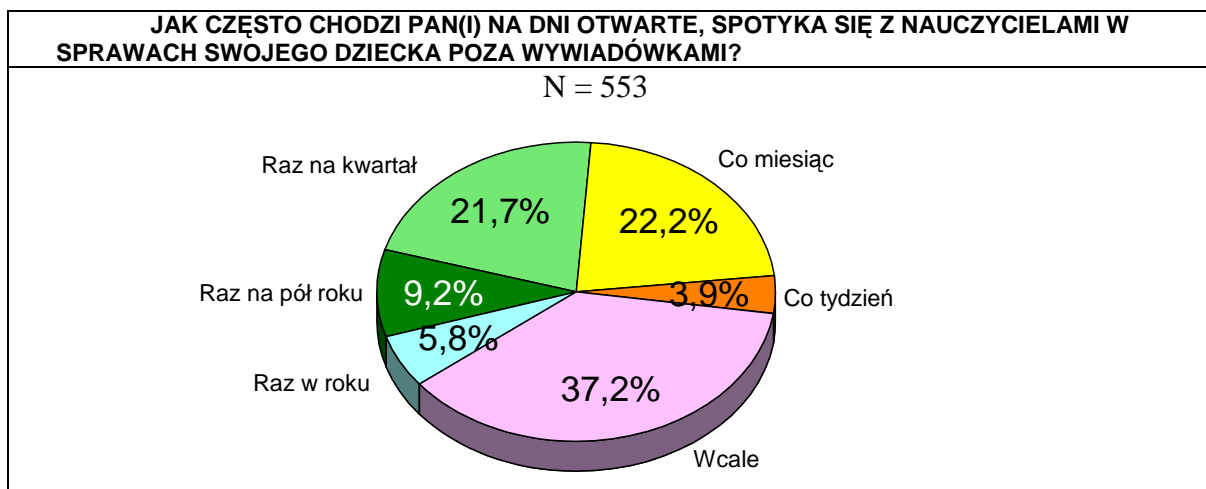
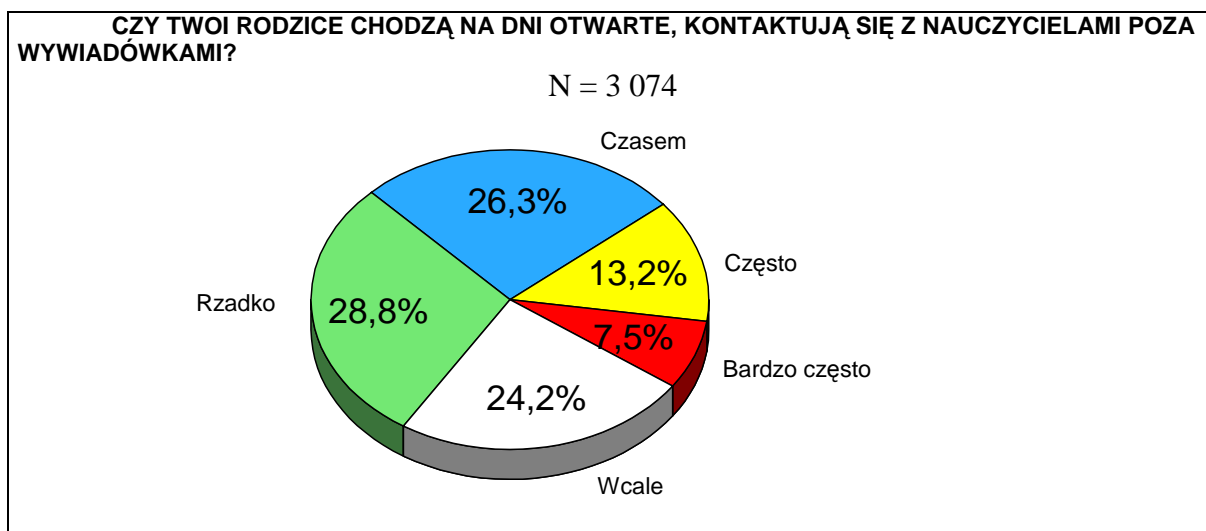
W porównaniu z deklaracjami dzieci, rodzice zdecydowanie częściej stwierdzają, że nie bywają na wywiadówkach – połączone odsetki kategorii „rzadko” i „wcale” wynoszą dla obu grup odpowiednio 4,8% i 25,3%.

Zarówno z deklaracji dzieci, jak i rodziców wynika, że na wywiadówkach częściej bywają rodzice młodszych dzieci – im starsze dziecko, tym mniejsza deklarowana częstość bywania na

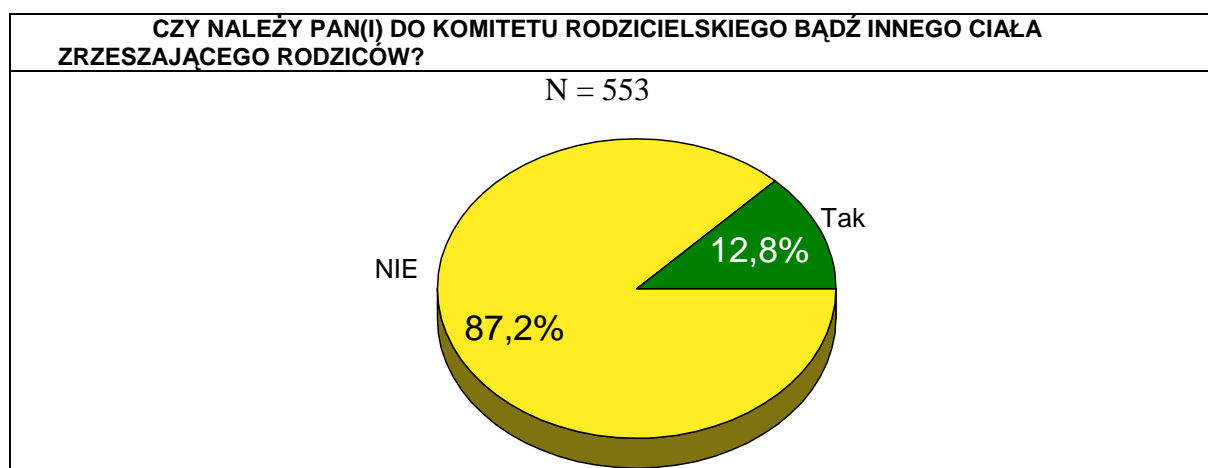
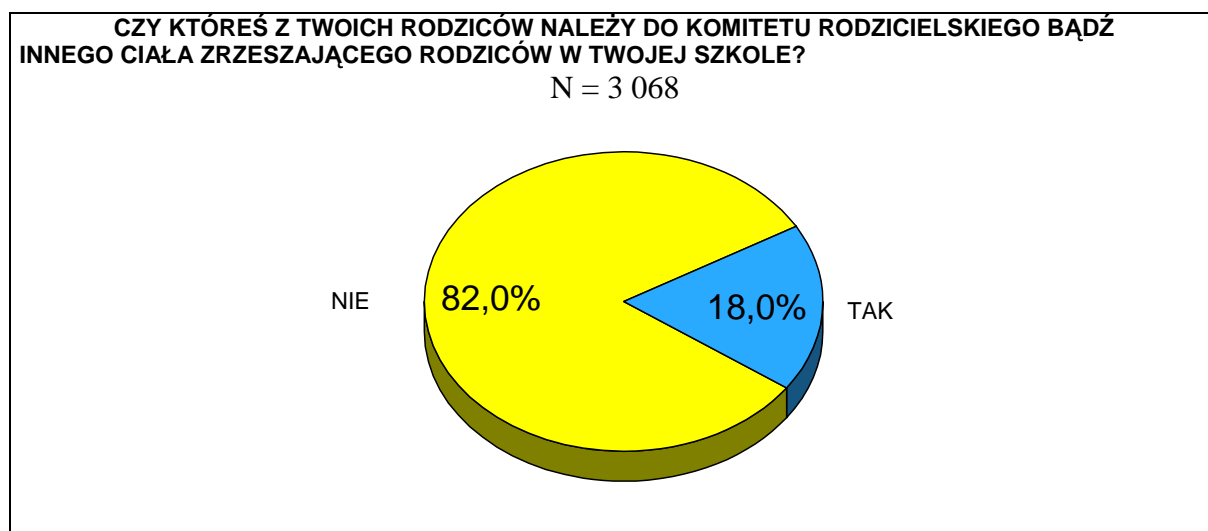
wywiadówkach. Również z obu deklaracji wypływa wniosek, że w wywiadówkach częściej uczestniczą rodzice dzieci uzyskujących wyższą średnią ocen.

Podobnie, jak w przypadku deklaracji dotyczących wywiadówek, w odniesieniu do oceny częstości kontaktów z nauczycielem poza wywiadówkami rodzice częściej niż dzieci przyznają, że takie kontakty w ogóle nie mają miejsca.

W przypadku kontaktów z nauczycielami poza wywiadówkami, deklaracje uczniów i rodziców potwierdzają, że mają one miejsce – podobnie jak uczestnictwo w wywiadówkach - przede wszystkim w szkołach podstawowych. Kontakty rodziców z nauczycielami poza wywiadówkami dotyczą w większym stopniu rodziców uczniów legitymujących się najniższą lub najwyższą średnią ocen.

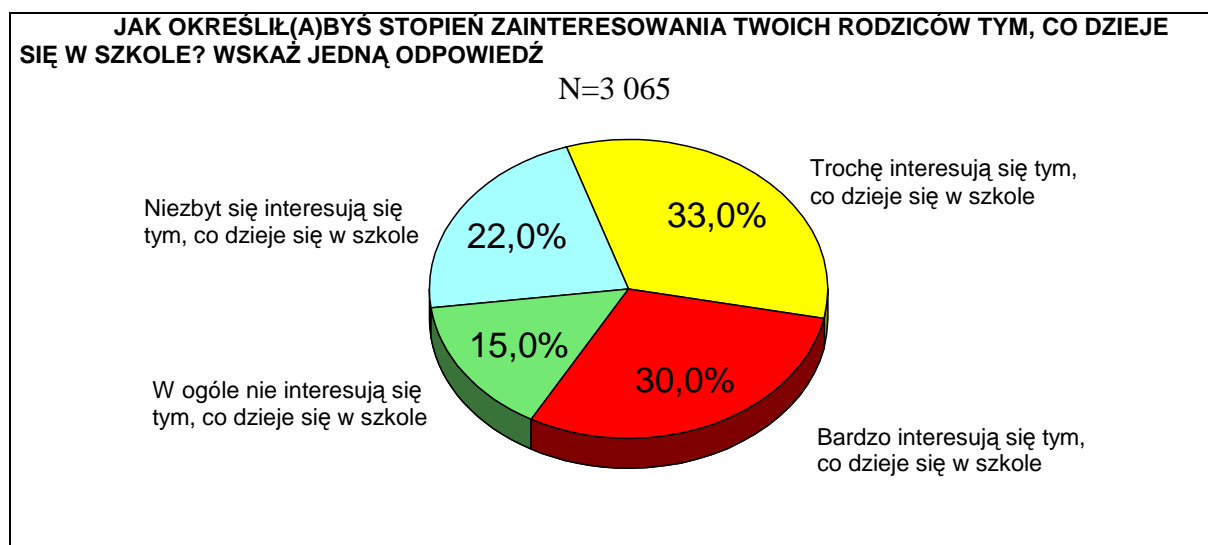
Blisko co piąty uczeń deklaruje udział rodzica w Komitecie Rodzicielskim lub innym organie zrzeszającym rodziców w szkole; w przypadku rodziców odsetek deklarujących tego typu działalność wynosi nieco mniej (12%).

W Komitecie Rodzicielskim lub innym organie zrzeszającym rodziców udzielają się przede wszystkim rodzice dzieci ze szkół podstawowych; najczęściej są to rodzice najlepszych uczniów (uzyskujących najwyższą średnią ocen). Tego typu działalność częściej podejmują rodzice dziewczynek niż chłopców, sprzyja jej młody wiek rodzica (25 – 34 lata).

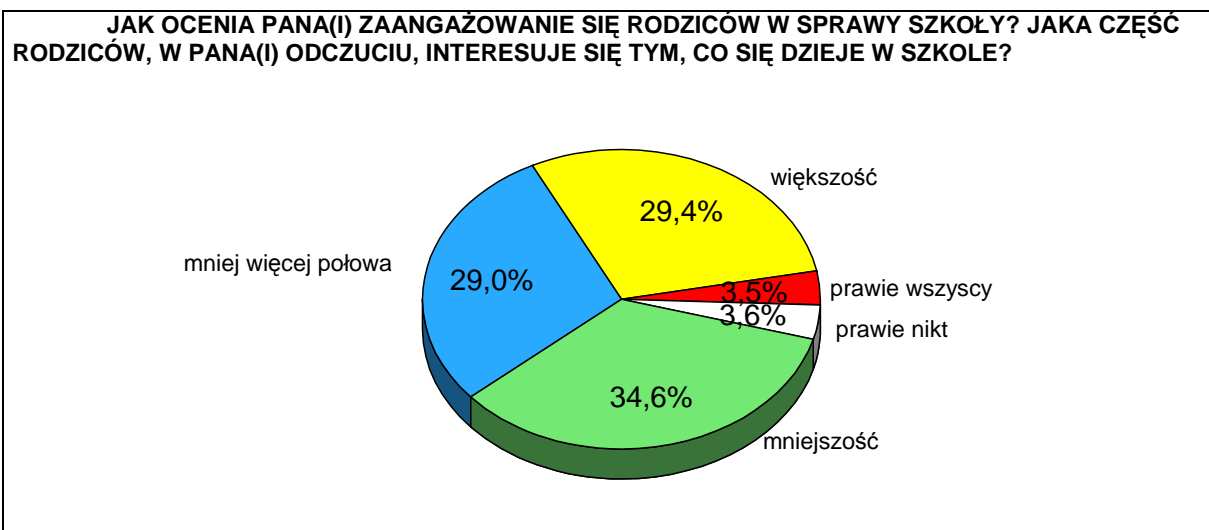
8.2 Ocena zaangażowania rodziców w sprawy szkoły

Opinie uczniów na temat poziomu zainteresowania ich rodziców sprawami szkoły są umiarkowanie pozytywne: co trzeci stwierdza, że rodzice interesują się „trochę”, niemal tyle samo, że „bardzo”. Tylko co siódmy uczeń uważa, że jego rodzice w ogóle nie interesują się tym, co dzieje się w szkole.

Stopień zainteresowania rodziców sprawami szkolnymi jest (na podst. opinii uczniów) odwrotnie proporcjonalny do wieku dziecka: im młodsze dziecko, tym większe zainteresowanie. Duże zainteresowanie sprawami szkolnymi przypisują ponadto rodzicom przede wszystkim uczniowie uzyskujący wysoką średnią ocen.

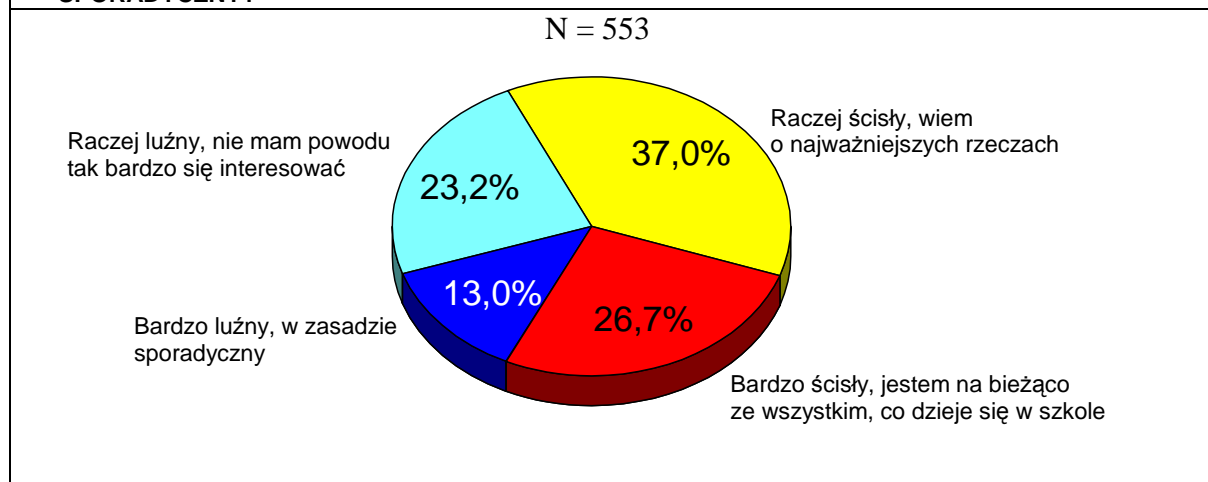
Opinia nauczycieli na temat zainteresowania rodziców sprawami szkoły jest podzielona – zbliżone odsetki badanych wskazały w tym kontekście odpowiedzi „mniejszość”, „większość” i „mniej więcej połowa”; znikome odsetki wskazań uzyskały skrajne („prawie wszyscy”, „prawie nikt”).

Opinię nauczycieli w kwestii zainteresowania rodziców sprawami szkoły różnicuje – podobnie jak w przypadku uczniów – poziom szkoły: wg pedagogów zainteresowanie rodziców sprawami szkoły jest tym wyższe im młodsze jest dziecko (najpowszechniejsze w szkołach podstawowych, umiarkowane w gimnazjach, rzadkie lub incydentalne w szkołach ponadgimnazjalnych).

Wśród rodziców najwyższy odsetek stanowią osoby deklarujące umiarkowanie ścisły kontakt ze szkołą dziecka („wiem o najważniejszych rzeczach”). Jednocześnie jednak więcej niż co trzeci rodzic określa swoje kontakty ze szkołą jako „raczej luźny” lub „bardzo luźny, sporadyczny”.

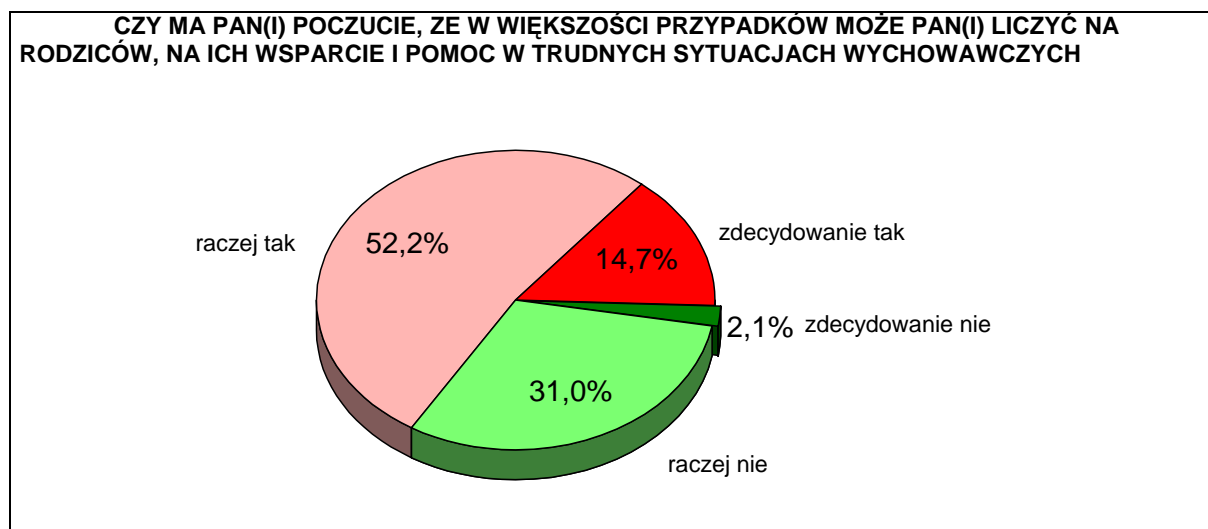
JAK OKREŚLIŁ(A) BY PAN(I) SWOJE KONTAKTY ZE SZKOŁĄ? CZY UTRZYMUJE PAN(I) ŚCISŁY KONTAKT ZE SZKOŁĄ SWOJEGO DZIECKA, CZY RACZEJ LUŻNY, SPORADYCZNY?

Kontakty ze szkołą utrzymują przede wszystkim matki. Ścisłość kontaktów ze szkołą związana jest z wiekiem dziecka i jego wynikami w nauce: im młodsze dziecko i im wyższa średnia jego ocen tym częstsza deklaracja ścisłych kontaktów rodzica ze szkołą.

Większość nauczycieli ma poczucie, że może liczyć na wsparcie i pomoc rodziców w trudnych sytuacjach wychowawczych.

CZY MA PAN(I) POCZUCIE, ZE W WIĘKSZOŚCI PRZYPADKÓW MOŻE PAN(I) LICZYĆ NA RODZICÓW, NA ICH WSPARCIE I POMOC W TRUDNYCH SYTUACJACH WYCHOWAWCZYCH

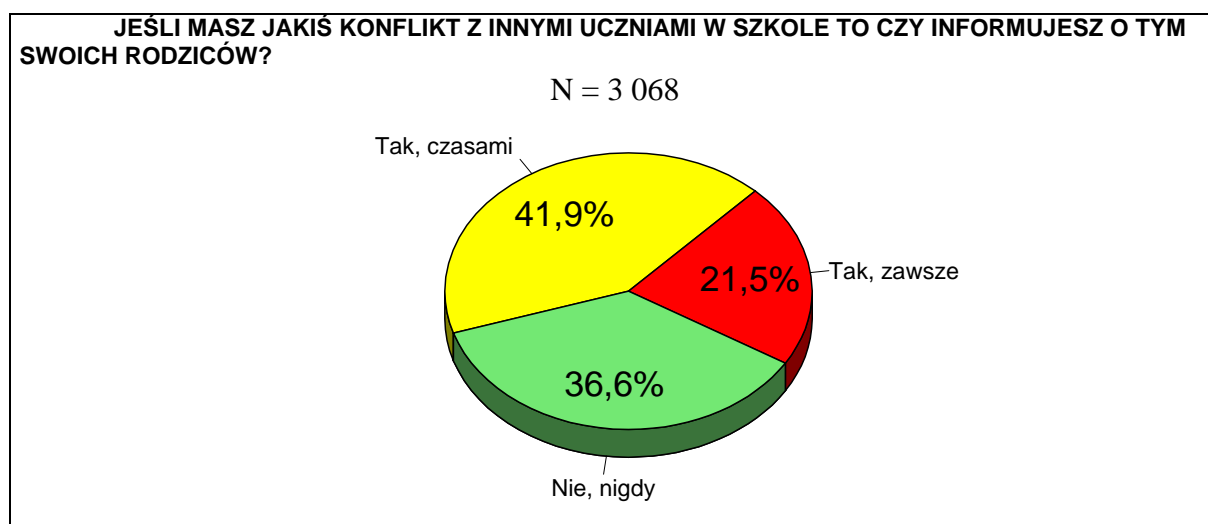
Zaufanie do wsparcia rodziców związane jest z wiekiem uczniów: najczęściej mówią o nim nauczyciele szkół podstawowych, najrzadziej natomiast – szkół ponadgimnazjalnych.

Istotne znaczenie w tej kwestii ma także lokalizacja szkoły: możliwość uzyskania pomocy ze strony rodziców najczęściej deklarują nauczyciele ze szkół wiejskich.

9 Relacje dzieci z rodzicami w sytuacji konfliktu szkolnego

9.1 Informowanie rodziców o konflikcie z rówieśnikami lub nauczycielami

Reakcje dzieci na konflikty z innymi uczniami są zróżnicowane. Największa grupa dzieci (41,9%) deklaruje, że informuje o takich sytuacjach swoich rodziców, ale tylko czasami. O każdym przypadku wystąpienia konfliktu z kolegami powiadamia swoich rodziców co piąty uczeń (21,5%). W ogóle nie informuje rodziców o takich sytuacjach 36,6% badanych uczniów.

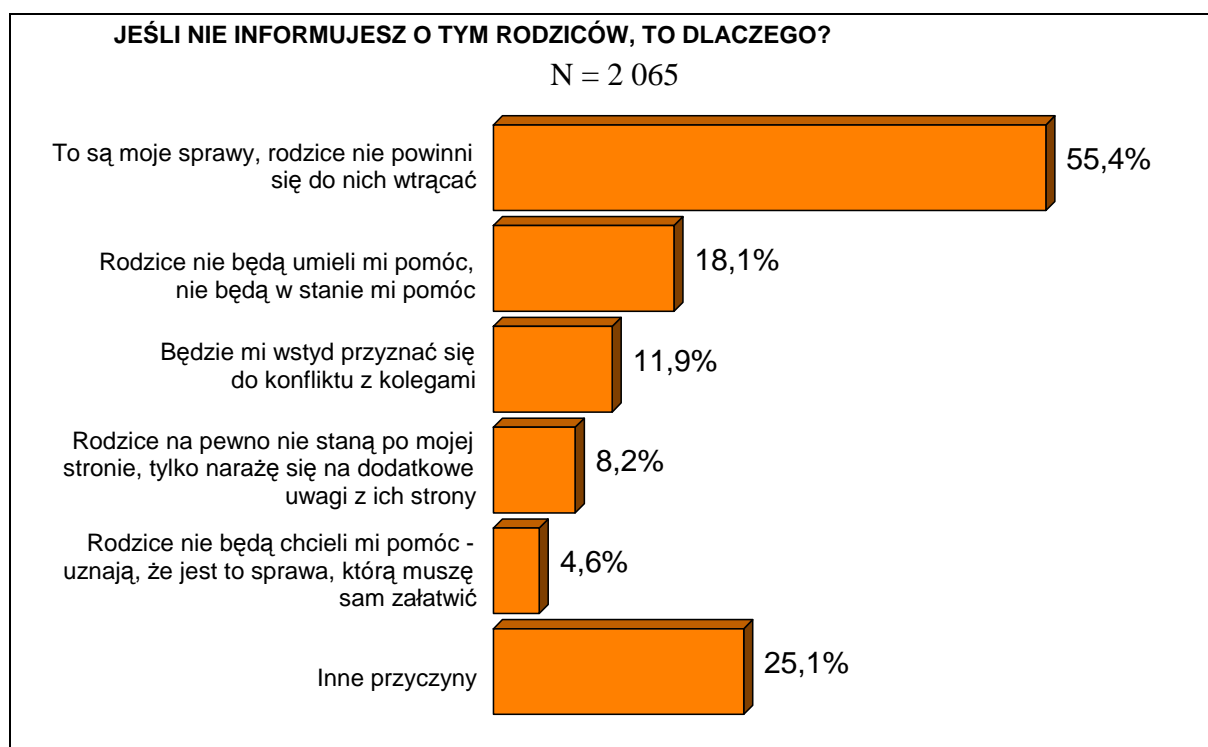

Częściej zwracają się do rodziców z tego rodzaju sprawami dziewczynki (26,1% zawsze, 46,2% czasami, a tylko 27,8% nigdy) niż chłopcy (46,5% z nich nigdy tego nie robiło).

Reakcje w sytuacji konfliktu z kolegami zależą od typu szkoły, a więc od wieku dzieci. Im młodsze dzieci, tym częściej informują rodziców o przypadkach konfliktów z kolegami.

	Jeśli masz jakiś konflikt z innymi uczniami w szkole to czy informujesz o tym swoich rodziców?		
Typ szkoły	Tak, zawsze	Tak, czasami	Nie, nigdy
Podstawowa	35,2%	45,9%	19,0%
Gimnazjum	17,8%	43,3%	38,9%
Ponadgimnazjalna	12,4%	36,8%	50,8%

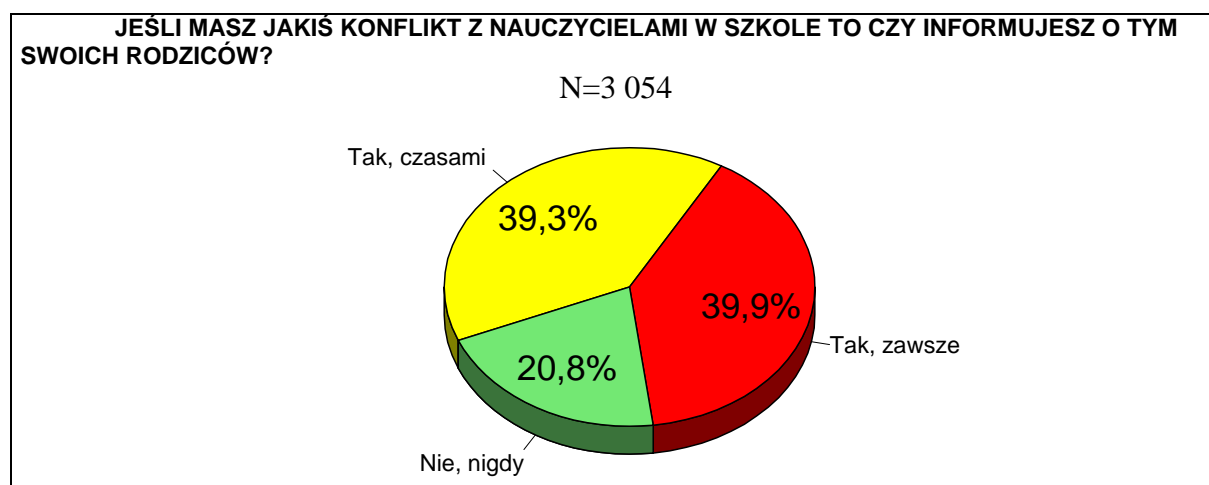
Głównym powodem nieinformowania rodziców o konfliktach z innymi uczniami jest przekonanie, że są to sprawy, które ich nie dotyczą. W ten sposób uzasadniła swoją niechęć do powiadamiania rodziców o konfliktach z kolegami ponad połowa badanych dzieci (55,4%). Inne motywy wskazywane były zdecydowanie rzadziej. Wśród nich stosunkowo często pojawiał się argument, że rodzice nie będą potrafili pomóc w zaistniałej sytuacji (18,1% wskazań).

Odwoływanie się do potrzeby prywatności, a także przekonanie, że rodzice nie będą pomocni w sytuacjach konfliktu z kolegami, było tym częstsze, im starszy wiek badanych uczniów (pierwszy powód wymieniało 63,9%, drugi 19,8% uczniów szkół ponadgimnazjalnych i odpowiednio 44,0% i 14,7%

uczniów szkół podstawowych) Z kolei im młodsi uczniowi, tym częściej podawali inne przyczyny nieinformowania rodziców o konfliktach z kolegami, związane z brakiem zaufania do rodziców.

Chętniej niż o nieporozumieniach z kolegami uczniowie opowiadają rodzicom o konfliktach z nauczycielami. Dwie piąte badanych (39,9%) przyznaje, że informuje rodziców o każdym przypadku konfliktu z nauczycielami, do którego doszło. Prawie tyle samo (39,3%) deklaruje, że powiadamia rodziców o tego rodzaju sytuacjach czasami. Nigdy nie robi tego co piąty uczeń (20,8%).

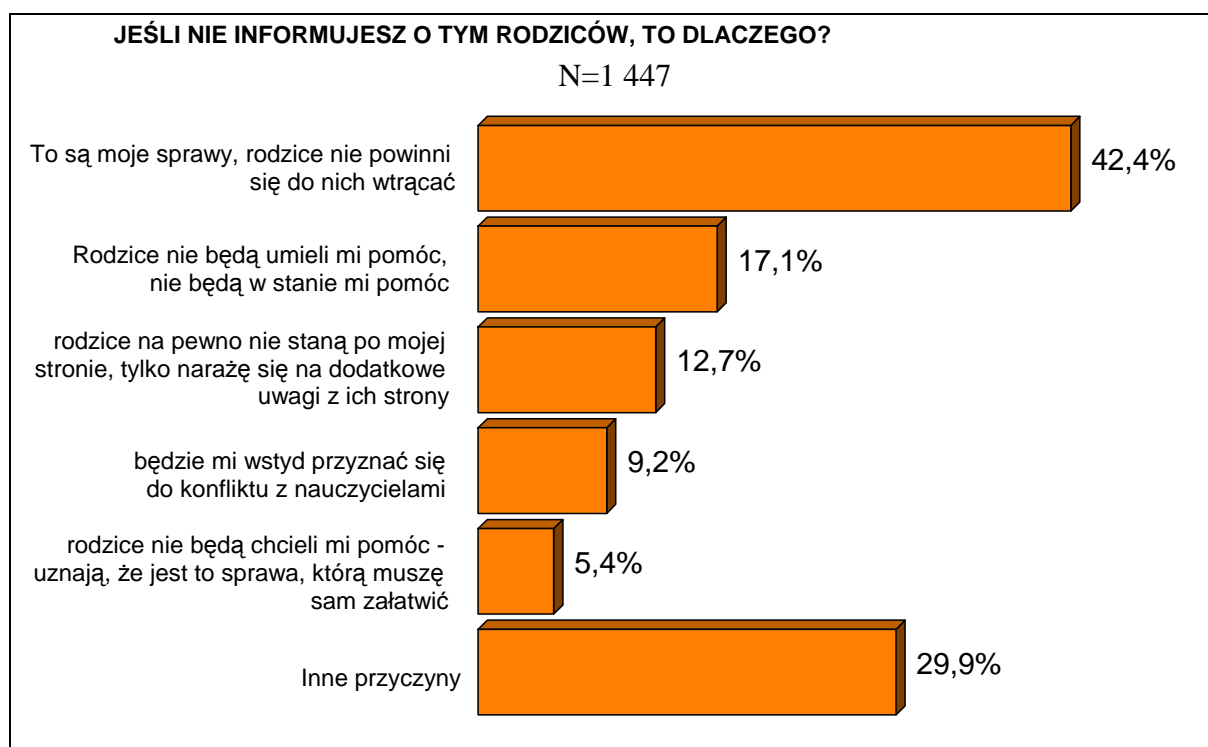

Częściej informują rodziców o konfliktach z nauczycielami dziewczynki (47,7% zawsze, 37,5% czasami, a tylko 14,8% nigdy) niż chłopcy (31,1% zawsze, 41,4% czasami, a 27,5% nigdy).

Reakcje w sytuacji konfliktu z nauczycielami w mniejszym stopniu niż reakcje w przypadku konfliktu z innymi uczniami zależą od typu szkoły, a więc od wieku dzieci. Niemniej jednak kierunek zależności jest ten sam: im młodsze dzieci, tym częściej informują rodziców o przypadkach konfliktów z nauczycielami.

Typ szkoły	Jeśli masz jakiś konflikt z nauczycielami w szkole to czy informujesz o tym swoich rodziców?		
	Tak, zawsze	Tak, czasami	Nie, nigdy
Podstawowa	49,8%	31,8%	18,4%
Gimnazjum	38,7%	41,2%	20,0%
Ponadgimnazjalna	32,1%	44,3%	23,7%

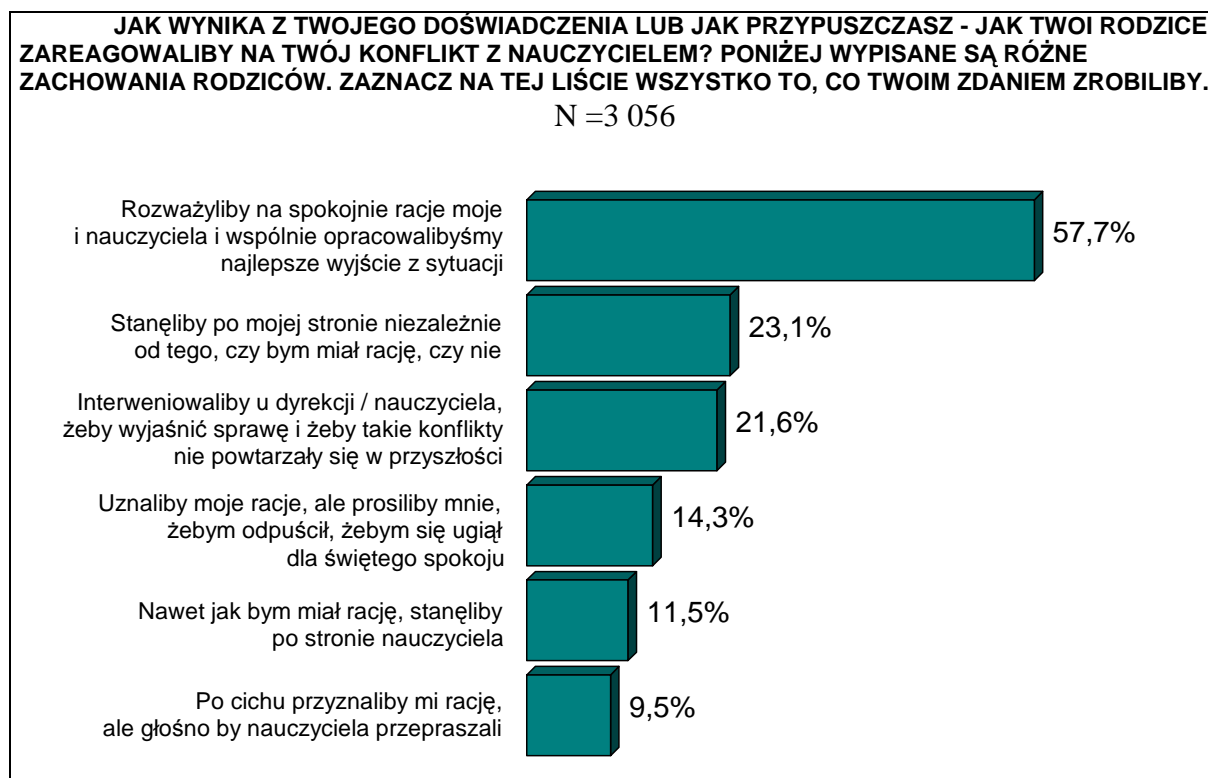
Zdecydowanie najczęstszym powodem niepowiadomienia rodziców o konfliktach z nauczycielami jest przekonanie, że są to sprawy, w które rodzice nie powinni ingerować (42,4% wskazań). Stosunkowo często nieinformowanie rodziców tłumaczono przekonaniem, że nie będą potrafili pomóc w zaistniałej sytuacji (17,1%) oraz obawą, że w konflikcie z nauczycielem nie staną po stronie dziecka (12,7%).

Potrzebą prywatności oraz przekonaniem, że rodzice nie będą pomocni w sytuacjach konfliktu z nauczycielami najczęściej motywowali swoje decyzje uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (pierwszy powód wymieniało 49,6%, drugi 19,5% z nich). Z kolei uczniowie szkół podstawowych i gimnazjów nieco częściej niż ich starsi koledzy obawiali się, że rodzice nie staną po ich stronie lub wstydzieli się przyznać do konfliktu z nauczycielem.

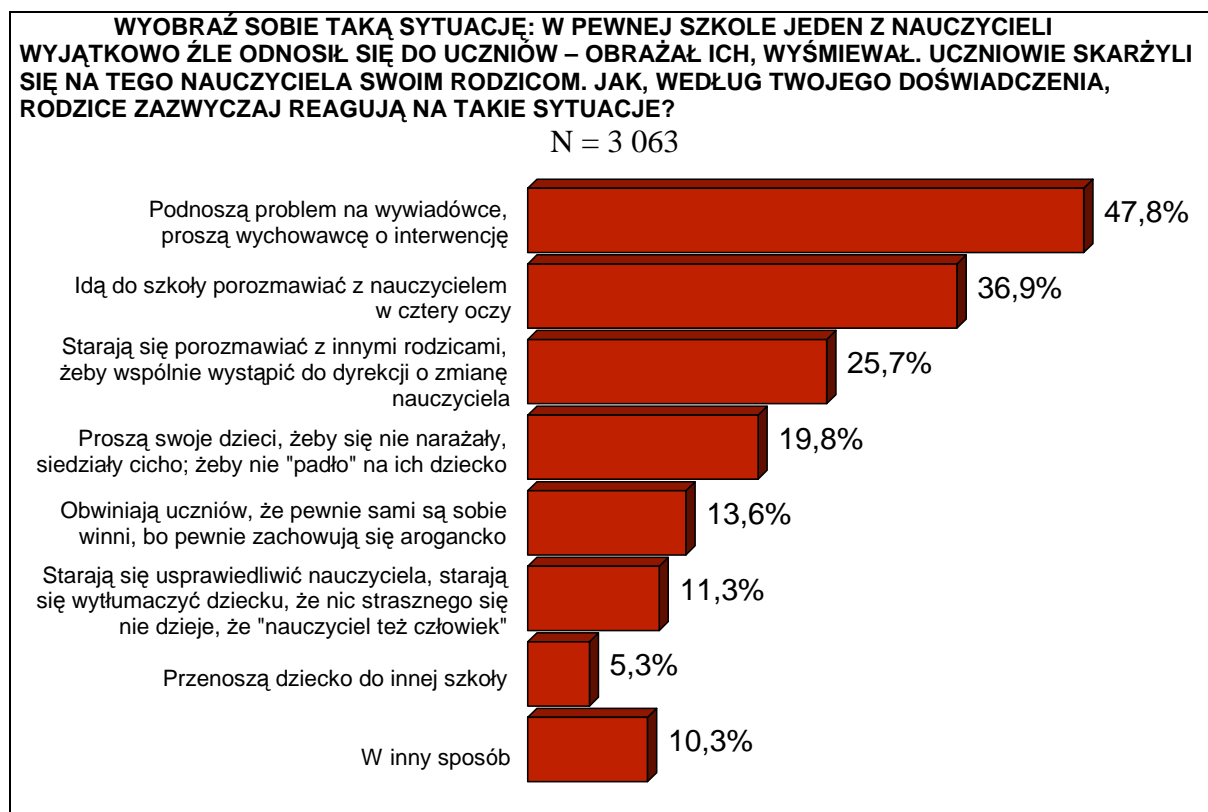
9.2 Przewidywane reakcje rodziców w sytuacji konfliktu dziecka z nauczycielem

W opinii większości uczniów (57,7%) w hipotetycznej sytuacji konfliktu z nauczycielem ich rodzice rozważyliby racje obu stron i wspólnie z nim opracowali najlepsze wyjście z sytuacji. Prawie co czwarty badany uczeń (23,1%) sądzi, że rodzice stanęliby po jego stronie niezależnie od tego, kto miałby racje w sporze. Niemal tyle samo (21,6%) przewiduje, że rodzice interweniowałiby u dyrektora lub nauczyciela, by wyjaśnić sprawę i zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości. Inne reakcje rodziców uznano za mniej prawdopodobne.

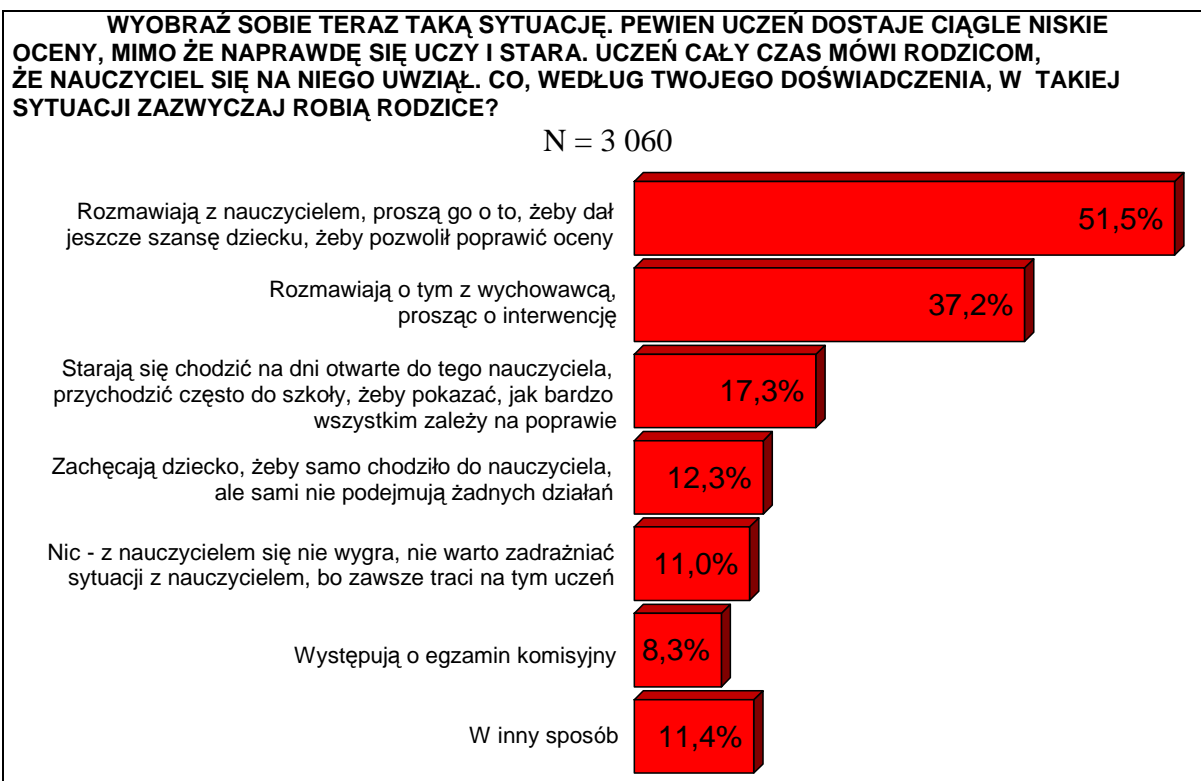
Uczniowie wszystkich typów szkół za najbardziej prawdopodobną reakcję uznali rozważenie przez rodziców racji obu stron konfliktu oraz wspólne wypracowanie optymalnego rozwiązania. Im młodszy uczeń, tym częściej są przekonani, że w sporze z nauczycielem rodzice stanęliby po ich stronie. Taką reakcją rodziców przewiduje 31,6% uczniów szkół podstawowych, 21,0% uczniów gimnazjów oraz 17,4% uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

W opinii uczniów najczęstszą reakcją rodziców na złe traktowanie ucznia przez nauczyciela jest poruszenie problemu podczas wywiadówki i prośba o interwencję wychowawcy klasy (47,8% wskazań). Dość często rodzice decydują się na rozmowę z nauczycielem, który dopuszcza się poniżania ucznia (36,9%). Trzecim z kolei najczęściej spotykanym typem reakcji jest – wg opinii badanych uczniów - rozmowa z innymi rodzicami i wystąpienie do dyrekcji o zmianę nauczyciela (25,7%).

Przewidywania dotyczące reakcji rodziców w sytuacji złego traktowania dziecka przez nauczyciela różnicuje w pewnym stopniu typ szkoły. Uczniowie gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych najczęściej uważają, że rodzice zwróciliby się z prośbą o interwencję do wychowawcy klasy (odpowiednio 50,0% i 57,4%). Uczniowie szkół podstawowych nieco częściej sądzą, że rodzice zdecydowaliby się na rozmowę z nauczycielem (37,5%) niż, że poprosiliby o pomoc wychowawcę (34,9%).

Nieco inna jest kolejność działań rodziców w przypadku, gdy dziecko mimo starań, stale dostaje złe oceny. W opinii uczniów najczęstszą reakcją rodziców w tej sytuacji jest rozmowa z nauczycielem i prośba, aby dał dziecku szansę na poprawę ocen (51,5% wskazań). W drugiej kolejności rodzice rozmawiają z wychowawcą, prosząc go o interwencję w tej sprawie (37,2%). Pozostałe typy reakcji wybierano zdecydowanie rzadziej.

Uczniowie wszystkich typów szkół najczęściej przewidują, że w opisanej sytuacji rodzice zdecydowaliby się na rozmowę z nauczycielem, który stawia dziecku złe oceny. O ile jednak duża część gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych sądzi, że rodzice poprosiliby o interwencję wychowawcy klasy (odpowiednio 40,3% i 44,9%), o tyle uczniowie szkół podstawowych wskazują to rozwiązanie wyraźnie rzadziej (25,5%).

10 Prawa nauczyciela i prawa ucznia

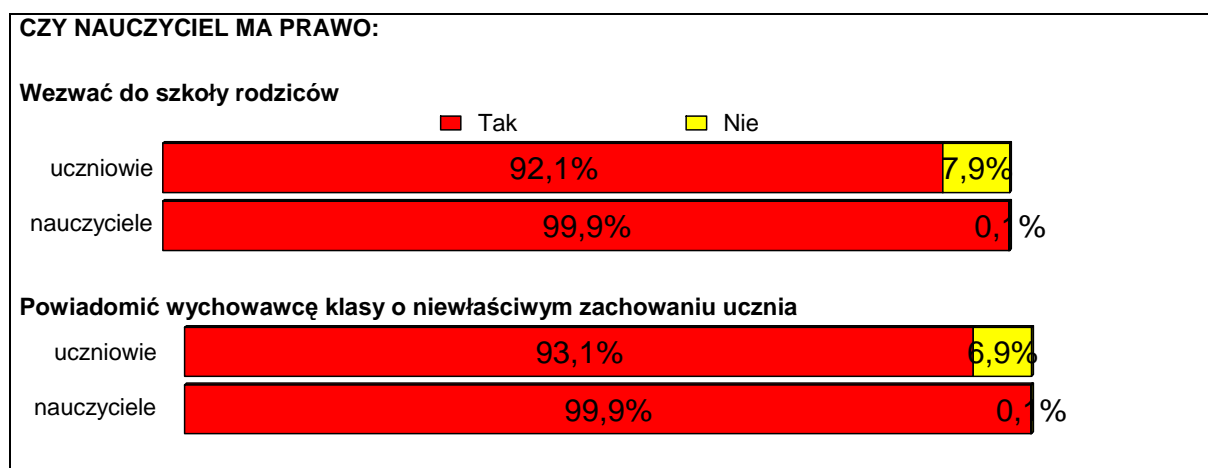
10.1 Prawa nauczyciela

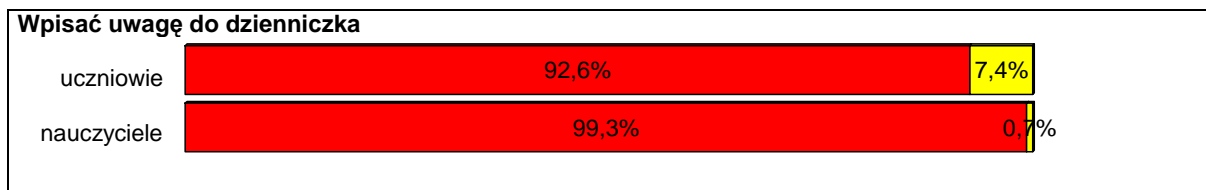
Opinie uczniów i nauczycieli w kwestii praw przysługujących nauczycielom w niektórych aspektach są bardzo zbliżone, natomiast w przypadku niektórych kwestii są zdecydowanie rozbieżne.

Istnieje duża zgodność opinii uczniów i nauczycieli w kwestii, że nauczycielowi przysługują następujące prawa:

- Wezwanie do szkoły rodziców,
- Powiadomienie wychowawcy klasy o niewłaściwym zachowaniu ucznia,
- Wpisanie uwagi do dzienniczka.

Pomimo tego, że trzy wymienione wyżej prawa przypisuje nauczycielowi przeważająca większość uczniów i nauczycieli, to jednak wśród nauczycieli odsetek twierdzących odpowiedzi jest większy niż wśród uczniów.

O ile w przypadku nauczycieli nie występują praktycznie żadne zróżnicowania opinii w kwestii wyżej wymienionych trzech praw nauczyciela, to w przypadku uczniów negacji ww. praw sprzyja płeć męska, niskie (podstawowe) wykształcenie ojca oraz niska średnia ocen (do 2,5). Warto też zwrócić uwagę, iż częściej niż pozostali uczniowie negują te prawa uczniowie VI klas szkół podstawowych.

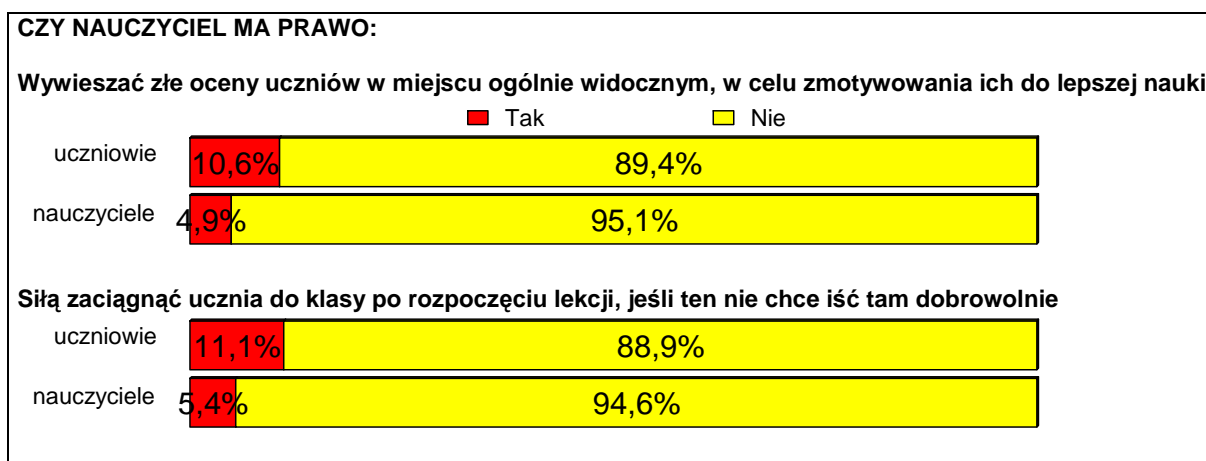
Podobnie jak w przypadku trzech wcześniej omówionych praw duża zgodność uczniów i nauczycieli występuje w przypadku opinii, iż nauczyciel nie ma prawa:

- Wywieszać złe oceny uczniów w miejscu ogólnie widocznym, w celu zmotywowania ich do lepszej nauki

oraz

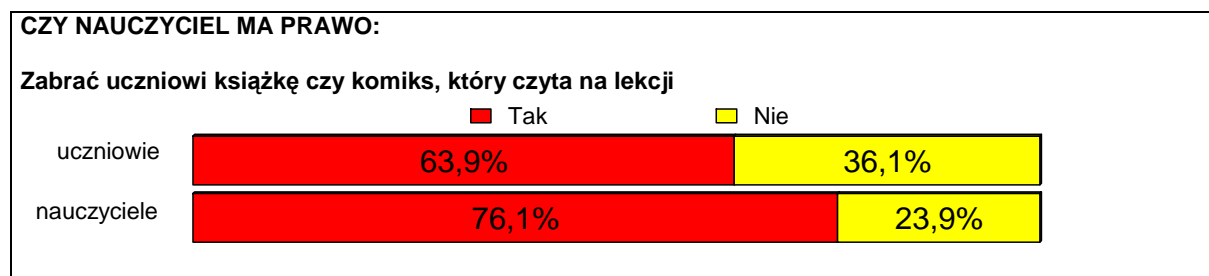
- Siłą zaciągnąć ucznia do klasy po rozpoczęciu lekcji, jeśli ten nie chce iść tam dobrowolnie.

Choć praw do takiego zachowania odmawia nauczycielom przeważająca większość uczniów i nauczycieli, to częściej o niedopuszczalności takich zachowań nauczyciela przekonani są sami nauczyciele niż uczniowie.

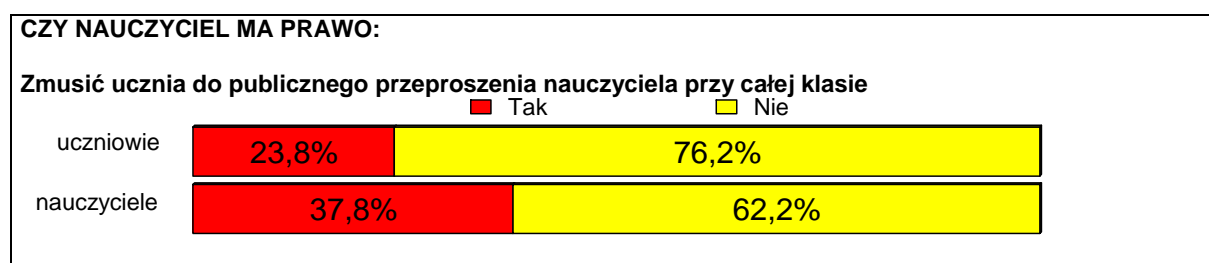
Zarówno wśród uczniów jak i nauczycieli uznaniu za dopuszczalne ww. zachowań nauczyciela sprzyja płeć męska. Prawo nauczycieli do wywieszania złych ocen uczniów w miejscu ogólnie widocznym, w celu zmotywowania ich do lepszej nauki oraz zaciągnięcia siłą ucznia do klasy po rozpoczęciu lekcji, jeśli ten nie chce iść tam dobrowolnie dopuszcza najczęściej najmłodsza badana grupa uczniów, a w szczególności uczniowie IV klas podstawówek.

Większość uczniów i nauczycieli przekonana jest, iż nauczyciel ma prawo zabrać uczniowi książkę czy komiks, który uczeń czyta na lekcji. Prawo takie znacznie częściej przyznają nauczycielom sami zainteresowani niż uczniowie. Co ciekawe, częściej takie zachowanie nauczyciela poparcie znajduje wśród badanych płci żeńskiej (nauczycielki i uczennice) niż męskiej (nauczyciele i uczniowie).

Opinie nauczycieli i uczniów w tej kwestii związane są z typem szkoły, w której pracują lub w której uczą się badani. Najczęściej akceptacja dla takiego zachowania nauczyciela deklarowana jest w podstawówkach, a najrzadziej w szkołach ponadgimnazjalnych.

Większość uczniów i nauczycieli wyraziła przekonanie, że nauczyciel nie ma prawa zmuszać ucznia do publicznego przeproszenia nauczyciela przy całej klasie. Częściej taki pogląd wyrażali uczniowie niż nauczyciele.

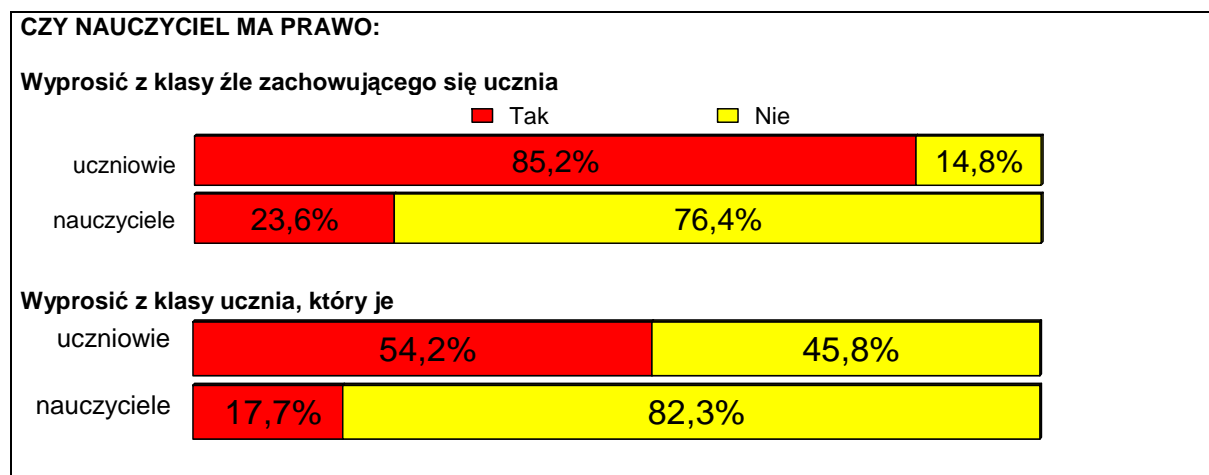

Zróźnicowanie opinii nauczycieli w kwestii prawa nauczyciela do zmuszania ucznia do publicznego przeproszenia nauczyciela przy całej klasie jest niewielkie, natomiast poziom negacji takiego prawa nauczyciela rośnie wraz z wiekiem uczniów mierzonym poziomem szkoły, do której uczęszczają.

Wszystkie rozbieżności w postrzeganiu przez uczniów i nauczycieli zakresu praw nauczyciela mogą być źródłem potencjalnych konfliktów szkolnych.

Największa rozbieżność opinii uczniów i nauczycieli dotyczy prawa nauczyciela do wyproszenia z klasy źle zachowującego się ucznia. O ile przeważająca większość uczniów jest przekonana, że nauczycielowi takie prawo przysługuje, to ponad $\frac{3}{4}$ nauczycieli jest przeciwnego zdania. Warto jednak zauważyć, iż nieomal $\frac{1}{4}$ nauczycieli wyraziła przekonanie, iż nauczyciel ma prawo wyprosić z klasy źle zachowującego się ucznia.

Podobne różnice w opinii w kwestii przyznania lub odmowy prawa nauczycielowi do wyproszenia ucznia z klasy występują w przypadku sytuacji, gdy uczeń podczas lekcji je. W takim przypadku jeszcze większa grupa nauczycieli jest zdania, że nauczyciel nie ma prawa wypraszać ucznia z klasy, natomiast nieco ponad połowa uczniów uważa, że takie prawo nauczycielowi przysługuje.

Prawo do wyproszenia z klasy ucznia źle zachowującego się lub jedzącego podczas lekcji najczęściej akceptują nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych. Co ciekawe, również wśród uczniów akceptacja takich zachowań nauczyciela rośnie wraz z poziomem szkoły do której uczęszczają (najmniejsza w podstawówkach, największa w szkołach ponadgimnazjalnych).

Znaczące różnice opinii uczniów i nauczycieli, choć nie tak przytłaczające jak w przypadku wypraszania uczniów z klasy, występują także w przypadku prawa do zabrania uczniowi telefonu komórkowego, który zadzwonił podczas lekcji. O ile 62,2% nauczycieli wyraziło przekonanie, że nauczyciel ma do tego prawo, to nieco ponad połowa uczniów uważa, że nauczyciel nie ma do tego prawa.

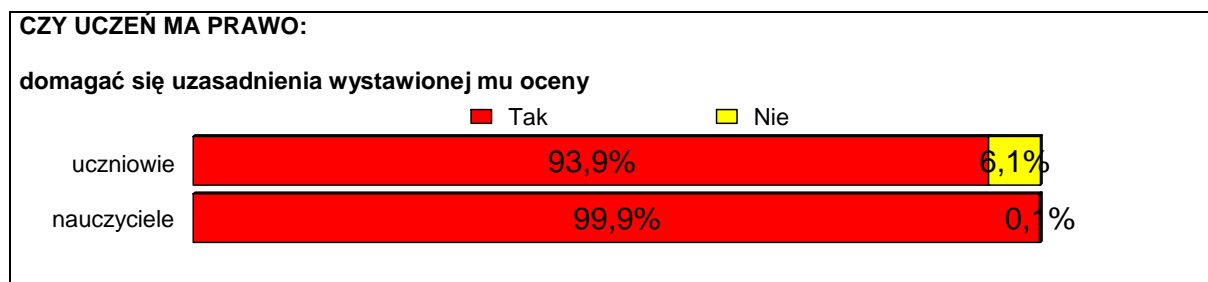
Opinie, iż nauczyciel ma prawo zabrać uczniowi telefon komórkowy, który zadzwonił podczas lekcji najczęściej pojawiały się wśród nauczycieli gimnazjów, a najrzadziej wśród nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych. Być może jest to wskaźnik, iż dzwoniące na lekcjach telefony komórkowe, to właśnie problem gimnazjów.

W przypadku uczniów prawo nauczyciela do zabrania uczniowi telefonu komórkowego, który zadzwonił podczas lekcji, najczęściej negują uczący się w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, natomiast akceptują je w większości uczniowie szkół podstawowych.

10.2 Prawa ucznia

Podobnie jak w przypadku praw przysługujących nauczycielom, również w kwestii praw przysługujących uczniom opinie uczniów i nauczycieli w niektórych aspektach są bardzo zbliżone, natomiast w niektórych zdecydowanie rozbieżne.

Uczniowie i nauczyciele są niemal zgodni w kwestii, czy uczeń ma prawo domagać się uzasadnienia wystawionej mu oceny. Warto zwrócić jednak uwagę, iż o ile niemal wszyscy nauczyciele deklarują uznanie dla takiego prawa ucznia, to aż 6,1% uczniów uznało, że uczeń nie ma prawa domagać się uzasadnienia wystawionej mu oceny. Najczęściej są to uczniowie szkół podstawowych, a szczególnie uczęszczający do IV klasy szkoły podstawowej.

Odpowiedzi nauczycieli świadczą najprawdopodobniej o znajomości przez nich tego prawa ucznia, natomiast odpowiedzi uczniów są odbiciem ich codziennego doświadczenia szkolnego.

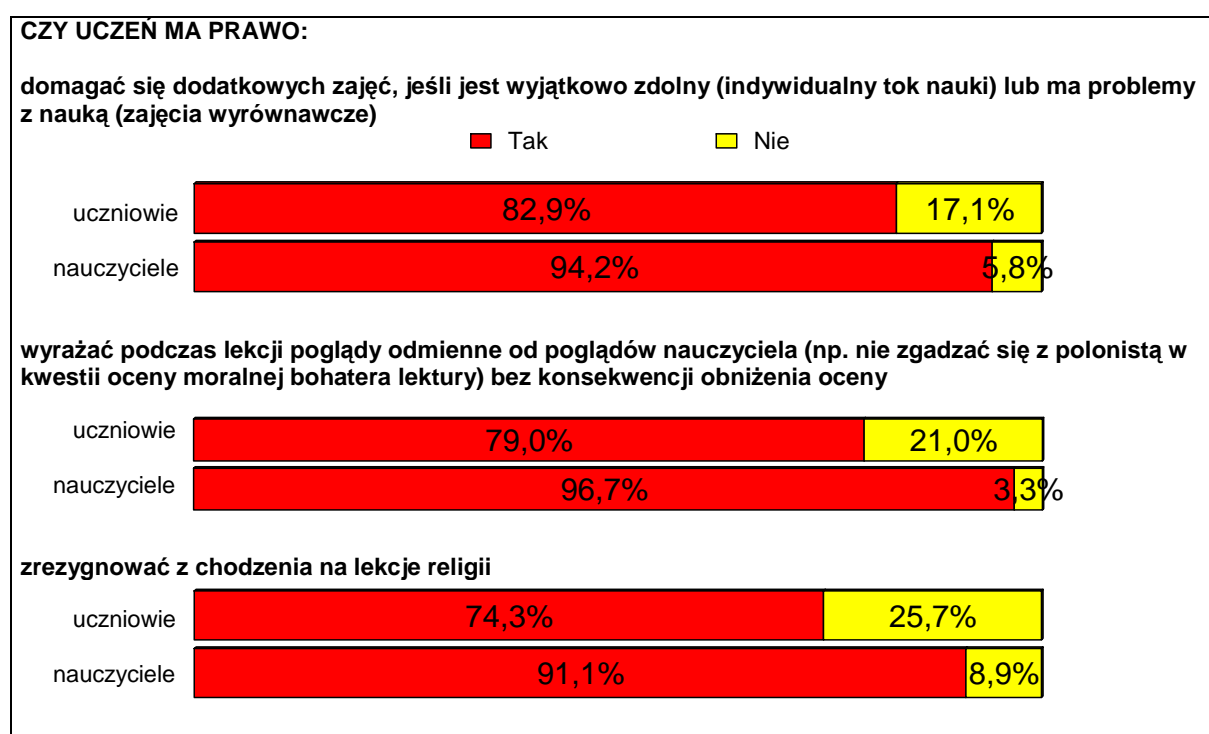
Zdecydowana większość uczniów i nauczycieli jest także zgodna, iż uczniom przysługują także następujące prawa do:

- domagania się dodatkowych zajęć, jeśli jest wyjątkowo zdolny (indywidualny tok nauki) lub ma problemy z nauką (zajęcia wyrównawcze),
- wyrażania podczas lekcji poglądów odmiennych od poglądów nauczyciela (np. nie zgadzać się z polonistą w kwestii oceny moralnej bohatera lektury) bez konsekwencji obniżenia oceny,
- zrezygnowania z chodzenia na lekcje religii.

W przypadku wszystkich trzech ww. praw nauczyciele częściej niż uczniowie deklarują, iż przysługują one uczniom. Prawdopodobnie jest to efekt znajomości tych praw przez nauczycieli, natomiast odpowiedzi uczniów są wskaźnikiem ich realnego stosowania w praktyce.

W przypadku prawa ucznia do domagania się dodatkowych zajęć, jeśli jest wyjątkowo zdolny (indywidualny tok nauki) lub ma problemy z nauką (zajęcia wyrównawcze), zauważyć można charakterystyczne różnice opinii i uczniów reprezentujących różne typy szkół. O ile najrzadziej akceptują je nauczyciele ze szkół podgimnazjalnych, to w przypadku uczniów są to uczniowie podstawówek.

Wiek uczniów odgrywa rolę w przypadku do uznania przez nich prawa ucznia do wyrażania podczas lekcji poglądów odmiennych od poglądów nauczyciela bez konsekwencji obniżenia oceny – im są oni młodsi, tym częściej skłonni są odmawiać uczniom tego prawa.

Prawa do rezygnacji z chodzenia na lekcje religii najczęściej skłonni są odmawiać uczniom uczniowie i nauczyciele ze szkół podstawowych oraz ze wsi i małych miasteczek (do 20 tys.).

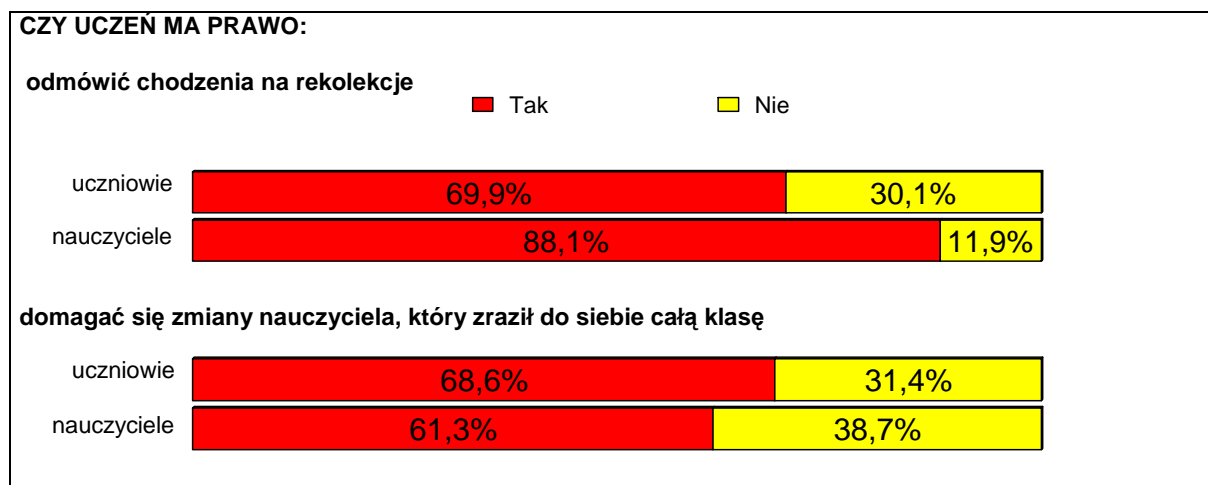
Większość uczniów i nauczycieli wyraziła pogląd, iż uczeń ma prawo:

- odmówić chodzenia na rekolekcje,

oraz

- domagać się zmiany nauczyciela, który zraził do siebie całą klasę.

Co ciekawe, o ile w przypadku prawa do odmowy chodzenia na rekolekcje częściej jest ono przyznawane uczniom przez nauczycieli niż uczniów, to w przypadku domagania się zmiany nauczyciela, który zraził do siebie całą klasę sytuacja wygląda odwrotnie – częściej uznają je uczniowie niż nauczyciele. Warto na zwrócić uwagę szczególnie na tę drugą kwestię, gdyż rozbieżności w postrzeganiu przez uczniów i nauczycieli zakresu praw ucznia to potencjalne źródło konfliktów szkolnych.

Opinie nauczycieli i uczniów w przypadku prawa ucznia do odmowy chodzenia na rekolekcje są podobnie zróżnicowane jak w przypadku chodzenia na lekcje religii – najczęściej negują je nauczyciele i uczniowie szkół podstawowych oraz szkół zlokalizowanych na wsiach i małych miastach (do 20 tys.).

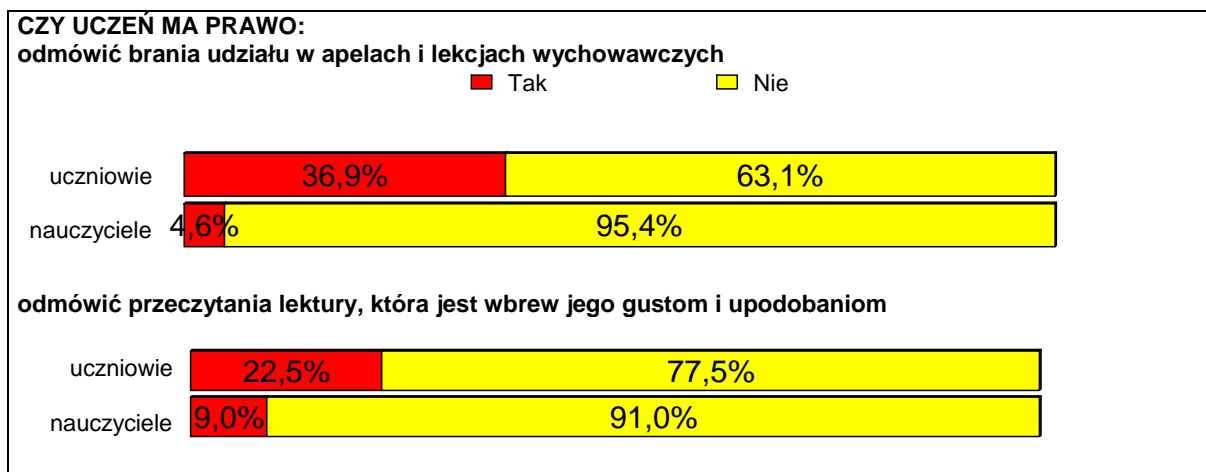
Silny związek z poziomem szkoły a opiniami uczniów nauczycieli występuje również w przypadku prawa ucznia do domagania się zmiany nauczyciela, który zraził do siebie całą klasę. Prawo to najczęściej przyznają sobie uczniowie szkół ponadgimnazjalnych a najrzadziej uczniowie szkół podstawowych. Zróżnicowanie opinii nauczycieli ze względu na poziom szkoły, w której pracują, jest w tej kwestii podobne – najczęściej uznają je nauczyciele szkół ponadgimnazjalnych a najrzadziej podstawowych.

Większość uczniów i nauczycieli wyraziła przekonanie, iż uczeń nie ma prawa:

- odmówić przeczytania lektury, która jest wbrew jego gustom i upodobaniom

oraz

- odmówić brania udziału w apelach i lekcjach wychowawczych.

Pomimo dominacji identycznych opinii wśród badanych uczniów i nauczycieli warto zwrócić uwagę na różnice w poziomie akceptacji/negacji ww. uprawnień uczniów. W przypadku prawa do odmowy brania udziału w apelach i lekcjach wychowawczych ponad 1/3 uczniów uważa, że przysługuje ono uczniom, podczas gdy uważa tak tylko 4,6% nauczycieli. W przypadku tej kwestii występuje największa różnica pomiędzy uczniami a nauczycielami w kwestii praw, które przysługują uczniom.

Również w przypadku prawa do odmowy przeczytania lektury niezgodnej z własnymi gustami i upodobaniami uczniowie zdecydowanie częściej skłonni są je przyznawać uczniom niż nauczyciele.

O ile opinie negujące prawa ucznia do odmowy przeczytania lektury, która jest wbrew jego gustom i upodobaniom oraz odmowy brania udziału w apelach i lekcjach wychowawczych dominują we wszystkich grupach nauczycieli, tom w przypadku uczniów podobne do nauczycieli opinie mają tylko uczniowie podstawówek.

10.3 Prawa nauczyciela i prawa ucznia – w krzywym zwierciadle

Statusy uczniów i nauczycieli w szkole nie są z naturalnych powodów zrównoważone. Wpływa to zapewne na percepcję praw obu tych grup przez samych zainteresowanych.

Tabele prezentują odsetki uczniów i nauczycieli, którzy wskazali, iż nauczycielom przysługują odpowiednie liczby spośród 10 wymienionych w badaniu praw oraz statystyki obrazujące w sposób syntetyczny rozkłady pozytywnych odpowiedzi na pytania, które prawa przysługują nauczycielom, a które nie.

Prawa nauczyciela		
Liczba wskazanych praw spośród 10	% uczniów	% nauczycieli
0	2,3%	0,2%
1	0,8%	0,0%
2	2,0%	0,4%
3	5,1%	14,4%
4	13,2%	15,0%
5	19,8%	31,0%
6	19,4%	19,8%
7	22,3%	10,9%
8	10,4%	5,8%
9	3,2%	1,9%
10	1,5%	0,6%

Prawa nauczyciela	Statystyki dotyczące liczby praw, które znalazły akceptację		
	Średnia	Mediana	Modalna
Uczniowie	5,72	6,00	7
Nauczyciele	5,23	5,00	5

Prawa nauczyciela		
	% uczniów	% nauczycieli
Wskazano najwyżej połowę spośród 10	43,1%	61,1%
Wskazano więcej niż połowę spośród 10	56,9%	38,9%

Następne tabele prezentują odsetki uczniów i nauczycieli, którzy wskazali, iż uczniom przysługują odpowiednie liczby spośród 8 wymienionych w badaniu praw oraz statystyki obrazujące w sposób syntetyczny rozkłady pozytywnych odpowiedzi na pytania, które prawa przysługują uczniom, a które nie.

Prawa ucznia		
Liczba wskazanych praw spośród 8	% uczniów	% nauczycieli
0	1,4%	0,1%
1	2,0%	0,0%
2	5,2%	1,0%
3	8,6%	4,1%
4	12,6%	9,9%
5	18,5%	32,1%
6	27,1%	44,9%
7	15,5%	6,3%
8	9,0%	1,6%

Prawa ucznia	Statystyki dotyczące liczby praw, które znalazły akceptację		
	Średnia	Mediana	Modalna
Uczniowie	5,25	6,00	6
Nauczyciele	5,41	6,00	6

Prawa ucznia		
	% uczniów	% nauczycieli
Wskazano najwyżej połowę spośród 8	29,9%	15,1%
Wskazano więcej niż połowę spośród 8	70,1%	84,9%

Powyższe zestawienia pokazują w sposób syntetyczny, iż uczniowie skłonni są przyznawać nauczycielom nieco więcej praw niż sami nauczyciele. W przypadku praw ucznia, to nauczyciele przyznają więcej uprawnień uczniom niż sami uczniowie. Widać więc, że obie strony relacji uczeń-nauczyciel, pomimo zgody co do wielu uprawnień uczniów i nauczycieli, skłonne są przyznawać drugiej stronie więcej praw niż robi to ona sama. W przypadku uczniów jest to najprawdopodobniej efektem ich codziennych doświadczeń, w których - jako strona słabsza - często nie mogą korzystać ze swoich praw, natomiast doświadczają zachowań nauczycieli, którzy przekraczają swoje uprawnienia. W przypadku nauczycieli natomiast na pewno duży wpływ na udzielane odpowiedzi miał fakt znajomości przez nich zarówno własnych uprawnień jak i praw ucznia, co nie oznacza, iż są one przez nich respektowane.

10.4 Prawa nauczyciela i prawa ucznia - typologia postaw uczniów i nauczycieli

Syntetyczne spojrzenie na opinie uczniów i nauczycieli o prawach oby tych grup pokazuje, iż znaczna grupa nauczycieli ma poczucie uprzywilejowania uczniów, jeżeli chodzi o przysługujące im prawa, natomiast tylko nieliczni wskazują na uprzywilejowanie nauczycieli.

O uprzywilejowanej pozycji nauczyciela przekonanych jest znacznie więcej uczniów niż nauczycieli, jednak znacznie większa grupa uczniów dostrzega, iż silniejszą pozycję w tym układzie ma uczeń.

UCZNIOWIE		Prawa ucznia	
		Najwyżej połowę z 8	Ponad połowę z 8
Prawa nauczyciela	Najwyżej połowę z 10	OBU STRONOM WOLNO NIEWIELE 11,1%	UCZEŃ MOŻE WIĘCEJ 32,1%
	Ponad połowę z 10	NAUCZYCIEL MOŻE WIĘCEJ 18,8%	OBIE STRONY MAJĄ WIELE PRAW 38,1%

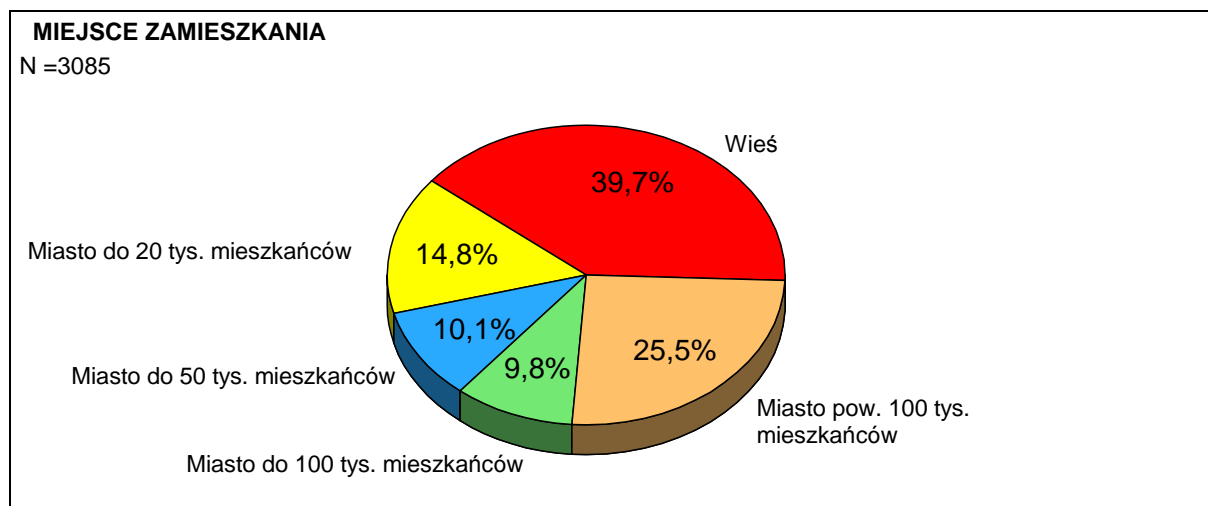
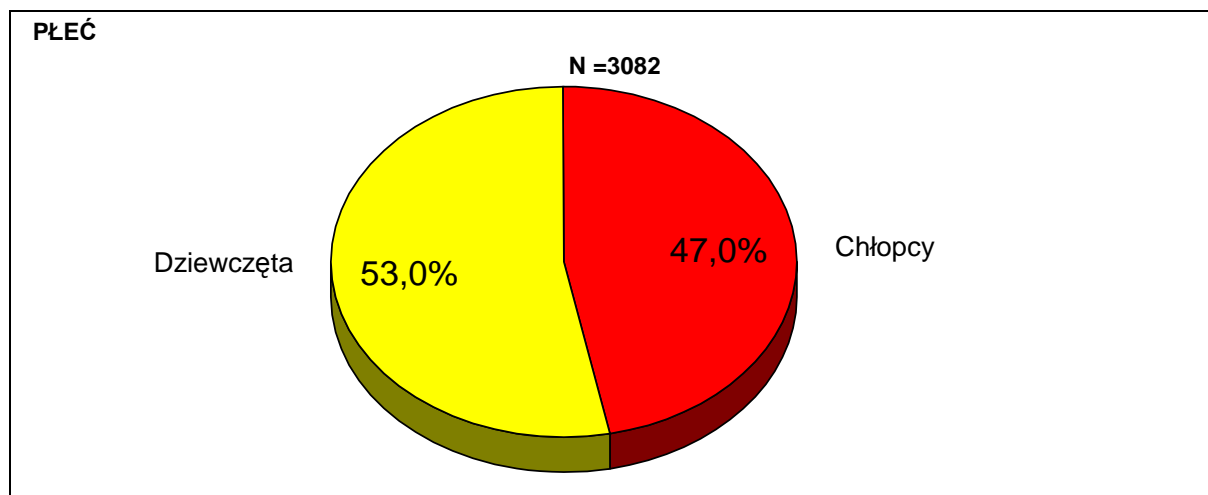
NAUCZYCIELE		Prawa ucznia	
		Najwyżej połowę z 8	Ponad połowę z 8
Prawa nauczyciela	Najwyżej połowę z 10	OBU STRONOM WOLNO NIEWIELE 8,6%	UCZEŃ MOŻE WIĘCEJ 52,6%
	Ponad połowę z 10	NAUCZYCIEL MOŻE WIĘCEJ 6,6%	OBIE STRONY MAJĄ WIELE PRAW 32,3%

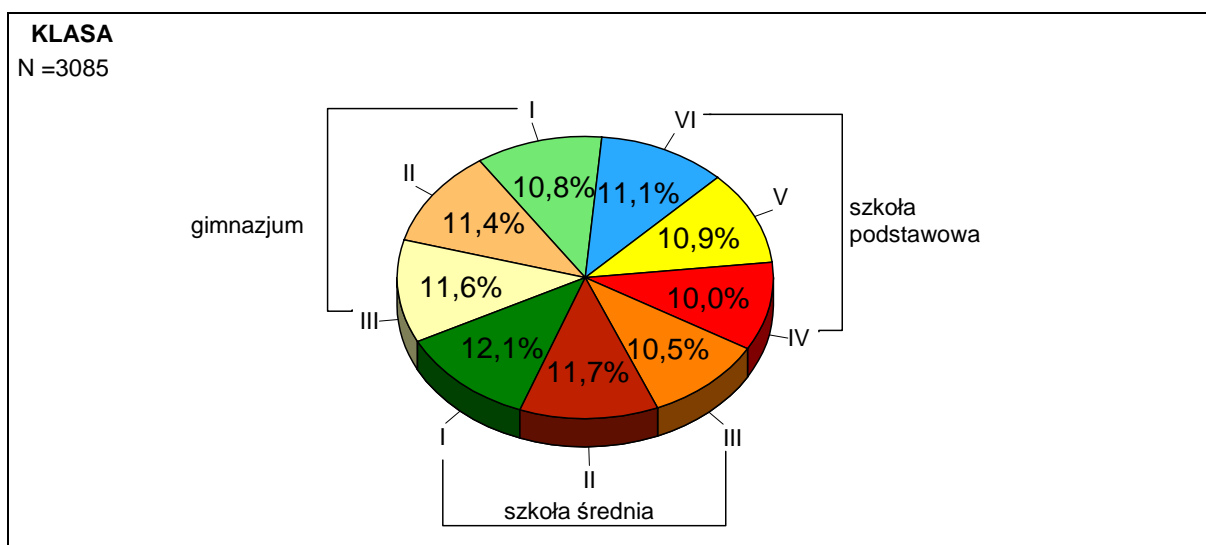
Najwięcej praw nauczycielom skłonni są przyznawać najlepsi uczniowie, choć wyjątkiem jest tu akceptacja wywieszania złych ocen uczniów w miejscu ogólnie widocznym, w celu zmotywowania ich do lepszej nauki, która jest największa wśród uczniów najsłabszych.

Częściej też więcej praw nauczycielom skłonne są przyznawać dziewczęta niż chłopcy, choć tu wyjątkiem jest stosowanie przymusu fizycznego (zaciągnięcie siłą ucznia do klasy po rozpoczęciu lekcji, jeśli ten nie chce iść tam dobrowolnie), które częściej akceptują chłopcy.

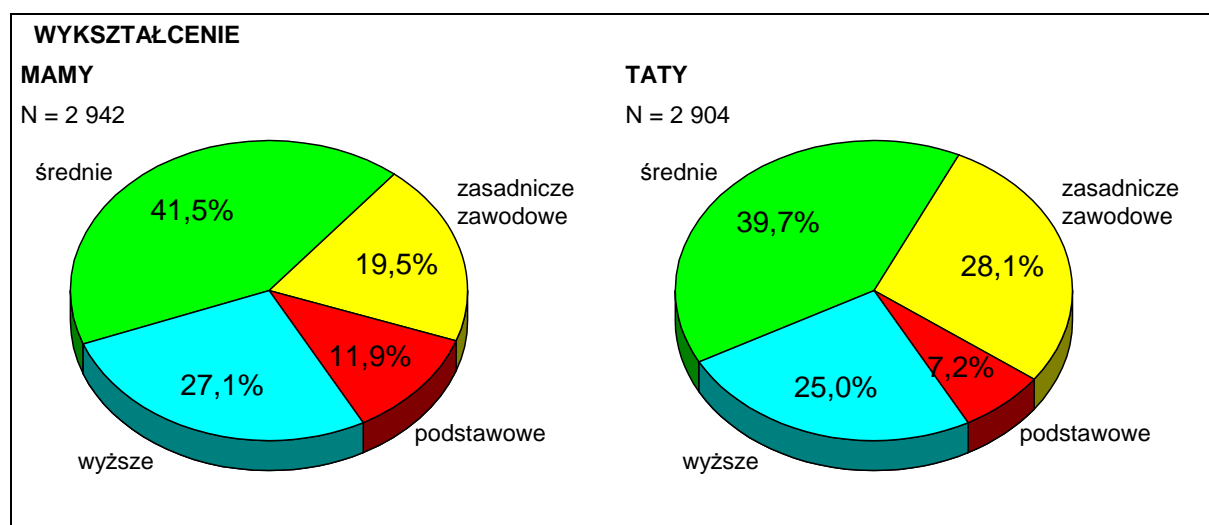
11 Informacja o respondentach – uczniowie

11.1 Informacje społeczno-demograficzne.

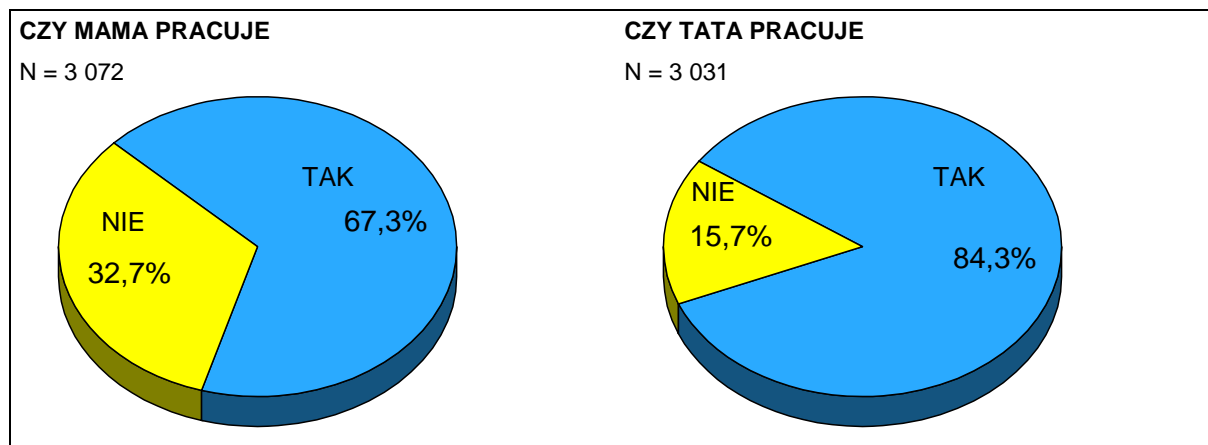

11.2 Rodziny uczestników badania

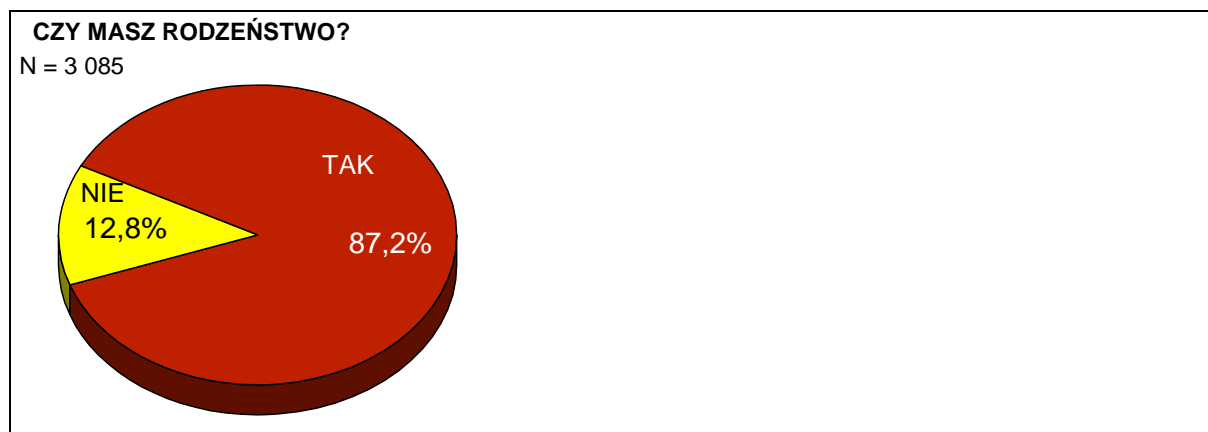

Okolo dwóch piątych uczniów odpowiedziało w badaniu, że ich rodzice mają wykształcenie średnie (odpowiednio: matki – 41,5%, ojcowie – 39,7%), zaś mniej więcej jedna czwarta – że wyższe (odpowiednio: matki – 27,1%, ojcowie – 25,0%); 11,9% dzieci twierdziło, że ich matki mają wykształcenie podstawowe, a 7,2% – że takie wykształcenie mają ojcowie, zaś wykształcenie zasadnicze zawodowe przypisywało matkom 19,5% uczniów, a ojcom – 28,1%. Zdaniem dzieci oboje rodzice często mają podobny poziom wykształcenia, szczególnie dotyczy to osób z wykształceniem

średnim i wyższym, gdzie zgadza się on w ok. 60% przypadków. Uczniowie mieszkający na wsiach i w małych miasteczkach częściej deklarują, że ich rodzice mają wykształcenie podstawowe lub zasadnicze zawodowe. Ze wzrostem wielkości miejsca zamieszkania rośnie też deklarowany przez dzieci poziom wykształcenia rodziców.

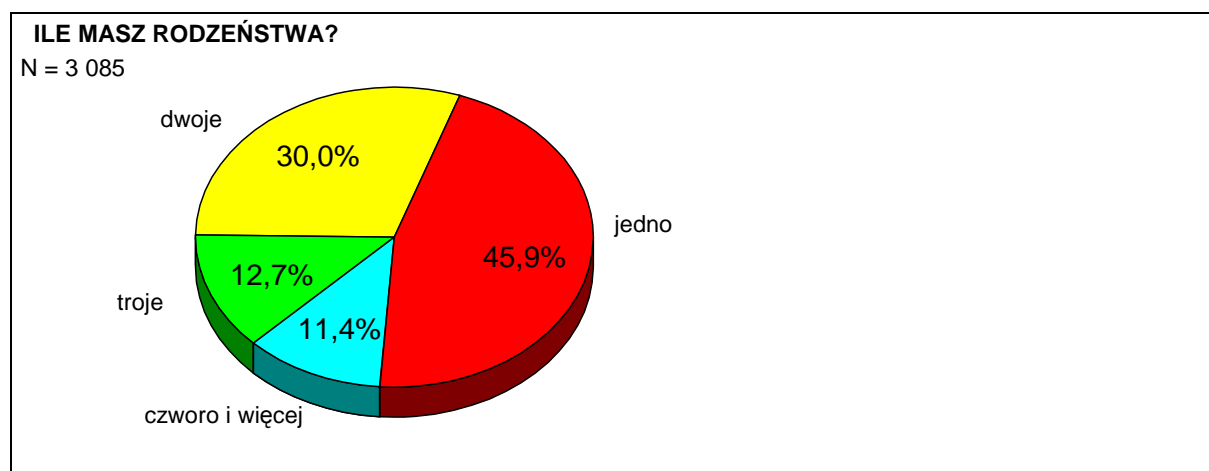

Ponad cztery piąte (84,3%) uczniów deklarowało, że pracują ich ojcowie, nieco ponad dwie trzecie (67,3%) – że matki. Szczególnie niskie odsetki pracujących rodziców mają dzieci wiejskie (odpowiednio: 78,7% ojców i 53,9% matek). Odsetki te rosną wraz ze wzrostem wielkości miejsca zamieszkania. Liczba dzieci, których rodzice pracują, jest tym wyższa, im lepsze wykształcenie mają rodzice. Ponadto uczniowie podstawówek częściej odpowiadali, że ich rodzice mają pracę, niż uczniowie gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

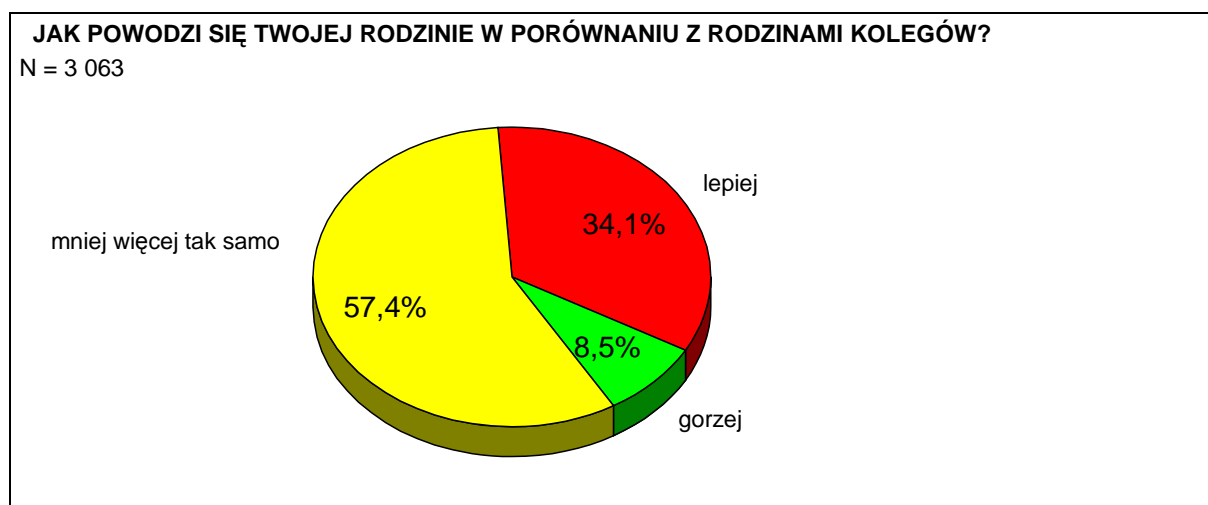

Ponad połowa uczniów (57,3%) zadeklarowała, że ma starsze rodzeństwo, niewiele mniej (50,6%), że ma rodzeństwo młodsze. Jedykiem jest co ósme dziecko wśród ogółu (12,8%), a na

wsiach tylko co trzynaste (7,7%). W grupach uczniów, których rodzice (szczególnie matki) mają wyższe wykształcenie i którzy sytuację materialną rodziny oceniają jako lepszą od przeciętnej, częściej niż przeciętnie zdarzają się dzieci niemające rodzeństwa. Ponadto jedynakami jest nieco więcej chłopców (14%) niż dziewcząt (11,7%).

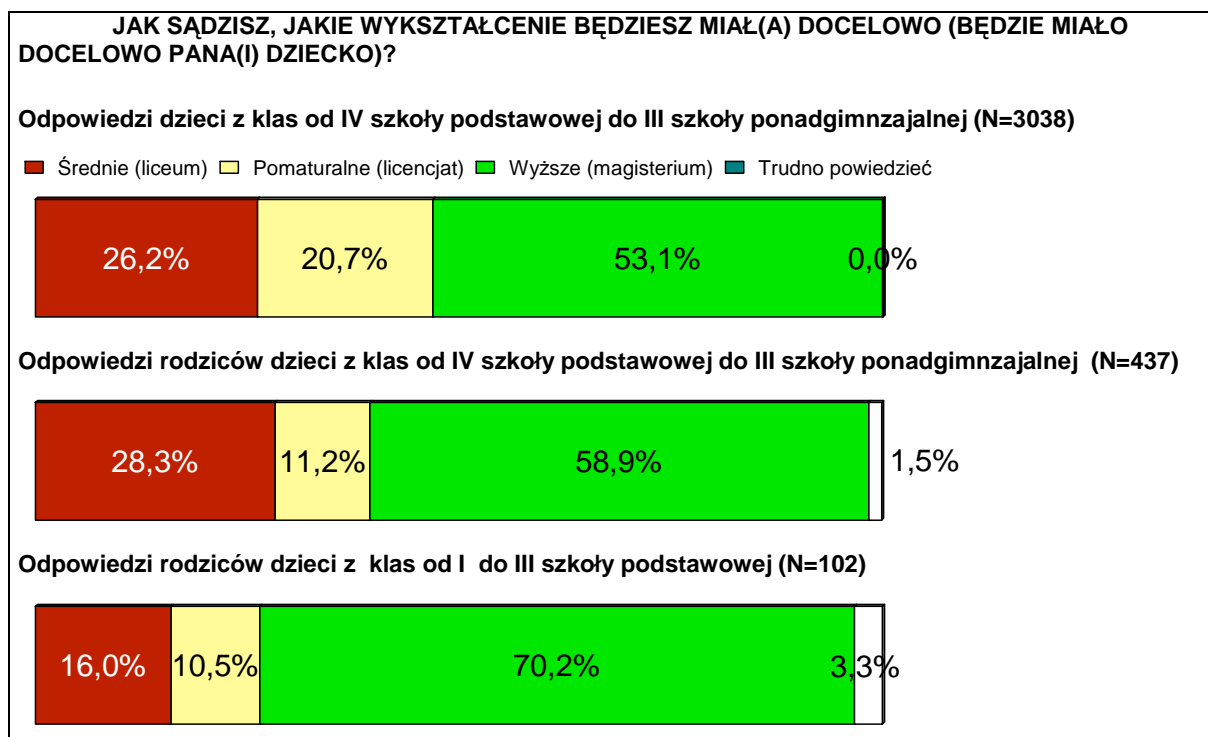

Prawie połowa uczniów (45,9%) ma tylko jednego brata lub siostrę, niespełna jedna trzecia (30%) – dwójkę rodzeństwa, jedna ósma (12,7%) – trójkę, a jedna dziewiąta (11,4%) deklaruwała, że jest jednym z pięciorga lub więcej dzieci w rodzinie. Im wyższe wykształcenie rodziców i wiążąca się z tym czynnikiem ocena sytuacji materialnej rodziny, tym większy odsetek uczniów, którzy mają tylko jednego brata lub siostrę. Dzieci i nastolatki mieszkające na wsi częściej niż dzieci miejskie mają troje, czworo lub więcej rodzeństwa.

Większość uczniów (57,3%) uważa sytuację swojej rodziny za przeciętną, jedna trzecia (34,1%) sądzi, że żyje im się lepiej niż kolegom, a tylko co dwunasty (8,5%) stwierdził w naszym badaniu, że jego rodzinie powodzi się gorzej w porównaniu z rodzinami kolegów. Odsetek osób oceniających sytuację materialną rodziny jako lepszą od przeciętnej wyższy jest wśród chłopców niż wśród dziewcząt. Również im młodsze dzieci, tym więcej wśród nich takich, które uważają, że powodzi im się lepiej niż kolegom. Znacząco wyższy od przeciętnego odsetek osób, które uważają, że im rodzinom żyje się gorzej niż rodzinom ich kolegów, jest wśród uczniów, których rodzice mają niskie wykształcenie (podstawowe lub zasadnicze zawodowe), i mieszkających na wsi.

11.3 Aspiracje edukacyjne uczniów oraz rodziców wobec dzieci

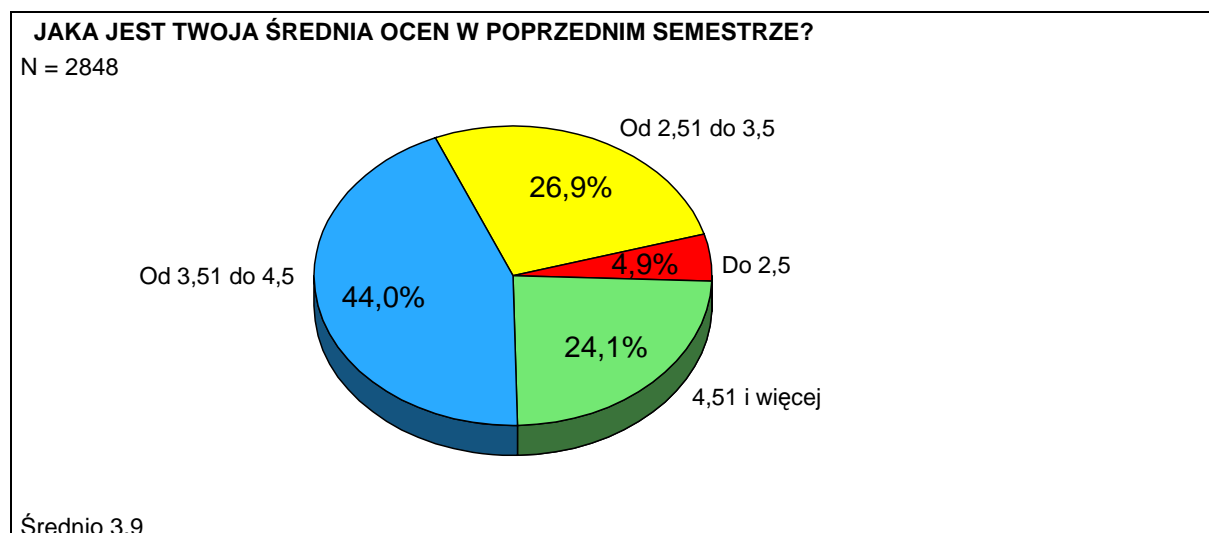
Ponad połowa uczniów (53,1%) planuje zdobycie wyższego wykształcenia. Ich aspiracje są tym wyższe, im wyższe wykształcenie mają rodzice (dziedziczenie poziomu wykształcenia zostało udokumentowane wieloma badaniami). W grupach osób, których matka lub ojciec mają wykształcenie podstawowe, połowa uczniów (odpowiednio 49,6% i 49,8%) spodziewa się, że zakończy naukę na szkole średniej. Chłopcy, mieszkańcy wsi oraz uczniowie, którzy źle oceniają sytuację materialną swoich rodzin, mają znacząco niższe od przeciętnych aspiracje edukacyjne.

Rodzice uczniów w wieku uczestników badania nieco częściej niż sami uczniowie zakładają, że ich dzieci zdobędą wyższe wykształcenie – sądzi tak 58,9%. Trochę większy niż wśród uczniów jest też jednak w tej grupie odsetek osób, które myślą, że ich dzieci poprzestaną na wykształceniu średnim (28,3%). Planowane dla dziecka wykształcenie w największym stopniu związane jest z wykształceniem rodziców i średnią ocen osiąganą przez dziecko (również zależną od wykształcenia rodziców, co pokazuje nasze badanie). Ponadto wpływ na aspiracje rodziców w stosunku do własnych dzieci ma również wpływ płeć - zarówno dziecka, jak i rodzica. Kobiety częściej zakładają, że ich dzieci zdobędą wyższy poziom wykształcenia, zaś mężczyźni – że poprzestaną na średnim. Ukończenie studiów wyższych przewiduje się dla ponad dwóch trzecich córek (68,3%) i tylko połowy synów (51,1%).

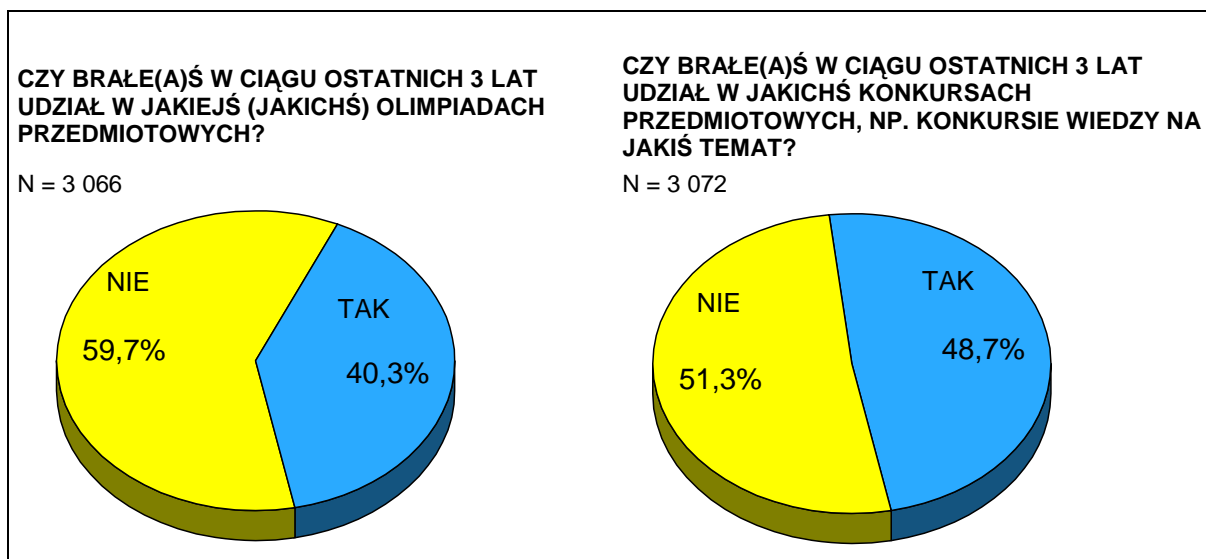
Wyraźnie niższe ambicje co do wykształcenia dzieci mają mieszkańcy wsi oraz osoby źle oceniające sytuację materialną swojej rodziny.

Jako ciekawostkę można dodać, że rodzice dzieci uczących się obecnie w pierwszych trzech klasach szkoły podstawowej mają znacząco wyższe aspiracje edukacyjne niż rodzice dzieci starszych – aż 70% z nich uważa, że ich syn lub córka zdobędą wykształcenie wyższe, a tylko 16% – że poprzestaną na średnim. Później im wyższy aktualny poziom wykształcenia dziecka, tym mniej ambitne zamierzenia co do jego końcowego wykształcenia, ale różnice nie są już tak duże.

11.4 Średnia ocen oraz udział w olimpiadach i konkursach przedmiotowych

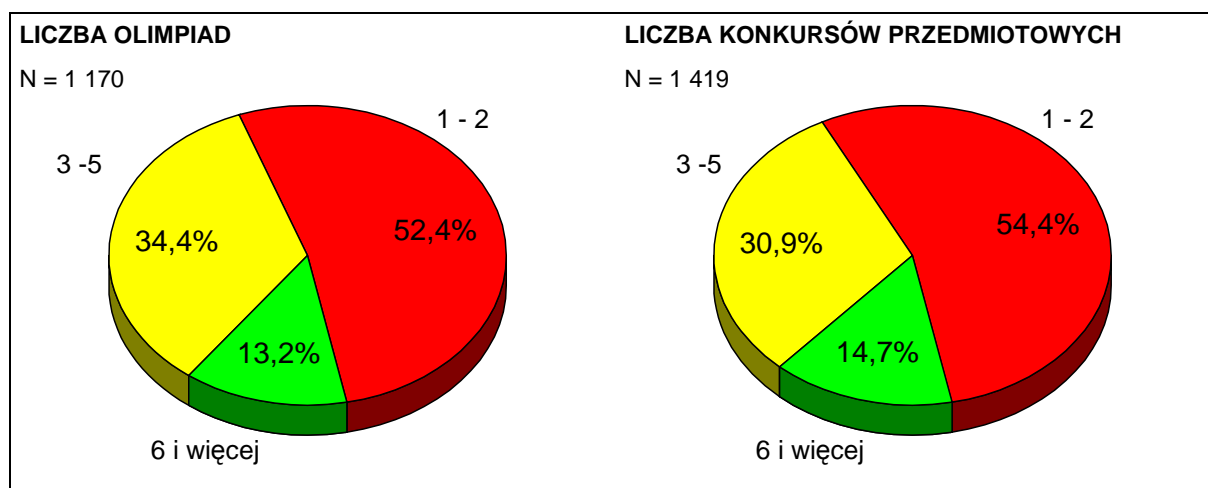

W semestrze poprzedzającym badanie średnia ocen osób biorących w nim udział wyniosła przeciętnie 3,9. Dziewczęta miały nieznacznie wyższą średnią (4,1) niż chłopcy (3,8), a uczniowie szkół podstawowych (4,3) niż gimnazjów (4,0) i szkół średnich (3,5). Ponadto uzyskiwana średnia wiąże się znacząco z wykształceniem rodziców i jest tym wyższa, im wyższy ich poziom wykształcenia. Dzieci oceniające sytuację materialną swoich rodzin jako gorszą niż kolegów miały niższą średnią ocen.

Dwie piąte uczniów (40,3%) uczestniczyło w ciągu ostatnich trzech lat w olimpiadach przedmiotowych, przy czym większy odsetek chłopców (41,1%) niż dziewcząt (39,6%). Im wyższa średnia ocen uczniów, tym częściej deklarowali oni, że uczestniczyli w olimpiadach – tylko 15,7% uczniów ze średnią do 2,5 i prawie dwie trzecie (64,2%) ze średnią powyżej 4,5. Ponieważ średnia ocen jest powiązana z wykształceniem rodziców, również ono miało wpływ na udział dzieci w olimpiadach. Ponadto deklaracje takiego udziału były nieco częstsze wśród uczniów szkół znajdujących się na wsiach i w mniejszych miastach (do 50 tys.), gdzie przekraczały 40% odpowiedzi, niż szkół z miast o liczbie mieszkańców od 50 do 100 tys. – 37,5% – i większej – 38,5%. Najczęściej uczestniczyli w olimpiadach uczniowie podstawówek (46,5%), rzadziej gimnazjów (41,3%), najrzadziej szkół średnich (33,5%).

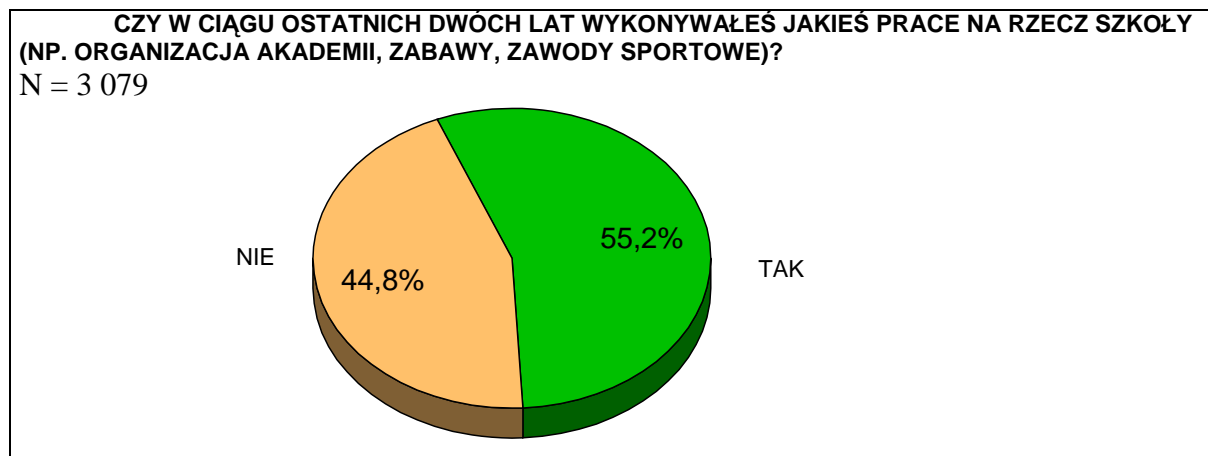
Więcej osób niż w olimpiadach brało udział w ciągu ostatnich trzech lat w konkursach przedmiotowych – 48,7%. Inaczej niż w przypadku olimpiad deklaracje o uczestniczeniu w takich konkursach częstsze są wśród dziewcząt (52,4%) niż wśród chłopców (44,5%). Ponadto w konkursach startowały tym większe odsetki dzieci, im mniejsza miejscowość, w której znajduje się szkoła, im wyższe wykształcenie ich rodziców i osiągnięta średnia ocen, a także im dzieci młodsze (w szkołach ponadgimnazjalnych odsetek uczestników konkursu wyniósł tylko 38,9%, w podstawowych – 56,6%).

Ponad połowa (52,5%) uczniów deklarujących, że brali udział w jakiejś olimpiadzie przedmiotowej, uczestniczyła w nie więcej niż dwóch takich wydarzeniach, jedna trzecia (34,4%) – w trzech, czterech lub pięciu, a niespełna jedna ósma (13,2%) – w sześciu lub więcej. Najwyższe odsetki osób, które twierdzą, że startowały w co najmniej sześciu olimpiadach, są wśród uczniów podstawówek, mieszkających na wsi, mających najwyższe średnie ocen. Chłopcy brali udział w większej liczbie olimpiad niż dziewczęta.

Podobnie jak w przypadku olimpiad większość uczniów (54,3%) uczestniczyła w nie więcej niż dwóch konkursach. Niespełna jedna trzecia (30,9%) brała udział w trzech, czterech lub pięciu takich wydarzeniach, a jedna siódma – w sześciu lub więcej. Uczniowie szkół podstawowych startowali w większej liczbie konkursów niż gimnazjaliści i uczniowie szkół średnich. Ponadto najwięcej konkursów miały na koncie dzieci i młodzież z najwyższą średnią ocen i takie, których rodzice mają wyższe wykształcenie.

11.5 Aktywność szkolna

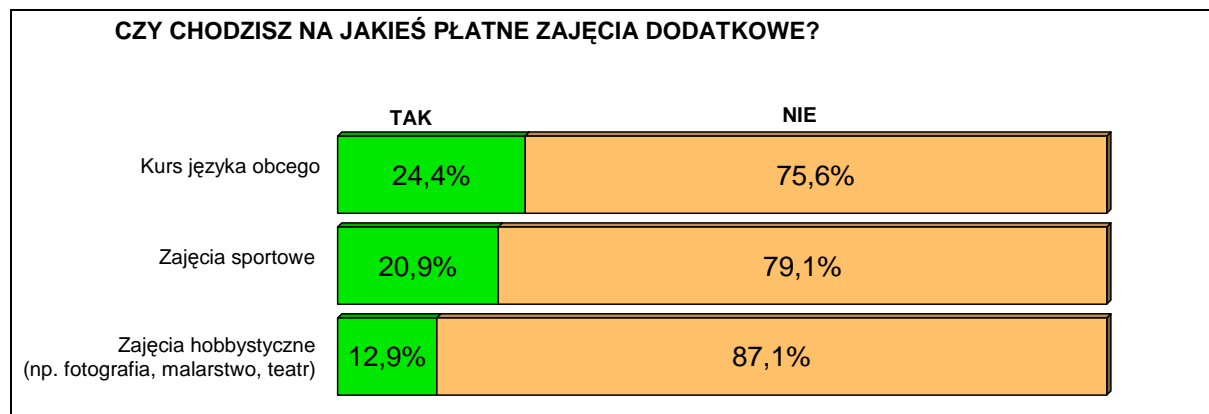
Większość osób, które uczestniczyły w badaniu (55,2%), deklaruje, że w ciągu minionych dwóch lat wykonywała jakieś prace na rzecz szkoły. Częściej angażowały się w nie dziewczynki (58,8%) niż chłopcy (51,2%). Ponadto odsetek uczniów, którzy brali udział w pracach na rzecz szkoły, jest tym wyższy, im wyższa osiągana przez nich średnia ocen. Gimnazjaliści oraz dzieci rodziców ze średnim i wyższym wykształceniem, znacząco częściej niż pozostali odpowiadali, że pracowali na rzecz szkoły.

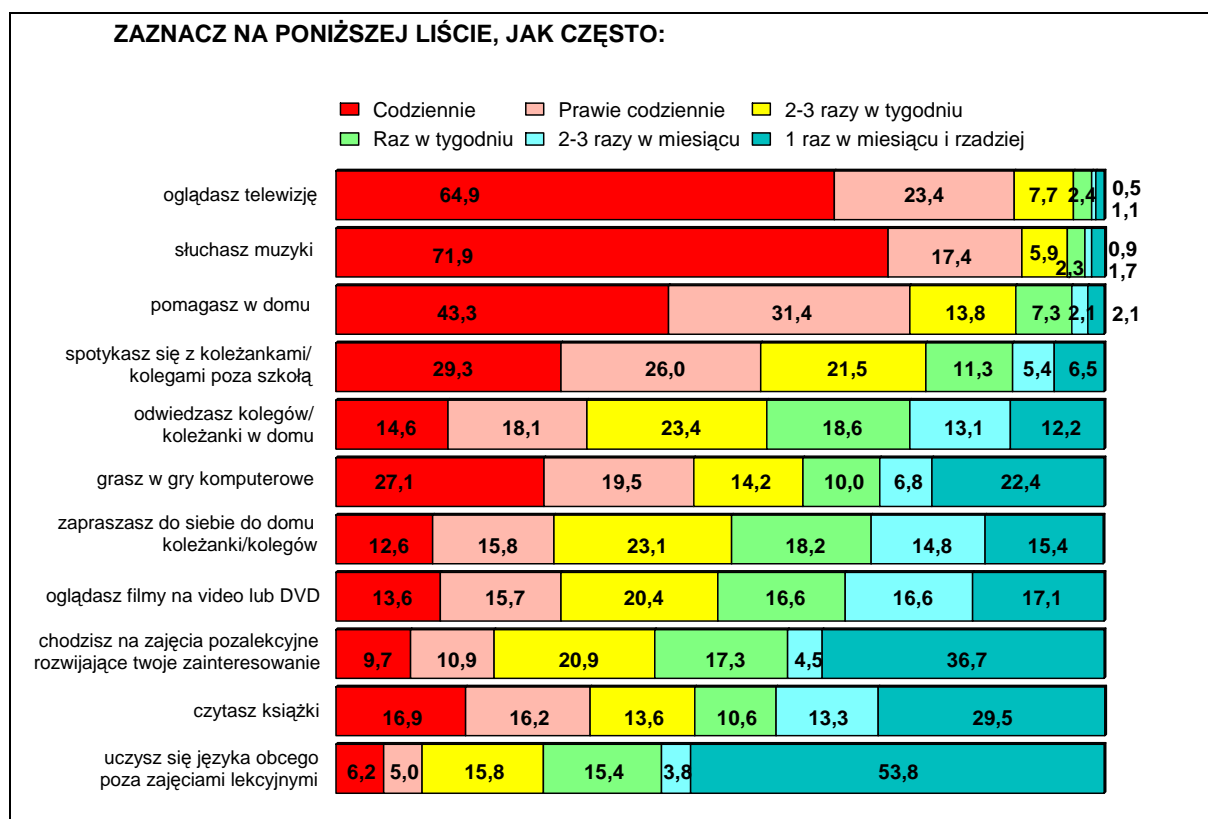
Co dziewiąty uczeń spośród biorących udział w badaniu (11%) pracuje w samorządzie szkolnym. W takie prace znacząco częściej niż przeciętnie zaangażowani są uczniowie z najwyższą średnią ocen (21,3%). Ponadto do samorządu należy tym wyższy odsetek dzieci, im są młodsze oraz im

wyższe wykształcenie ich rodziców, zaś tym niższy, im gorzej oceniana sytuacja materialna rodziny w porównaniu z rodzinami kolegów.

11.6 Zajęcia dodatkowe. Czas wolny.

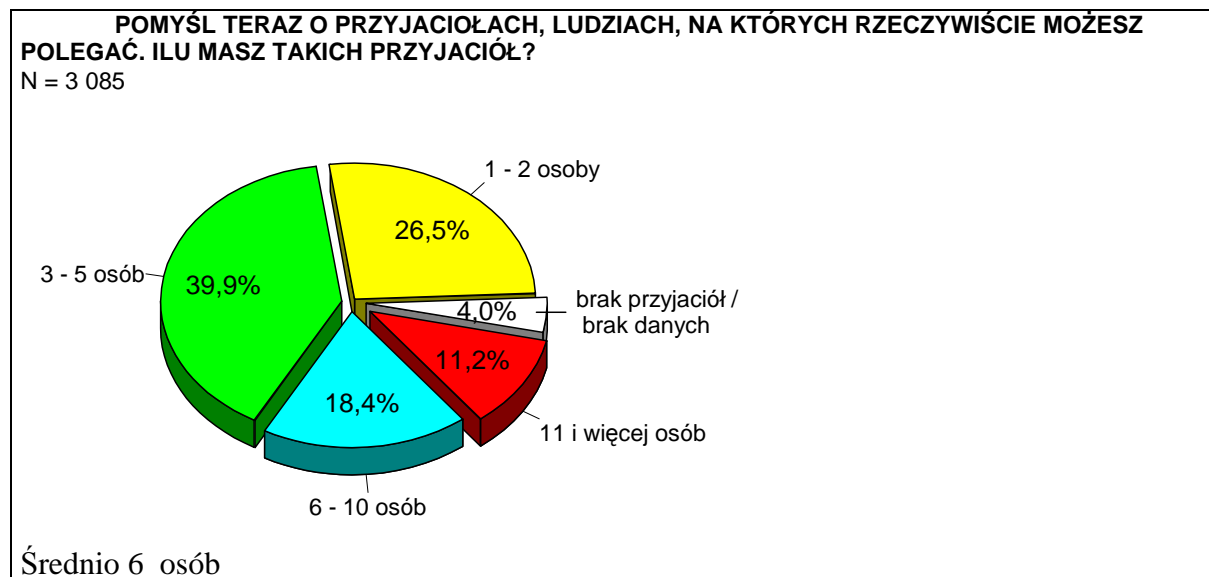

Poza lekcjami w szkole około jednej czwartej uczniów (24,4%) uczęszcza też na dodatkowe, płatne kursy języków obcych, nieco mniej (20,9%) – na zajęcia sportowe, a jedna ósma (12,9%) – na jakieś zajęcia hobbystyczne. W dodatkowych zajęciach najrzadziej uczestniczą dzieci i nastolatki mieszkające na wsiach oraz oceniające sytuację materialną rodzin jako gorszą od przeciętnej, częściej zaś osiągające wysoką średnią ocen i mające rodziców z wyższym wykształceniem. O ile w kursach językowych uczestniczy podobny odsetek chłopców i dziewcząt, o tyle udział w zajęciach sportowych deklaruje o wiele wyższy odsetek chłopców (26,4% wobec 16,1% dziewcząt), a w zajęciach hobbystycznych – nieco wyższy odsetek dziewcząt (14,1% wobec 11,1% chłopców).

Prawie wszyscy uczniowie co najmniej raz w tygodniu oglądają telewizję (98,4%), słuchają muzyki (97,5%) i pomagają w domu (95,8%), przy czym tylko 43,3% pomaga w domu codziennie, a codziennie ogląda telewizję 64,9% i słucha muzyki 71,9%. Ogromna większość uczniów (88,1%) spotyka się też co najmniej raz w tygodniu z koleżankami i/lub kolegami poza szkołą, zaś codziennie 29,3%. Trzy czwarte dzieci i nastolatków (74,7%) co najmniej raz w tygodniu odwiedza znajomych w ich domach, a niewiele mniej (69,7%) zaprasza ich do siebie, choć codzienne odwiedzanie znajomych jest zwyczajem tylko 14,6% osób, a zapraszanie ich do siebie – 12,6%. O wiele więcej uczniów (27,1%) codziennie gra w gry komputerowe, a co najmniej raz w tygodniu robi to prawie trzy czwarte z nich (70,8%). Niewiele mniejszy odsetek dzieci i nastolatków ogląda filmy na video i DVD (co najmniej raz w tygodniu – 66,3%, codziennie – 13,6%). Do mniej popularnych aktywności pozaszkolnych należy czytanie książek oraz uczęszczanie na zajęcia rozwijające zainteresowania uczniów, choć ponad połowa z nich (odpowiednio 57,3% i 58,8%) zadeklarowała, że zajmuje się tym co najmniej raz w tygodniu. Codziennie czyta książki co szósty uczeń (16,9%), a w zajęciach hobbystycznych uczestniczy co dziesiąty (9,7%). Najmniej uczniów stwierdziło, że uczy się poza szkołą języków obcych – tylko 6,2% codziennie, a nieco ponad dwie piąte (42,4%) co najmniej raz w tygodniu.

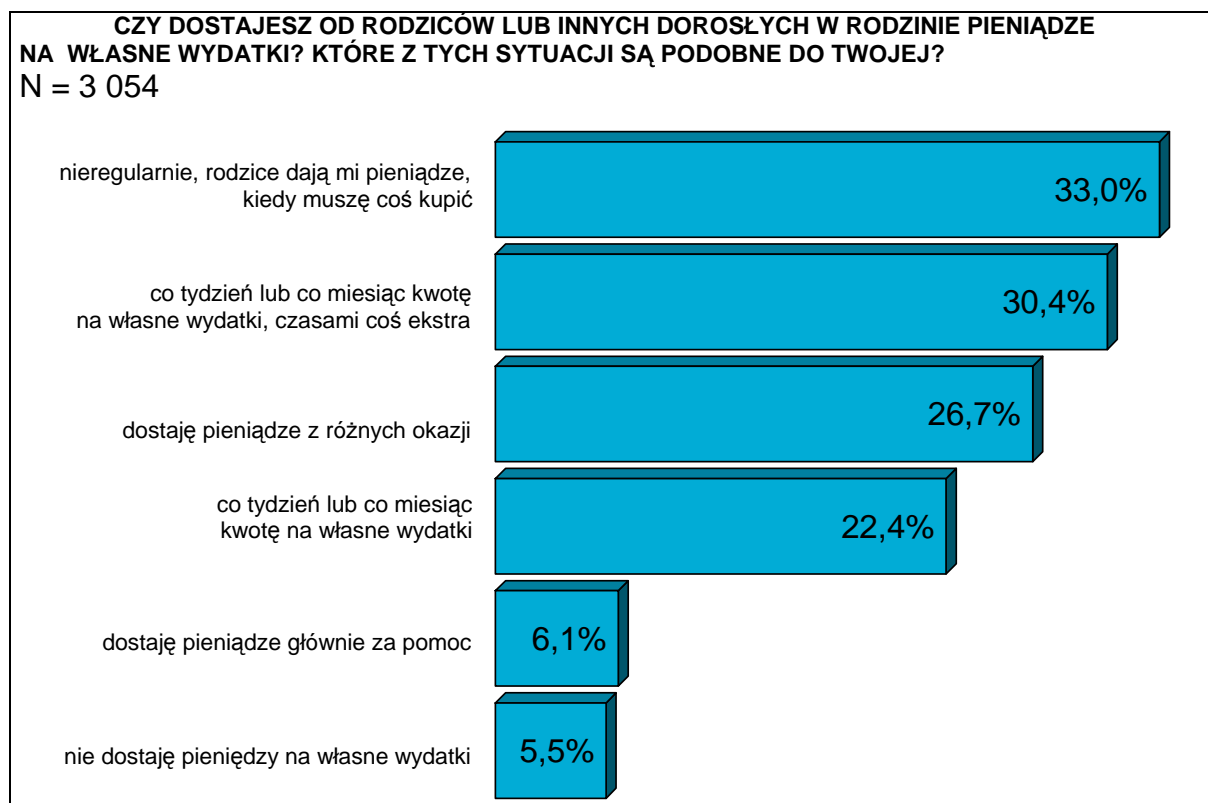
Większość uczniów biorących udział w badaniu deklarowała, że ma przyjaciół, najczęściej trzy, cztery lub pięć osób (39,9%). Nieco rzadziej jest to tylko jedna bądź dwie osoby (26,5%) lub od 6 do 10 osób (18,4%). Ponad jedenastoma przyjaciółmi szczyci się co dziewiąty uczeń (11,2%). Nieliczni (4%) odpowiedzieli, że brak w ich otoczeniu osób, na których mogą polegać.

Im wyższy poziom kształcenia, tym częstsze deklaracje, że nie ma się przyjaciół. Ponadto chłopcy częściej niż dziewczęta deklarowali, że brak w ich życiu takich ludzi. Osoby, które źle oceniają sytuację materialną rodziny, również częściej niż pozostałe deklarowały, że nie mają przyjaciół.

Chłopcy częściej twierdzili, że brak w ich otoczeniu zaufanych osób, ale jeśli już mają przyjaciół, to ich liczba jest zdecydowanie większa (średnio 7,1) niż przyjaciół dziewcząt (średnio 4,9). Ponadto osoby, które postrzegają warunki materialne rodziny jako lepsze od przeciętnych, wymieniały większą liczbę przyjaciół niż pozostałe. Co ciekawe – im wyższa średnia ocen uczniów, tym niższa liczba osób, które nazywają oni przyjaciółmi.

11.7 Finanse

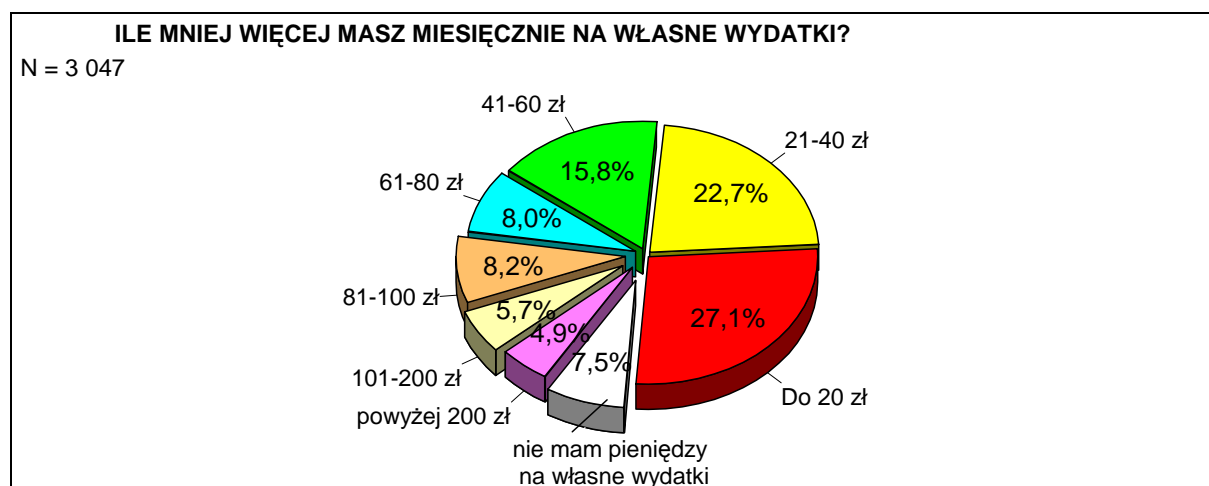
Tylko co dwudziesty uczeń (5,5%) nie dostaje pieniędzy na własne wydatki. W trzech starszych klasach szkół podstawowych ten odsetek wynosi 7,7%, znacząco wyższy od przeciętnego jest wśród osób, których matka (10,1%) lub ojciec (14,4%) mają wykształcenie podstawowe, a także wśród oceniających sytuację materialną rodziny jako gorszą od przeciętnej, gdzie co piąty uczeń (19,1%) nie dostaje pieniędzy na własne wydatki.

6,1% uczniów dostaje pieniądze głównie za pomoc w domu lub gospodarstwie. Nieco więcej takich osób jest w grupie uczniów ze wsi (7,7%) i małych miasteczek (7,5%), a także chłopców (7,3%) i – co ciekawe – oceniających warunki materialne rodziny jako lepsze od przeciętnych (7,2%).

Jedna trzecia (33%) dzieci i nastolatków dostaje pieniądze od rodziców nieregularnie, kiedy musi coś kupić. Taka sytuacja częściej dotyczy dziewcząt (38,6%) niż chłopców (26,6%). Ponadto taka forma finansowania jest tym częściej spotyka, im uczniowie starsi (szkoły średnie – 40%, gimnazja – 34,8%, podstawówki – 23,6%) i im gorzej oceniają sytuację materialną rodziny (42,8%).

Pieniądze na imieniny, za dobre stopnie na koniec roku lub z innych okazji dostaje ponad jedna czwarta uczniów (26,7%), przy czym więcej dziewcząt (29,3%) niż chłopców (23,7%). Wyraźnie widać powiązanie takiej formy finansowania z osiąganą średnią ocen – im ona wyższa, tym większa szansa otrzymania prezentu.

Niemal jedna czwarta uczniów (22,4%) otrzymuje regularnie (co tydzień lub co miesiąc) jakąś kwotę na własne wydatki, a prawie jedna trzecia (30,4%) dostaje poza tym czasami coś ekstra. Regularne kieszonkowe (a także ekstra dodatki) częściej mają chłopcy niż dziewczęta, a ponadto ci, którzy dobrze oceniają kondycję materialną swoich rodzin. Odsetek dzieci i nastolatków dostających regularnie pieniądze na własne wydatki (ale bez dodatków) najwyższy jest w podstawówkach i maleje wraz ze wzrostem poziomu szkoły, natomiast kieszonkowe i czasem coś ekstra częściej dostają uczniowie szkół średnich niż podstawowych i gimnazjalnych.

Najwięcej uczniów może przeznaczyć miesięcznie na własne wydatki do 20 zł (27%), prawie tyle samo (22,7%) – od 21 do 40 zł. Mniej dzieci i nastolatków (15,8%) może wydać miesięcznie od 41 do 60 zł, a tylko co dwunasty od 61 do 80 zł (8%) lub od 81 do 100 zł (8,2%). Od 101 do 200 zł miesięcznie ma na swoje wydatki co osiemnasty uczeń (5,7%), a powyżej 200 zł – co dwudziesty (4,9%). Co trzynasta osoba zadeklarowała, że nie ma pieniędzy na własne wydatki.

Dziewczęta dysponują mniejszymi kwotami niż chłopcy. Im starsze dziecko, tym na ogół więcej może przeznaczyć na własne wydatki. Wśród uczniów oceniających warunki materialne swoich rodzin jako gorsze od przeciętnych, mających rodziców z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym i mieszkających na wsi większy od przeciętnego jest odsetek tych, którzy nie dysponują własnymi pieniędzmi. Co ciekawe – uczniowie mający najniższą średnią ocen (do 2,5) częściej niż

pozostali deklarowali, że mają na swoje wydatki duże sumy pieniędzy (powyżej 100 lub 200 zł). Należy być ostrożnym w ocenie tego zjawiska, ponieważ zachodzi możliwość, że świadomie wprowadzali oni w błąd ankieterów, żeby podwyższyć swoje poczucie wartości, ale nie można też wykluczyć, że faktycznie dysponują takimi kwotami.

11.8 Samoocena

Uczniowie objęci badaniem poproszeni zostali o ustosunkowanie się do 12 stwierdzeń, opisujących postawy i cechy charakterologiczne.

Analiza czynnikowa pozwoliła na wyodrębnienie trzech typów postaw, charakteryzujących uczniów:

Postawa I – „odporność, konsekwencja, ambicja”

itemy:

„Nawet w nerwowej atmosferze potrafię działać rozsądnie i zachować jasność umysłu”

„Jestem odporny(a) na poniesione porażki”

„Stawiam sobie na ogół trudne i ambitne cele”

„Planując coś mam na ogół pewność, że będę w stanie to zrealizować”

Wyznaczniki: szkoła ponadpodstawowa, wyższa średnia ocen, wyższy poziom wykształcenia rodziców (zwłaszcza matki).

Postawa II: „rywalizacja, porywczność, niecierpliwość, towarzyskość”

itemy:

„Zawsze staram się ‘postawić na swoim’”

„Kiedy jestem krytykowany(a), bardzo często unoszę się gniewem”

„Wiele sytuacji prowokuje mnie do rywalizacji”

„Jestem bardzo niecierpliwy(a), kiedy mam na coś czekać”

„Chętnie bawię się w hałaśliwym towarzystwie”

Wyznaczniki: szkoła ponadpodstawowa, średni lub wyższy poziom ocen, wyższy poziom wykształcenia rodziców (zwłaszcza matki).

Postawa III: „brak wiary we własne siły, poczucie ‘gorszości’”

itemy:

„Na ogół nie udaje mi się osiągnąć tego, co zamierzam”

„Gdy mi na czymś zależy, najczęściej nie potrafię tego zdobyć”

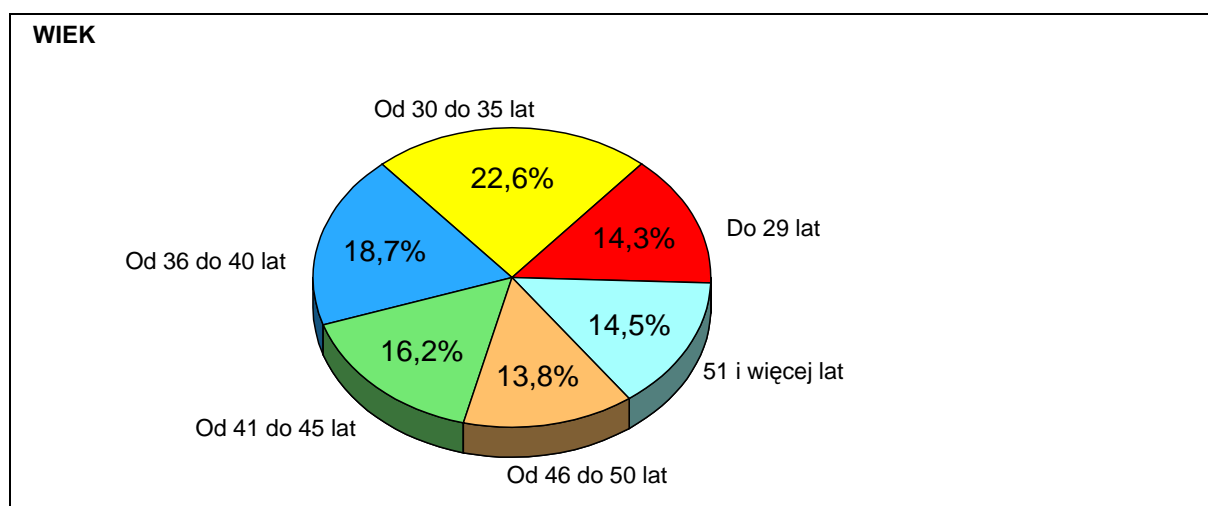
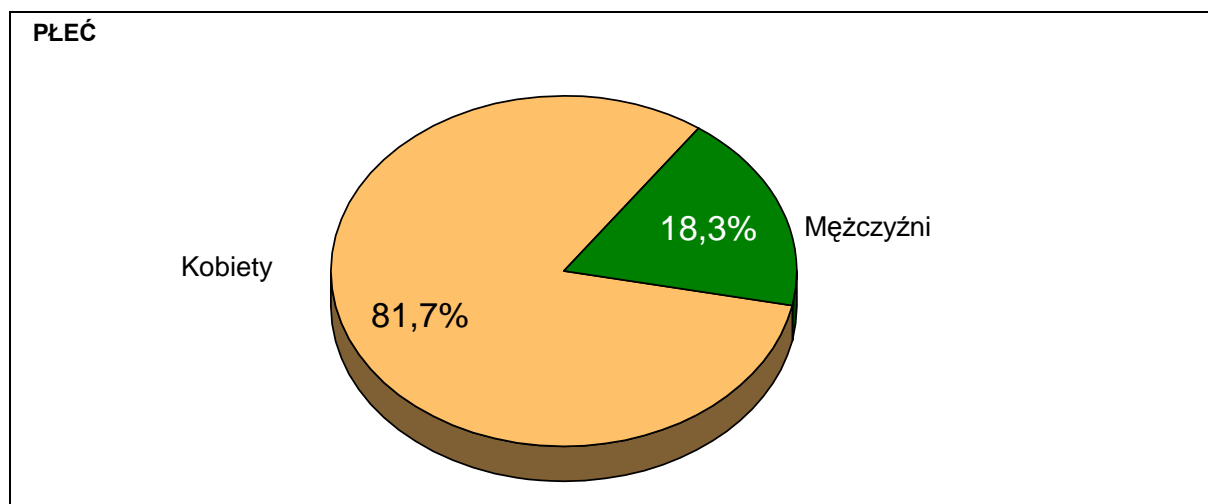
„Większość rzeczy, na których mi zależy, robię przynajmniej tak samo dobrze, jak inni”

(ze znakiem ujemnym)

Wyznaczniki: szkoła podstawowa, średni lub niższy poziom ocen, niższy poziom wykształcenia rodziców.

12 Informacje o respondentach – nauczyciele

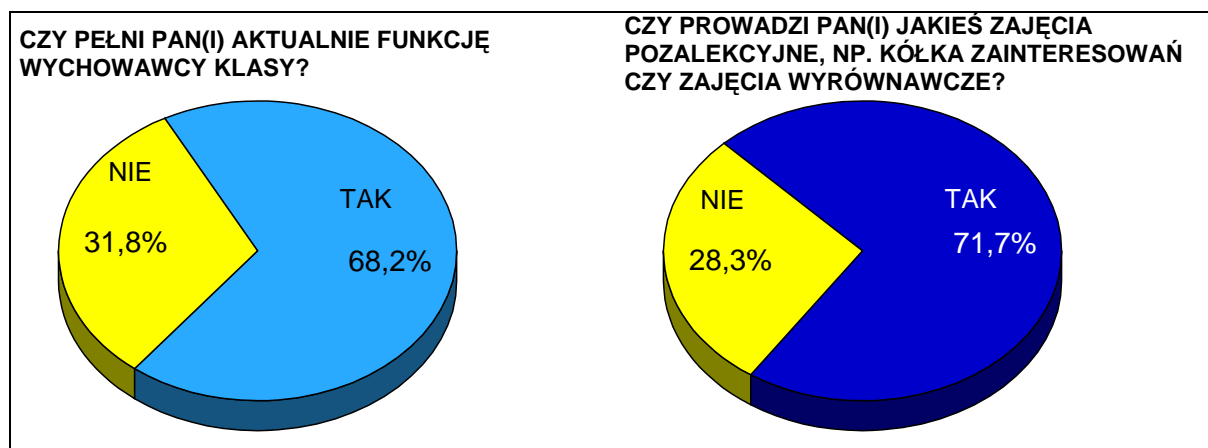
12.1 Informacje społeczno-demograficzne

12.2 Praca zawodowa

Średnia długości zatrudnienia w szkole, w której obecnie pracuje nauczyciel, to w badanej grupie 11,3 lat. Oczywiście przeciętna długość pracy wzrasta wraz z wiekiem nauczycieli. W mniej więcej równych proporcjach uczą oni we wszystkich klasach objętych badaniem (od klasy czwartej szkół podstawowych do trzeciej szkół ponadgimnazjalnych).

W badanej grupie najczęściej osób uczy języka polskiego (18,5%) i matematyki (17,2%). Inne nauczane przedmioty to: historia oraz historia i społeczeństwo (8,9%), biologia oraz przyroda (7,6%), wychowanie fizyczne (6,4%), język angielski (6,2%), kształcenie zintegrowane (6,2%), przedmioty zawodowe (6,2%), informatyka (5,3%), fizyka i astronomia (5,1%), wiedza o społeczeństwie (4,8%), chemia (4,3%), język niemiecki (4%), geografia (3,7%) i religia (3,3%). Pozostałych przedmiotów uczą odsetki nauczycieli niższe niż 3%. W przypadku historii, informatyki, fizyki i astronomii, religii, przedmiotów zawodowych, wiedzy o społeczeństwie a także wychowania fizycznego znacząco wyższy od przeciętnego jest odsetek nauczycieli - mężczyzn. Wśród kobiet z kolei więcej jest nauczycielek języka polskiego i biologii.

Ponad dwie trzecie nauczycieli z badanej grupy (68,2%) pełni aktualnie funkcje wychowawcy klasy, a nieznacznie wyższa liczba osób (71,7%) deklaruje, że prowadzi zajęcia pozalekcyjne dla uczniów. Wśród wychowawców klas odsetek prowadzących zajęcia pozalekcyjne jest jeszcze wyższy (77%). Większa liczba osób, które prowadzą zajęcia dodatkowe, jest też wśród kobiet (73,5%) oraz nauczycieli gimnazjów (79,7%). Najwyższy odsetek zajęć pozalekcyjnych to kółka i fakultety

przedmiotowe (41%) oraz kursy wyrównawcze (32,9%). Ponadto prowadzone są też zajęcia przygotowawcze i konsultacje (12,5%), kółka artystyczne (12,2%), sportowe i turystyczne (7,7%) językowe (4,6%) i inne. Niektórzy nauczyciele spośród prowadzących zajęcia pozalekcyjne opiekują się szkolnymi organizacjami (3,8%) lub prowadzą zajęcia logopedyczne, resocjalizacyjne czy rewalidacyjne (2,6%).